

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση. Ουτοπία ή Ρεαλιστικό Σχέδιο;

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αναστάσιος Χατζούδης

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Μαριλένα Κοππά, Επίκουρος Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Κώστας Λάβδας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ειρήνη Χειλά, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Αναστάσιος Χατζούδης, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι, η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην κατεύθυνση, Στρατηγικές Σπουδές Ασφαλείας, του Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, της Σχολής Διεθνών Σπουδών Επικοινωνίας και Πολιτισμού, του Παντείου Πανεπιστημίου, έχει εκπονηθεί από εμένα προσωπικά, είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας, αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις επί του θέματος και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, με την παρούσα δήλωση, αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που η εργασία αποδεχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής.

Ο ΔΗΛΩΝ

Όνοματεπώνυμο: Αναστάσιος Χατζούδης

Αριθμός Μητρώου: 1218M206

Υπογραφή:

ΣΕΛΙΔΑ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΣΑ ΣΚΟΤΙΜΟΣ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛΙΔΑ
Περίληψη	7
Περίληψη στην Αγγλική - Summary	9
Εισαγωγή	11
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	
Κεφάλαιο 1^ο – Το Φαινόμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	15
Ιστορική Ανασκόπηση	15
Το Φαινόμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό το Πρίσμα των Θεωριών των Διεθνών Σχέσεων	22
Κεφάλαιο 2^ο – Το Στρατηγικό Περιβάλλον της ΕΕ. Σύγχρονες Απειλές	26
Γενικά	26
Τρομοκρατία	27
Μεταναστευτική Κρίση	29
Αντιμετώπιση Σύγχρονων Προκλήσεων	30
Κεφάλαιο 3^ο – Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας	32
Κεφάλαιο 4^ο – Η Σημερινή Πραγματικότητα.	
Δυνατότητες Ανάλιψης Αποστολών	36
Αποστολές Τύπου Πέτερσμπεργκ (Petersberg Tasks)	36
Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (ΜΔΣ) – Permanent Structured Cooperation (PESCO)	37
Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Παρέμβασης – European Intervention Initiative (EI2)	40
Μάχιμες Μονάδες (EU BGs)	41
Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ειρήνης - European Peace Facility	41
Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ΕΤΑ) - European Defence Fund (EDF)	42
Στρατιωτικές Αποστολές ΕΕ	42
Δημιουργία Κοινού Στρατού της ΕΕ (EU Army)	44

Κεφάλαιο 5^ο – Το Μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης	46
Γενικά	46
Λευκή Βίβλος Ευρωπαϊκής Ένωσης	48
Δηλώσεις Αξιωματούχων Ευρωπαϊκής Ένωσης	53
Ομιλία του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας, Εμμανουέλ Μακρόν	53
Ομιλία της Καγκελαρίου της Γερμανίας, Άγκελας Μέρκελ	56
Συνθήκη του Άαχεν – (Treaty of Aachen)	56
Συνέντευξη του Προέδρου της Στρατιωτικής Επιτροπής, Στγου Μιχαήλ Κωσταράκου	58
Ομιλία του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ	60
Κοινή Γνώμη Ευρωπαίων Πολιτών	61
Βασικά Αποτελέσματα	62
Συνοπτικά Συμπεράσματα της Έρευνας	64
Ο Ρόλος του NATO – Συνεργασία ΕΕ-NATO	65
Ευρωεκλογές Μαΐου 2019	67
Αλλαγή στην Ηγεσία των Ευρωπαϊκών Θεσμών	69
Το Δομικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	71
Συμπεράσματα – Αξιολόγηση	73
Συμπεράσματα	73
Αξιολόγηση	78
Πηγές - Βιβλιογραφία	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
«Α1» Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Διατάξεις σχετικά με την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας	86
«Α2» Κράτη – Μέλη ΕΕ που Ανήκουν στο NATO	91
«Α3» Τρέχουσες Επιχειρήσεις και Αποστολές της ΕΕ	92

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία συντάχθηκε με σκοπό τη μελέτη της πορείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) προς την ολοκλήρωση του πιο βασικού πυλώνα, αυτόν της εξωτερικής πολιτικής που περιλαμβάνει την Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, απαντώντας στο κρίσιμο ερώτημα της εφεκτικότητας της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης, λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις της εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ) από την ΕΕ, τον ρόλο του ΝΑΤΟ στη συλλογική άμυνα της Ευρώπης και τις απόψεις των Κρατών – Μελών (κ-μ) όσον αφορά στις αντιλαμβανόμενες προκλήσεις ως απειλές, αλλά και τον ρόλο της ΕΕ ως βασικού δρώντα στη Διεθνή Κοινότητα.

Η θεμελίωση του υπό ανάπτυξη θέματος αποτέλεσε προέκταση της βιβλιογραφικής και αρθρογραφικής έρευνας, καθώς και των δηλώσεων ευρωπαίων αξιωματούχων σχετικά με τις μελλοντικές προοπτικές της ΕΕ, δίνοντας το στίγμα τους στην αναγκαιότητα ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής ενοποίησης η οποία θα επιτευχθεί με την υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης.

Μετά την εισαγωγή, όπου αναφέρεται ο σκοπός της μελέτης αλλά και οι αναγκαίες προϋποθέσεις, ακολουθεί η ανάπτυξη των κεφαλαίων. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ιστορική ανασκόπηση της ανάπτυξης της ΕΕ με βαρύτητα στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας, καθώς και η προσπάθεια ανάλυσης του φαινομένου της ΕΕ από τις διάφορες θεωρίες διεθνών σχέσεων. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το στρατηγικό περιβάλλον, καθώς και οι σύγχρονες απειλές και προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η Ένωση. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας παρουσιάζεται σε ξεχωριστό κεφάλαιο, το τρίτο και ακολουθούν οι αναπτύξεις των δυνατοτήτων της ΕΕ στη σημερινή πραγματικότητα και της μελλοντικής προοπτικής της ΕΕ στα τέταρτο και πέμπτο κεφάλαια αντίστοιχα, καταλήγοντας στα συμπεράσματα που εξήχθησαν από τη μελέτη καθώς και στην αξιολόγηση αυτών.

Το σημερινό διεθνές περιβάλλον χαρακτηρίζεται αναμφίβολα από ρευστότητα και αβεβαιότητα, με την επανεμφάνιση δυνάμεων ή την ανάδειξη νέων, οι οποίες επιθυμούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη γεωπολιτική τάξη πραγμάτων. Σε αυτό το περίπλοκο περιβάλλον, με την ασφάλεια να απειλείται ακόμα και στο εσωτερικό των κ-μ, καλείται η ΕΕ να ασκήσει την εξωτερική της πολιτική και να βρει το ρόλο που της αρμόζει ως παγκόσμιου παίκτη στη διεθνή σκακιέρα. Δυστυχώς, η

ίδια η ΕΕ ακόμα δεν έχει καταλήξει στο αν θα πρέπει να αποτελέσει μελλοντικά ανεξάρτητο δρώντα στο διεθνές περιβάλλον.

Στη Συνθήκη της Λισαβόνας (2009), αν και εμπεριέχεται η δημιουργία μιας κοινής αμυντικής πολιτικής της ΕΕ, παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει πρόβλεψη για «συλλογική άμυνα». Σύμφωνα με τη Συνθήκη, παρέχεται στην ΕΕ η επιχειρησιακή δυνατότητα, στη βάση στρατιωτικών και μη μέσων, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε αποστολές εκτός της ΕΕ για τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφαλείας σύμφωνα με τις αρχές του ΟΗΕ.

Για να ισχυροποιηθεί όμως ο ρόλος της ΕΕ στη διεθνή σκηνή ως βασικού δρώντα, απαιτείται να εμπνέει αξιοπιστία και να διαθέτει δυνατή και ενιαία φωνή. Αυτό συνεπάγεται ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και πολιτική βούληση για αποτελεσματική χρήση τους όποτε, όπου και όταν χρειασθεί. Στο σημερινό διεθνές περιβάλλον αστάθειας και προκλήσεων, η «ήπια ισχύ», που ως τώρα ήταν το κύριο χαρακτηριστικό της ΕΕ, δεν αρκεί. Η απουσία ενός κοινού ευρωστρατού είναι πλέον εμφανής.

Λέξεις Κλειδιά: Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση, Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, Ευρωστρατός, Ευρωπαϊκό Ανώτατο Στρατηγείο, BREXIT, Διεθνής Ασφάλεια, Ευρωεκλογές.

Summary

This thesis was designed to study the path of the European Union (EU) towards the completion of the most basic pillar of foreign policy, including the Common Defense and Security Policy, in response to the crucial question of the European Defense Union's resilience, having regard to the impact of the United Kingdom's (UK) exit from the EU, NATO's role in Europe's collective defense and Member States' (MS) views on the perceived challenges as threats, but also the role of the EU as a key player in the International Community.

The foundation of the subject under development was an extension of the bibliographic and article research, as well as statements by European officials on the future prospects of the EU, highlighting the need for European integration to be achieved by the implementation of the European Defense Union.

After the introduction, which describes the purpose of the study and the necessary prerequisites, capital development follows. The first chapter presents the historical overview of EU development with a focus on defense and security, as well as the attempt to analyze the EU phenomenon from various theories of international relations. The second chapter presents the strategic environment, as well as the current threats and challenges facing the Union today. The European Security Strategy is presented in a separate chapter, the third, followed by developments in the EU's current reality and future EU prospects in the fourth and fifth chapters respectively, concluding with the conclusions drawn from the study and their evaluation.

The current international environment is undoubtedly characterized by fluidity and uncertainty, with the reappearance of forces or the emergence of new ones who wish to play an important role in the geopolitical order of things. In this complex environment, with security threatened even inside the MS, the EU is called upon to exercise its foreign policy and find the role it deserves as a global player on the international chessboard. Unfortunately, the EU itself has not yet come to terms with whether it should be a future independent actor in the international environment.

In the Treaty of Lisbon (2009), although the creation of a common EU defense policy is involved, we note that there is no provision for "collective defense". According to the Treaty, the EU has the operational capability, on a military and non-military basis that can be used in non-EU missions to maintain peace, prevent conflict and enhance international security in accordance with the principles of UN.

But to strengthen the EU's role on the international stage as a key player, it needs to inspire credibility and have a strong and unified voice. This implies strong armed forces and the political will to use them effectively whenever and wherever needed. In today's international environment of volatility and challenges, 'soft power', which has so far been the main feature of the EU, is not enough. The absence of a common stronghold is now evident.

Keywords: European Defense Union, Common Defense and Security Policy, Eurostat, European HQ, BREXIT, International Security, European Elections.

Εισαγωγή

«Το ιδρυτικό σύμφωνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης —«ποτέ πια πόλεμος»— εξακολουθεί να αποτελεί επιτακτική απαίτηση», Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ

Το 2019 συμπληρώνονται 30 έτη από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου (ΨΠ), με την πτώση του τείχους του Βερολίνου και την μετέπειτα κατάρρευση της κραταιάς έως τότε Σοβιετικής Ένωσης. Πλησιάζοντας προς τη συμπλήρωση της πρώτης εικοσαετίας του 21^{ου} αιώνα, η διεθνοπολιτική πραγματικότητα περιγράφεται από αβεβαιότητα καθόσον, το μονοπολικό σύστημα με την αδιαμφισβήτητη ηγεμονία των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια των τελευταίων 30 ετών, αντικαθίσταται από ένα πολυπολικό, με συνθήκες που προβάλλουν τη διεθνή αταξία παρά την ισορροπία του διεθνούς συστήματος. Οι ΗΠΑ δεν έχουν άλλη επιλογή από το να υπολογίζουν πλέον σοβαρά τους λοιπούς δρώντες στο Παγκόσμιο Γίγνεσθαι. Η επανεμφάνιση της Ρωσίας, η οικονομική αύξηση της Κίνας με την κατ' επέκταση αύξηση των στρατιωτικών της δυνατοτήτων, οι περιφερειακές συγκρούσεις και η στροφή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής προς την Ασία (Asia pivot), είναι μερικά από τα βασικά στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη στον επαναπροσδιορισμό της στρατηγικής και των δομών ασφαλείας στην Ευρώπη.

Αντλώντας από τον αστείρευτο γνωστικό πλούτο του Παναγιώτη Κονδύλη, η τριακονταετής μεταψυχροπολεμική περίοδος αποτελεί ένα βραχύ κύμα της ιστορικής πράξης, αδυνατώντας να πραγματοποιήσει τους αρχικούς της σκοπούς. Περιγράφοντας τα κίνητρα δράσης των υποκειμένων και τις συνέπειες των δράσεών τους σε μακροϊστορικό επίπεδο, διατύπωσε: *«Οι υποκειμενικές προθέσεις των ατόμων και τα έλλογα σχέδια δράσης αποξενώνονται από τους αρχικούς σκοπούς και μέσα από τις αφανείς επενέργειες της ετερογονίας των σκοπών διοχετεύονται σε αγωγούς, οι οποίοι εκβάλλουν στις μεγάλες συλλογικές δημιουργίες ή χρεωκοπίες»*.¹

Οι νέες απειλές για την διεθνή ασφάλεια, όπως: η διεθνής τρομοκρατία, η κυβερνο-ασφάλεια, οι ανεξέλικτες μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές, η περιβαλλοντική επιβάρυνση, δημιουργούν μία τάση αναζήτησης συνθηκών διασφάλισης, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, που μάλλον ανατιμά τον ρόλο και την αναγκαιότητα του κράτους, παρά το αντίθετο. Επίσης, η ραγδαία τεχνολογική πρόοδος επιταχύνει την διαδικασία αναδιανομής πλούτου και ισχύος, επιφέροντας, ως

¹ Χρήστος Ζιώγας, Τί να περιμένουμε το 2019; www.huffingtonpost.gr/entry/ti-na-perimenoeme-to-2019_gr

είθισται, αμφίσημα αποτελέσματα στη διεθνή κοινότητα. Στο επίπεδο της ΕΕ είναι γνωστό ότι, η συσσωματική διαδικασία άρχισε λόγω της συνειδητοποίησης της αδυναμίας των δυτικο-ευρωπαϊκών κρατών έναντι των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης. Η αυτεπίγνωση της αδυναμίας τους, ήταν επαρκής συνθήκη για την εκκίνηση του εγχειρήματος, δεν φαίνεται όμως ικανή για να οδηγήσει στην πολιτική ενοποίηση. Το βασικό πρόβλημα, στο επίπεδο της εξωτερικής δράσης της ΕΕ, έγκειται στο πώς θα προσδιοριστεί και θα ιεραρχηθεί επαρκώς το «ευρωπαϊκό» συμφέρον σε όλη την κλίμακα που επιτάσσουν οι αναγκαιότητες του διεθνούς συστήματος. Υπό αυτό το πρίσμα, η διατήρηση του ευρωπαϊκού κεκτημένου εμφανίζεται ως ρεαλιστικότερη επιλογή εν σχέση με την εμβάθυνσή του κατά το τρέχον έτος και βραχυπρόθεσμα.² Με την στροφή των ΗΠΑ προς την Ασία και τη Μεγάλη Βρετανία εκτός της ΕΕ, η Ένωση πρέπει να φροντίσει περισσότερο τον εαυτό της και στα θέματα ασφαλείας.³

Το ζήτημα της δημιουργίας Ευρωπαϊκού Στρατού τέθηκε για πρώτη φορά από τη Γαλλία το 1950 από τον τότε Πρωθυπουργό και Πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης, Ρενέ Πλεβέν (Pleven). Το σχέδιο, το οποίο ήταν μια απάντηση στα σχέδια των ΗΠΑ για τον επανεξοπλισμό της Δυτικής Γερμανίας, προέβλεπε μια *Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα* έξι χωρών (Γαλλία, Δυτική Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο και Ιταλία). Ωστόσο το σχέδιο αυτό απορρίφθηκε από την ίδια τη Γαλλία το 1954, καθώς υπήρξε ανησυχία για τον επανεξοπλισμό της Γερμανίας. Η επόμενη φορά που ξανατέθηκε το θέμα, χωρίς ανάλογη εξέλιξη, ήταν το 1998 στο Σαιν Μαλό (Saint Malo) της Βρετανίας, μετά από την Γαλλοβρετανική πρωτοβουλία για τη διακήρυξη Κοινής Πολιτικής Άμυνας.⁴ Η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Στρατού, επανήλθε στο προσκήνιο, όπως ανέφερε σε μια πρόσφατη ανάλυση του το βρετανικό «Economist», για τρεις κυρίους λόγους: η απαγκίστρωση από την παραδοσιακά αμφίσημη Βρετανία σχετικά με την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, μετά την αποχώρησή της από την ΕΕ, ο κλυδωνισμός που προκάλεσε η Κυβέρνηση των ΗΠΑ για το μέλλον του ΝΑΤΟ, μετά από τη δήλωση του Προέδρου Τραμπ σχετικά με αποχώρηση των ΗΠΑ από τη συμμαχία, και η επανεμφάνιση της Ρωσίας στο διεθνές περιβάλλον, με την ιδιαίτερος επιθετική στάση που έχει επιδείξει το τελευταίο χρονικό διάστημα σε στρατιωτικό

² Χρήστος Ζιώγας, Τι να περιμένουμε το 2019; www.huffingtonpost.gr/entry/ti-na-perimenoeme-to-2019_gr

³ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 19

⁴ Γιάννης Μαντζίκος, Ευρωστρατός με αρχιστράτηγους Μέρκελ και Μακρόν, www.liberal.gr/arthro/228059/diethni-themata/2018/eurostratos-me-archistratigous-merkel-kai-makron.html

επίπεδο. Η δήλωση του Γενικού Γραμματέα του NATO, Γιενς Στόλτενμπεργκ, ότι η ακύρωση της Συνθήκης των Πυραύλων Μέσου Βεληνεκούς του 1987 από την αμερικανική κυβέρνηση βάζει το Βερολίνο σε απόσταση βολής από τους Ρωσικούς πυραύλους, είναι αρκετά ενδεικτική της ανησυχίας που έχει προκληθεί στους κόλπους της Συμμαχίας. Στην πραγματικότητα όμως υπάρχουν πολλά ζητήματα τα οποία φαίνεται να εμποδίζουν την ολοκλήρωση ενός τέτοιου επιχειρήματος, με κυριότερο τη μελλοντική σχέση του Ευρωστρατού με το NATO, αλλά και τη στάση που θα κρατήσουν ορισμένα κράτη-μέλη (κ-μ) της Συμμαχίας, λόγω της ιδιαίτερης στρατηγικής σχέσης που έχουν με τις ΗΠΑ, όπως η Πολωνία, καθώς και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας.⁵

Μέσα σε αυτό το πολυμορφικό σκηνικό, η ηγεσία της ΕΕ καλείται να αποφασίσει αν θα διαδραματίσει ρόλο βασικού δρώντα ή θα παρακολουθεί τις εξελίξεις ως απλός κομπάρσος, δίχως καμία δυνατότητα προδραστικής παρέμβασης. Η διαδικασία για την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης έχει εκκινήσει· αναμένει η απρόσκοπτη συνέχιση της διαδικασίας, η οποία όπως θα δούμε στην εν λόγω μελέτη, είναι καθόλα δύσκολη, πολυσύνθετη και αντιμέτωπη με πλήθος προκλήσεων.

Η ΕΕ επομένως, βρίσκεται ενώπιον της μεγαλύτερης πρόκλησης της έως τώρα ιστορίας της καθόσον, ο απερχόμενος Πρόεδρος Γιούνκερ έθεσε ως στόχο την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης μέχρι το 2025. Είναι ένα οικοδόμημα που δεν είναι εύκολο να κατανοηθεί, καθώς συνδυάζει τόσο το ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και το επίπεδο των κ-μ. Σκοπός αυτής της μελέτης επομένως, είναι η διαπίστωση κατά πόσο ο τιθέμενος αυτός στόχος, με μια ρεαλιστική προσέγγιση και όχι μια ρομαντική διάθεση, έχει πιθανότητες να υλοποιηθεί ή αποτελεί απλώς μια ουτοπία.

Για την επιτυχή ολοκλήρωση του εγχειρήματος αυτού, θα πρέπει να υφίστανται οι παρακάτω προϋποθέσεις:

Η έξοδος του ΗΒ από την ΕΕ θα πραγματοποιηθεί οριστικά με την καλύτερη δυνατή συμφωνία, ενώ τόσο η Γαλλία, όσο και η Γερμανία θα μπορέσουν να αντικαταστήσουν το επιχειρησιακό κενό που θα δημιουργηθεί στην ολοκλήρωση της Αμυντικής Ένωσης.

⁵ Γιάννης Μαντζίκος, *Ευρωστρατός με αρχιστράτηγους Μέρκελ και Μακρόν!*, www.liberal.gr/arthro/228059/diethni-themata/2018/eurostratos-me-archistratigous-merkel-kai-makron.html

Η ΕΕ θα συνεχίσει να υφίσταται με την υπάρχουσα μορφή για τα επόμενα τουλάχιστον 30 έτη, καθόσον μια προοπτική τόσο βαθιάς αναδιάρθρωσης της οργανωσιακής δομής της είναι εξαιρετικά μακροχρόνια και απαιτεί διάθεση πόρων, ανθρώπινου κεφαλαίου και πολιτική βούληση.

Το ΝΑΤΟ θα συνεχίσει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον τομέα της συλλογικής ασφάλειας, οι ΗΠΑ θα παραμείνουν στις δομές του και η συνεργασία με την ΕΕ θα ενδυναμωθεί περαιτέρω.

Η άνοδος, έστω και οριακή, των ευρωσκεπτικιστών και λαϊκιστών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν θα επηρεάσει αρνητικά την ομαλή λειτουργία της ΕΕ.

Κεφάλαιο Πρώτο

Το Φαινόμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ιστορική Ανασκόπηση

Η ΕΕ είναι ένα μοναδικό πείραμα παγκοσμίως. Περιγράφεται ως ένα υβριδικό μόρφωμα, κάτι λιγότερο από εθνικό κράτος, κάτι περισσότερο από διακυβερνητικός συνασπισμός.⁶ Στην πολύχρονη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η πορεία προς μια κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας έγινε με πολύ αργά και διστακτικά βήματα.

Η προσπάθεια ανάπτυξης της κοινής άμυνας χρονολογείται από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, με την αποτυχημένη απόπειρα σύστασης το 1954 της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Πολιτικής. Την περίοδο του ΨΠ, της κυριαρχίας του διπολισμού και της ηγεμονικής παρουσίας των ΗΠΑ στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, η Ευρώπη είχε ουσιαστικά εγκαταλείψει οποιαδήποτε προσπάθεια για την άρθρωση κοινής αμυντικής πολιτικής, πολύ περισσότερο κοινής άμυνας.⁷

Το άρθρο 223 της συνθήκης της Ρώμης (25 Μαρτίου 1957) που θεμελίωσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, αποκλείει σαφώς τα θέματα ασφάλειας και άμυνας από τη δικαιοδοσία της Κοινότητας. Σύμφωνα με αυτό, όλα τα κ-μ δικαιούνται να λάβουν μέτρα για την προστασία των βασικών συμφερόντων τους σχετικά με την ασφάλεια.⁸ Τον Οκτώβριο του 1970, υιοθετήθηκε ένα διακυβερνητικό σύστημα συνεργασίας γνωστό ως *Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία* (ΕΠΣ) - (European Political Cooperation – EPC), (επιβεβαιώθηκε από τα 9 κ-μ το 1973 και ενσωματώθηκε στην *Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη* το 1986). Υπήρξε όμως διστακτικότητα από τα κ-μ στην αναγνώριση του ρόλου της ΕΠΣ στον τομέα της ασφάλειας καθόσον κάτι τέτοιο, σύμφωνα με κάποιους, θα παραβίαζε τη δικαιοδοσία του ΝΑΤΟ. [Η ύπαρξη και λειτουργία του ΝΑΤΟ και η παρουσία της *Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης* (ΔΕΕ⁹), φαίνεται ότι κάλυπταν τις ανάγκες ή έστω τις ανησυχίες των κ-μ¹⁰]. Διαδοχικές αναθεωρήσεις συνθηκών κωδικοποίησαν την ΕΠΣ οδηγώντας τελικά στη μετεξέλιξή της σε *Κοινή Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας* (ΚΕΠΠΑ). Περαιτέρω

⁶ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 27

⁷ Παναγιώτης Ιωακείμης, *Το Μέλλον της Ευρώπης*, σελ. 79

⁸ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 43, 44

⁹ Αναφέρεται για πρώτη φορά στο άρθρο VIII του πρωτοκόλλου της Συμφωνίας των Παρισίων της 23 Οκτ 1954. Ιωάννης Παρίσης, *Η Ευρώπη της Άμυνας. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, σελ 34

¹⁰ Ιωάννης Παρίσης, *Η Ευρώπη της Άμυνας. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, σελ 35

αλλαγές επήλθαν με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (σε ισχύ το 1993), η οποία δημιουργεί την ΕΕ¹¹ και η οποία τοποθετεί την εξωτερική πολιτική σε νέο πλαίσιο, καθώς τη θεσπίζει ως δεύτερο πυλώνα της ΕΕ.¹² Ωστόσο, η ΕΕ δεν κατάφερε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της μετα-ψυχροπολεμικής εποχής, αφού δεν κατόρθωσε τελικά να συγκροτήσει μια πολιτική οντότητα ικανή να αντιμετωπίσει τις πολιτικές κρίσεις που προέκυψαν, κυρίως στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Αυτό οδήγησε σταδιακά στην πολιτική και αμυντική περιθωριοποίηση της ΕΕ και στην πλήρη επικράτηση των ΗΠΑ στην Ευρώπη.¹³ Οι προσπάθειες διατύπωσης και έκφρασης ενιαίας εξωτερικής πολιτικής και η δημιουργία ενιαίου πολεμικού οργάνου δεν ευοδώθηκαν και έμειναν στο περιθώριο μετά από πολλές πιέσεις που ασκήθηκαν τόσο στο εσωτερικό όσο και από το εξωτερικό προς την ΕΕ. Μετά τη λήξη του ΨΠ έγιναν φανερές πλέον οι προθέσεις της Γερμανίας να ηγεμονεύσει της Ευρώπης, είτε μέσα από την ΕΕ είτε εκτός αυτής, αφού πρώτα καταφέρει να μειώσει το ρόλο της ΕΕ και την αποτελεσματικότητά της. Αυτή η προσπάθεια της Γερμανίας έγινε πιο ευκρινής κατά τη διάρκεια της διάλυσης της πρώην Γιουγκοσλαβίας και ο τρόπος με τον οποίο αντέδρασε στην αναγνώριση της Σλοβενίας και Κροατίας.¹⁴ Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ιδιαίτερα η Γερμανία και η Γαλλία, είδαν τα γεγονότα στη Γιουγκοσλαβία ως μια ευκαιρία να δοκιμάσουν την ικανότητά τους στην αντιμετώπιση μιας ευρωπαϊκής κρίσης. Όμως η εξέλιξη της κρίσης ανέδειξε τις αδυναμίες της διστάζοντας να αναλάβει εξαναγκαστική δράση μετά τις άκαρπες διπλωματικές προσπάθειες.¹⁵

Ουσιαστικά, ο πυλώνας της ΚΕΠΠΑ παρέμεινε χωρίς αυτόνομο πολιτικό έρεισμα ή νομιμοποίηση και η αδυναμία της ΕΕ να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την κατάσταση στον άμεσο περίγυρό της, οδήγησε τα κ-μ στην επιδίωξη κοινών θέσεων και τη υιοθέτηση κοινών πολιτικών σε θέματα άμυνας. Η ΚΕΠΠΑ περιλαμβάνει το σύνολο των θεμάτων των εξωτερικών σχέσεων και ασφάλειας της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της μελλοντικής διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, κάτι που σημαίνει ότι, δειλά αλλά σταθερά η ιδέα της ευρωπαϊκής άμυνας κερδίζει έδαφος.¹⁶ Η εμπειρία του πολέμου στο Κόσσοβο (Μαρ – Ιουν ‘99) αποκάλυψε την έλλειψη στρατιωτικής δυνατότητας για παρέμβαση με τρόπο

¹¹ Ο σκοπός ήταν να προσεγγίσει όσο το δυνατόν περισσότερο την έννοια των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης

¹² Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 47 - 52

¹³ Πάνος Τσακαλογιάννης, *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Τόμος Β΄*, σελ. 390

¹⁴ Γεώργιος Κόκκινος, *Μετά τον Γ΄ Παγκόσμιο Πόλεμο*, σελ. 39

¹⁵ Ειρήνη Χειλά, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα*, σελ. 102

¹⁶ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 47 - 52

αποτελεσματικό σε μια ανθρωπιστική καταστροφή στα πρώτα στάδια της εμφάνισής της.¹⁷

Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η ΔΕΕ αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης της Ένωσης στον τομέα της ΚΕΠΠΑ. Το Συμβούλιο εξουσιοδοτείται να ζητά από τη ΔΕΕ να επεξεργάζεται και να εφαρμόζει αποφάσεις και δράσεις της Ένωσης με αμυντικές συνέπειες. Στις αρχές του 1990, η Δανία και τα κ-μ που δεν ανήκαν στο NATO έλαβαν το καθεστώς του παρατηρητή. Τα μέλη του NATO που δεν ανήκαν στην ΕΕ (όπως η Τουρκία), έγιναν συνδεδεμένα μέλη (associate members), ενώ οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης έγιναν συνδεδεμένοι εταίροι (associate partners), φτάνοντας τον αριθμό των συμμετεχόντων στους 28, όλοι με δικαίωμα συμμετοχής σε κάποιες από τις δραστηριότητες της ΔΕΕ. Η ΔΕΕ βασιζόταν σε δεσμεύσεις αμοιβαίας άμυνας μεταξύ των πλήρων μελών της. Στην υπουργική δήλωση της ΔΕΕ της 19^{ης} Ιουνίου 1992, στο Πέτερσμπεργκ της Γερμανίας, ορίστηκε το αντικείμενο των αποστολών διαχείρισης κρίσεων, (*Petersberg Tasks*)¹⁸ και έδωσε τη δυνατότητα συγκρότησης πολυεθνικών σχηματισμών από τα κ-μ. Στην πράξη ωστόσο, η ΔΕΕ μόνο μερικώς και εμμέσως ενεπλάκη σε τέτοιες αποστολές, παρόλο που αυτές έγιναν ακόμα πιο συνήθεις κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο.¹⁹ Οι προσπάθειες αυτές αν και δημιούργησαν ένα σημαντικό θεσμικό και πολιτικό κεκτημένο, δεν οδήγησαν ωστόσο σε πρακτικά λειτουργικά αποτελέσματα. Ο βασικός λόγος γι' αυτό υπήρξε η αδυναμία εκχώρησης στην ΕΕ οποιονδήποτε «στρατιωτικών ικανοτήτων» και μέσω των για την υλοποίηση της αμυντικής πολιτικής. Κυρίως η Βρετανία είχε εμποδίσει οποιαδήποτε εξέλιξη προς την κατεύθυνση αυτή με κεντρικό επιχείρημα ότι κάτι τέτοιο θα υπονόμευε το NATO και τις σχέσεις με τις ΗΠΑ.²⁰ Η γενική στάση των ΗΠΑ είναι η επιθυμία μιας ισόρροπης και καθολικής ανάπτυξης της ΕΕ, κάτω όμως από τη δική τους επίβλεψη και σύμφωνα με τα σχέδιά τους για μια «νέα τάξη» στην Ευρώπη και τον κόσμο.²¹

Εκείνο το διάστημα τα κ-μ διαχωρίστηκαν σε τρεις ομάδες. Αυτά που είχαν φιλοατλαντικό προσανατολισμό και αντίσταση σε κάθε προσπάθεια αποδυνάμωσης της θέσης του NATO, αυτά που υποστήριζαν την προοπτική ανάπτυξης των

¹⁷ Ιωάννης Παρίσης, *Η Ευρώπη της Άμυνας. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, σελ 25

¹⁸ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 53, 54

¹⁹ Ιωάννης Παρίσης, *Η Ευρώπη της Άμυνας. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, σελ 36

²⁰ Παναγιώτης Ιωακείμης, *Το Μέλλον της Ευρώπης*, σελ. 80

²¹ Γεώργιος Κόκκινος, *Μετά τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο*, σελ. 40

ευρωπαϊκών δυνατοτήτων (ευρωπαϊστές), ειδικά Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία και Ελλάδα και τέλος στα ουδέτερα, όπως Ιρλανδία, Αυστρία, Φινλανδία, Σουηδία και Μάλτα. Προέκυψε επομένως ξεκάθαρα, η ανικανότητα της ΕΕ να αναπτύξει άμεσα μια πολιτική κοινής άμυνας, παρά τη βούληση των Ευρωπαίων να αποκτήσει η ΕΕ μια πραγματική ευρωπαϊκή ταυτότητα στον τομέα αυτόν. Ως βασικός στόχος τέθηκε η σταδιακή μετεξέλιξη της ΔΕΕ σε «συνιστώσα της άμυνας της ΕΕ» και η ανάπτυξή της ως «μέσο ενίσχυσης του ευρωπαϊκού πυλώνα του ΝΑΤΟ». Όμως, με την πάροδο του χρόνου έγινε όλο και πιο εμφανές ότι, η ΔΕΕ δεν ήταν ικανή να αναλάβει την ευθύνη για την πολιτική εποπτεία των στρατιωτικών αποστολών της ΕΕ. Με την *Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Ασφάλειας και Άμυνας* (ΕΤΑΑ), μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, η ΕΕ θα επιχειρήσει να οργανώσει τις αμυντικές της ανάγκες μέσα στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, χρησιμοποιώντας αποκλειστικά ευρωπαϊκές δυνάμεις και ευρωπαϊκή αλυσίδα διοίκησης.²²

Στη Συνθήκη του Άμστερνταμ (επικυρώθηκε το 1999) έγινε πρώτη φορά αναφορά για τα εξωτερικά σύνορα και την εδαφική ακεραιότητα της ΕΕ. Θεσπίζεται η *κοινή στρατηγική* και προβλέπεται η χρήση ειδικής πλειοψηφίας για τη λήψη αποφάσεων, αυξάνοντας τις εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και εισάγοντας τη δυνατότητα στενότερης συνεργασίας μεταξύ των κ-μ. Σε αυτό το πλαίσιο, δημιουργήθηκε ο θεσμός του Ύπατου Εκπροσώπου (ΥΕ) της ΕΕ για θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας, δίχως όμως να υπάρχει σαφής καταμερισμός αρμοδιοτήτων μεταξύ της Επιτροπής και του ΥΕ. Σε κάθε περίπτωση, έγινε γρήγορα αποδεκτό πως δεν μπορεί να υπάρξει αξιόπιστη άμυνα χωρίς στρατό.²³ Επομένως, γίνεται εμφανές ότι, η Ευρώπη αδυνατεί να προβάλλει ένα συλλογικό όραμα για το μέλλον της. Παρά τα επιτεύγματα στον οικονομικό τομέα, στον πολιτικό τομέα παραμένει στάσιμη, κάτι που προσπαθεί να συγκαλύψει με τη σύγκληση αλληπάλληλων διακυβερνητικών συσκέψεων. Από αυτήν τη άποψη, η περίοδος 1990 – 2000 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η δεκαετία των χαμένων ευκαιριών.²⁴

Ακολουθεί η Διακήρυξη του Saint Malo (1998), μια Αγγλογαλλική πρωτοβουλία,²⁵ όπου τονίζεται η αναγκαιότητα απόκτησης ικανότητας για αυτόνομη δράση της ΕΕ σε ζητήματα άμυνας και ασφάλειας, καλώντας ταυτόχρονα για

²² Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 52 - 55

²³ Στο ίδιο, σελ. 59 - 61

²⁴ Πάνος Τσακαλογιάννης, *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Τόμος Β'*, σελ. 392

²⁵ Τη δήλωση για την προώθηση της ευρωπαϊκής άμυνας, υπέγραψαν ο Πρόεδρος της Γαλλίας J. Chirac και ο Πρωθυπουργός της Βρετανίας T. Blair

δημιουργία αξιόπιστων στρατιωτικών δυνάμεων και την απόφαση για χρήση τους. Η πρωτοβουλία αυτή οδήγησε στη δημιουργία της *Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας* (ΕΠΑΑ) σε αντικατάσταση της Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΕΠΑΑ) – (European Security and Defense Policy – ESDP), η οποία καθορίστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999.²⁶ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η ΕΠΑΑ δεν υποκατέστησε τις εθνικές πολιτικές ασφάλειας και άμυνας των κ-μ της ΕΕ. Στην πράξη αποτελεί μια πολιτική και στρατηγική πρωτοβουλία κυρίαρχων κρατών που συμφώνησαν να την υλοποιήσουν συλλογικά για τα κοινά τους συμφέροντα ασφαλείας.²⁷

Μετά την οδυνηρή εμπειρία του πολέμου στο Κόσσοβο, έγινε αντιληπτή η αδυναμία της Ευρώπης να διαχειρισθεί κρίσεις στον άμεσο περίγυρό της, με απρόβλεπτες συνέπειες για τη σταθερότητα και ασφάλεια της ηπείρου. Απουσίαζαν τόσο οι στρατιωτικές ικανότητες, όσο και οι θεσμικοί μηχανισμοί λήψης αποφάσεων για την πρόληψη, διαχείριση και επίλυση κρίσεων. Ως αποτέλεσμα της αδυναμίας αυτής, η Ευρώπη βρέθηκε αναγκασμένη να στηριχθεί στη στρατιωτική υπεροχή των ΗΠΑ προκειμένου να προωθήσει τους στόχους της στην περιοχή. Η ανάληψη των πολεμικών επιχειρήσεων από το ΝΑΤΟ και η τεχνολογική υπεροχή των ΗΠΑ αποτέλεσαν αφυπνιστική διαδικασία για τα κ-μ της ΕΕ.²⁸ Οδήγησε επομένως, στην *στρατικοποίηση της πολιτικής της άμυνας* με τη δυνατότητα κινητοποίησης 60.000 ανδρών σε 60 ημέρες και τη διατήρηση αυτής της δύναμης έως ένα χρόνο²⁹, (οι δυνάμεις αυτές δεν συγκροτούν κοινό ευρωπαϊκό στρατό αλλά αποτελούν εθνικές δυνάμεις των κ-μ που συγκροτούνται για την προώθηση των στόχων της ΕΕ και ειδικότερα των αποστολών Πέτερσπεργκ.³⁰). Χάρη σε αυτήν τη συμφωνία (κωδικοποιήθηκε στη Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία επικυρώθηκε το 2003), η ΕΕ πραγματοποίησε και διατηρεί ακόμα αποστολές στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και τον Νότιο Καύκασο, καθώς και σε άλλες περιοχές της Ασίας και της Αφρικής. Επιπλέον, υπογραμμίστηκε η βούληση της ΕΕ για ανάπτυξη αυτόνομης ικανότητας λήψης αποφάσεων και διεξαγωγής επιχειρήσεων υπό την ηγεσία της, για την

²⁶ Μαριλένα Κοππά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 63 – 68

²⁷ Ιωάννης Παρίσης, *Η Ευρώπη της Άμυνας. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, σελ 26

²⁸ Παναγιώτης Ιωακείμης, *Το Μέλλον της Ευρώπης*, σελ. 81, 82

²⁹ Το 2001 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Λάακεν τόνισε ότι, «η ΕΕ είναι πλέον σε θέση να αναλάβει ορισμένες επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων». Μαριλένα Κοππά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 67

³⁰ Παναγιώτης Ιωακείμης, *Το Μέλλον της Ευρώπης*, σελ. 86

αντιμετώπιση των διεθνών κρίσεων, σε περίπτωση που το NATO δεν συμμετέχει σε αυτές ως σύνολο.³¹

Η αντίδραση των ΗΠΑ σε αυτήν τη νέα πρωτοβουλία της ΕΕ υπήρξε πολύ ενθαρρυντική, αν και έγινε σαφές ότι, οι ΗΠΑ θα προτιμούσαν οποιαδήποτε ευρωπαϊκή αμυντική διαδικασία να αναπτυχθεί μέσα στα πλαίσια του NATO ως μέρος της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας Άμυνας και Ασφάλειας (European Security and Defense Initiative – ESDI) και των σχετικών αποφάσεων της διάσκεψης κορυφής του NATO τον Απρίλιο του 1999. Διατυπώνονται όμως αρκετές επιφυλάξεις στην προσπάθεια της ΕΕ να αναλάβει αυτόνομο ρόλο στον τομέα της άμυνας. Ο υψηλότερος βαθμός ανεξαρτησίας της ΕΕ πιθανόν να είναι ζημιογόνος για τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντά τους.³²

Στη Συνθήκη της Λισαβόνας³³ (σε ισχύ από το 2009) παρατηρούμε ότι *απουσιάζει ένας σαφής ορισμός της άμυνας*, αναφέρεται ότι η ΚΠΑΑ αναλαμβάνει δράση μόνο *εκτός του εδάφους της ΕΕ* και δεν υπάρχει πρόβλεψη για «συλλογική άμυνα». Σύμφωνα με τη Συνθήκη, η ΚΠΑΑ είναι συστατικό κομμάτι της ΚΕΠΠΑ και εμπεριέχει τη δημιουργία μιας κοινής αμυντικής πολιτικής της ΕΕ, που σταδιακά θα οδηγήσει σε μια κοινή άμυνα, *όταν και εφόσον το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το αποφασίσει ομόφωνα*. Επιπλέον, παρέχει στην ΕΕ επιχειρησιακή δυνατότητα στη βάση στρατιωτικών και μη μέσων, (παρέχονται από τα κ-μ), τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε αποστολές εκτός της ΕΕ για τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφαλείας σύμφωνα με τις αρχές του ΟΗΕ. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε ο μηχανισμός «ATHENA» για τη χρηματοδότηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Γενικά, η Συνθήκη:³⁴

α. Αναφέρει ότι, η ΚΠΑΑ εξασφαλίζει στην ΕΕ επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε στρατιωτικά και μη μέσα, τα οποία διατίθενται από τα κ-μ, εκτός της Ένωσης. *Η ΕΕ συνεχίζει να μη διαθέτει δική της στρατιωτική δύναμη.*

β. Προβλέπει τη δυνατότητα ενίσχυσης της συνεργασίας για την εκτέλεση συγκεκριμένης αποστολής, από ομάδα κρατών (9 κ-μ) που το επιθυμούν και διαθέτουν τις αναγκαίες ικανότητες για την εν λόγω αποστολή.

γ. Προβλέπει τη δημιουργία του *Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας* (EOA / European Defense Agency - EDA), ο οποίος υπόκειται στην αρμοδιότητα του

³¹ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 63 - 68

³² Παναγιώτης Ιωακείμης, *Το Μέλλον της Ευρώπης*, σελ. 90, 91

³³ Αναφέρεται και ως Μεταρρυθμιστική Συνθήκη

³⁴ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 73 - 86

Συμβουλίου, με στόχο τον προσδιορισμό των στρατιωτικών αναγκών και την εφαρμογή κάθε μέτρου που μπορεί να ενδυναμώσει τη βιομηχανική και τεχνολογική βάση του αμυντικού τομέα.

δ. Προβλέπει τη δημιουργία της *Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας* (ΜΔΣ / Permanent Structured Cooperation – PESCO), η οποία αποτελεί το πρώτο βήμα αμυντικής ολοκλήρωσης, δίνοντας διέξοδο σε μια κατάσταση όπου η Ευρωπαϊκή Άμυνα πάσχει από τη μη αποτελεσματική χρήση των δυνατοτήτων της. Η ευθύνη αξιολόγησης των επιδόσεων των κ-μ στο πλαίσιο της ΜΔΣ ανατίθεται στον ΕΟΑ.

ε. Εισάγει τη *ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής*, σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση που κ-μ δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κ-μ οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ΟΗΕ. Σκοπός της είναι, η ύπαρξη ενός ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου συλλογικής αμυντικής προσπάθειας και όχι μόνο ένα νατοϊκό πλαίσιο. Παρατηρείται όμως ότι, η ΕΕ δεν δικαιούται να προβαίνει σε επιχειρήσεις αυτοάμυνας στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, αλλά μόνο τα κ-μ. Επομένως, *το ΝΑΤΟ παραμένει ο μοναδικός οργανισμός για συλλογική αυτοάμυνα*.

στ. Εισάγει τη *ρήτρα αλληλεγγύης*, σύμφωνα με την οποία, η ΕΕ και τα κ-μ ενεργούν από κοινού, με πνεύμα αλληλεγγύης, αν ένα κ-μ δεχθεί τρομοκρατική επίθεση, ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή.

Αξίζει να τονιστεί ότι, ουσιαστικά υπογραμμίζεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της αμυντικής πολιτικής ορισμένων κ-μ και ο σεβασμός των υποχρεώσεων ορισμένων εξ' αυτών απέναντι στο ΝΑΤΟ. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι, οι αποφάσεις που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων θα λαμβάνουν υπόψη, σε κάθε περίπτωση, τις υποχρεώσεις τους ως κ-μ του ΝΑΤΟ. (στο Παράρτημα «Γ» εμφανίζονται τα κ-μ της ΕΕ που ανήκουν στο ΝΑΤΟ). Επιπλέον, παρά την κατάργηση των πυλώνων που προέβλεπε η Συνθήκη του Μάαστριχτ, η διακυβερνητική προσέγγιση στα θέματα ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ παραμένει. Το κράτος παραμένει ο κεντρικός παράγοντας στα θέματα ασφάλεια και άμυνας, με τα κ-μ να διατηρούν την αποκλειστική αρμοδιότητα και τα μέσα να προχωρούν σε μια πολιτική άμυνας και ασφάλειας με ένοπλες δυνάμεις. Κατά συνέπεια, για τα περισσότερα κ-μ, η ΚΠΑΑ είναι ένα από τα πολλά πλαίσια συνεργασίας για την αμυντική πολιτική. Η απάντηση στο ερώτημα που τίθεται για τη δυνατότητα υλοποίησης του στόχου της μεταβολής της ΕΕ σε διεθνή παράγοντα ασφάλειας,

εξαρτάται τελικά από την πολιτική βούληση των κ-μ και τη θέλησή τους να εφαρμόσουν με ουσιαστικό τρόπο τα συμφωνηθέντα.³⁵ Το ΗΒ αντιτάχθηκε όλο το προηγούμενο διάστημα σε κάθε απόπειρα ολοκλήρωσης της ΚΠΑΑ που θεωρούσε ότι επιχειρεί να υποκαταστήσει το ΝΑΤΟ ως βασικό βραχίονα της ευρωπαϊκής άμυνας.³⁶

Η ικανότητα της ΕΕ να αναπτύσσει δυνάμεις σε υψηλή ετοιμότητα είναι το κεντρικό σημείο του στόχου Headline Goal 2010, στον οποίον προβλέπεται η οργάνωση ενός Τακτικού Σχηματισμού Μάχης (Battlegroup - EUBG), μεγέθους ταξιαρχίας με υποστηρικτική υπηρεσία. Από το 2007 έχουν δημιουργηθεί 18 BGs σε κυλιόμενη βάση, αλλά δεν έχουν ενεργοποιηθεί έως τώρα.³⁷

Το Φαινόμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό το Πρίσμα των Θεωριών των Διεθνών Σχέσεων

Σε αυτό το σημείο κρίνουμε απαραίτητη την αναφορά των θεωριών των διεθνών σχέσεων για το φαινόμενο της ΕΕ. Από την ανάλυση αυτή εκτιμάται ότι θα εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για το κατά πόσο η ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής ενοποίησης αποτελεί ρεαλιστική προοπτική.

Η αυγή του 21^{ου} αιώνα βρήκε τη διεθνή κοινωνία αντιμέτωπη με προκλήσεις και διλήμματα, απόρροια όχι μόνο των αλλαγών που επήλθαν στη φύση του διεθνούς συστήματος αλλά εσωτερικών κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών παραμέτρων που συνδέονται άμεσα με το μέλλον του κράτους-έθνους, των δημοκρατικών αξιών, της διεθνούς έννομης τάξης και των ιδεολογιών.³⁸ Σύμφωνα με το Νεορεαλισμό του Kenneth Waltz, το διεθνές σύστημα είναι άναρχο και αποτελείται από κράτη, τα οποία ασκούν λίγο πολύ αντίστοιχες λειτουργίες, όπως η οργάνωση της εθνικής άμυνας και διαφέρουν μόνο ως προς την ισχύ τους. Αυτή η αναρχία θα διαρκέσει πολύ ακόμα γιατί τα κράτη θα κάνουν ό,τι μπορούν για να υπερασπιστούν την αυτονομία τους. Έτσι, τα μικρότερα και αδύναμα κράτη θα έχουν την τάση να συμμαχούν με ισχυρότερα, σε μια προσπάθεια να διατηρήσουν τη μεγαλύτερη δυνατή αυτονομία. Οι νεορεαλιστές πιστεύουν ότι, ακόμα και τα κράτη που συνεργάζονται μεταξύ τους δεν θα πάνε ποτέ να επιδιώκουν την ισχυροποίησή

³⁵ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 87, 90

³⁶ Στο ίδιο, σελ. 36

³⁷ Στο ίδιο, σελ. 68, 115

³⁸ Ειρήνη Χειλά, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα*, σελ. 37

τους σε σχέση με άλλους και τη διατήρηση της αυτονομίας τους.³⁹

Η διεθνής κοινωνία ασχολείται με έναν κόσμο που αποτελείται από κυρίαρχα κράτη όπου συνυπάρχουν η ισχύς και το δίκαιο. Σύμφωνα με αυτήν τη θεωρία, οι ηγεσίες είναι υπεύθυνες τόσο για την υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων, όσο και για την τήρηση των διεθνών κανόνων και διαδικασιών. Στη διεθνή πολιτική λοιπόν, συνυπάρχουν οι προτεραιότητες των κρατών με αυτές των ατόμων και συχνά αποδεικνύεται δύσκολο να συμβιβαστούν οι απαιτήσεις και τα συμφέροντα και των δύο.⁴⁰

Ο Mearsheimer, υποστηρίζει ότι, η Δύση έχει συμφέρον να διατηρηθεί η ψυχροπολεμική τάξη πραγμάτων στην Ευρώπη, καθόσον ο τερματισμός αυτής της κατάστασης θα ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνος. Οι υποθέσεις του αυτές επιβεβαιώθηκαν από το ξέσπασμα των αιματηρών συγκρούσεων στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Η διαδικασία όμως, της ευρωπαϊκής οικοδόμησης με την ένταξη των κρατών-εθνών στην ΕΕ, τον πυρήνα της οποίας αποτελεί η Γερμανία και η Γαλλία, αποκαλύπτει ένα είδος διεθνούς συνεργασίας μεταξύ μεγάλων και μικρότερων ευρωπαϊκών δυνάμεων.⁴¹ Η κατάρρευση του διπολισμού έθεσε το ζήτημα κατά πόσο οι Ευρωπαίοι ήταν πολιτικά ώριμοι ώστε να διαμορφώσουν ένα στέρεο πολιτικό πλαίσιο, ικανό να προάγει την ειρήνη και την ευημερία των λαών της και να τους απαλλάξει από την αμερικανική κηδεμονία.⁴²

Ο Ernst Haas ανέπτυξε τη λεγόμενη νεολειτουργική θεωρία της διεθνούς ενοποίησης, εμπνεόμενος από την εντεινόμενη συνεργασία ανάμεσα στις χώρες της δυτικής Ευρώπης που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1950. Σύμφωνα με αυτόν, ενοποίηση σημαίνει η εντατικοποίηση της συνεργασίας ανάμεσα στις διάφορες ιδιοτελείς πολιτικές ελίτ. Είναι μια διαδικασία όπου οι πολιτικοί πείθονται να μεταφέρουν την αφοσίωσή τους προς ένα νέο κέντρο, του οποίου οι θεσμοί διαθέτουν ή απαιτούν δικαιοδοσία πάνω στα προϋπάρχοντα κράτη-έθνη. Αυτή η λειτουργική διαδικασία της ενοποίησης συνδέεται ιδιαίτερα με την έννοια της διάχυσης, όπου η εντατική συνεργασία σε έναν τομέα συντελεί σε μια εντατική συνεργασία σε άλλους τομείς. Η διάχυση θα εξασφάλιζε την αταλάντευτη πορεία των πολιτικών ελίτ προς περαιτέρω ενοποίηση. Δείγματα αυτής της πραγματικότητας παρατηρήθηκαν από τα πρώτα χρόνια της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, αν και στα μέσα της δεκαετίας του 1960 υπήρξε

³⁹ Robert Jackson – Georg Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, σελ. 88

⁴⁰ Στο ίδιο, σελ. 94

⁴¹ Στο ίδιο, σελ. 142, 143

⁴² Πάνος Τσακαλογιάννης, *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Τόμος Β'*, σελ. 391

μια περίοδος στασιμότητας λόγω της *απόρριψης από τη Γαλλία των περιορισμών που έθετε η αλληλεξάρτηση για τη γαλλική εθνική κυριαρχία*. Ο Haas συμπέρανε ότι, η θεωρία της περιφερειακής ενοποίησης θα πρέπει να ενταχθεί στο πλαίσιο μιας *σύνθετης αλληλεξάρτησης*, η οποία προϋποθέτει ξεκάθαρα ένα σαφώς πιο φιλικό και συνεργάσιμο κλίμα στις σχέσεις ανάμεσα στα κράτη. Επιπλέον, ο εκσυγχρονισμός αυξάνει το επίπεδο και το εύρος της αλληλεξάρτησης ανάμεσα στα κράτη. Σύμφωνα με το φιλελευθερισμό της αλληλεξάρτησης, σε συνθήκες σύνθετης αλληλεξάρτησης, οι υπερεθνικοί παίκτες στη διεθνή σκηνή αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, η στρατιωτική ισχύς αποτελεί λιγότερο εύχρηστο και αποτελεσματικό μέσο άσκησης πολιτικής και η ευημερία - αντί για την ασφάλεια - μετατρέπεται στον πρωταρχικό στόχο και μέλημα των κρατών. Αυτό σημαίνει έναν κόσμο, όπου οι διεθνείς σχέσεις διαπνέονται από ένα πνεύμα συνεργασίας και αυξανόμενης αλληλοκατανόησης.⁴³

Ο Θεσμικός Φιλελευθερισμός δηλώνει ότι, οι διεθνείς θεσμοί μπορούν να διευκολύνουν τη διακρατική συνεργασία, όμως τα ισχυρά κράτη δεν θα δεχτούν εύκολα μεγάλους περιορισμούς στην ελευθερία κινήσεών τους. Μια απόλυτη απουσία θεσμοποίησης είναι σχεδόν αδύνατη. Πάντα θα υπάρχουν έστω ελάχιστοι κανόνες για το συντονισμό των εθνικών δράσεων σε κάποιους τομείς. Παράδειγμα μελέτης της θεωρίας αποτελούν τα κ-μ της ΕΕ, τα οποία συνεργάζονται τόσο εντατικά που έχουν φτάσει στο σημείο να μοιράζονται ουσιαστικά ακόμα και κάποιες κυβερνητικές λειτουργίες, όπως στους τομείς της αγροτικής και βιομηχανικής πολιτικής με τη δημιουργία ενός κοινού ρυθμιστικού πλαισίου για μια ενιαία αγορά στην οικονομία και την εργασία και αναπτύσσουν συνεχώς το ίδιο μοντέλο και για άλλους τομείς της πολιτικής. Επομένως, οι κοινοί θεσμοί συνέβαλαν τα μέγιστα στην πορεία της δυτικής Ευρώπης μετά τον ΨΠ, καθόσον βοηθούν στην προώθηση της συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη και άρα απαλύνουν τα προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη εμπιστοσύνης ανάμεσα στα κράτη και το φόβο των κρατών για τους γείτονές τους, που θεωρούνται παραδοσιακά τα βασικά προβλήματα που σχετίζονται με τη διεθνή αναρχία.⁴⁴

Η παγκοσμιοποίηση υποχρεώνει τα ανεπτυγμένα κράτη να συνεργάζονται μεταξύ τους προς αμοιβαίο όφελος. Τέτοιες μορφές συνεργασίας τα κ-μ της ΕΕ τις έχουν επιδιώξει στο υψηλότερο επίπεδο. Η ΕΕ έχει αυτόνομη εξουσία σε συγκε-

⁴³ Robert Jackson – Georg Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, σελ. 176,177, 180

⁴⁴ Στο ίδιο, σελ. 180 - 185

κριμένους προσυμφωνημένους τομείς, γεγονός που έχει σημαντικές συνέπειες για την κυριαρχία των κ-μ, όπως η επιβολή δεσμευτικών κανόνων, λ.χ. σε θέματα που αφορούν στην Κοινή Αγορά. Αυτή η εντατική μορφή συνεργασίας δεν προβλέπεται από τις νεορεαλιστικές και νεοφιλελεύθερες προσεγγίσεις. Οι σχέσεις μεταξύ των κ-μ δεν χαρακτηρίζονται από αναρχία και την ανάγκη για αυτοβοήθεια, όπως θα ανέμεναν οι νεορεαλιστές. Υπάρχει ένα στοιχείο «εξουσίας, διοίκησης και δικαίου» στις σχέσεις εντός της ΕΕ, όρους δηλαδή που οι νεορεαλιστές χρησιμοποιούν αποκλειστικά για την ανάλυση της πολιτικής σε εσωτερικό επίπεδο. Η συνεργασία έχει ξεπεράσει τις συνέργειες που ανέμενε ο δημοκρατικός φιλελευθερισμός και ο φιλελευθερισμός της αλληλεξάρτησης. Τα κ-μ δεν είναι απλά φιλελεύθερες δημοκρατίες που μοιράζονται κοινές ηθικές αξίες, αλλά υπάρχει αντίθετα, μια ενιαία πολιτεία υπεράνω της ατομικής κυριαρχίας των κ-μ. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η χρήση στρατιωτικής βίας για την επίλυση των συγκρούσεων είναι εκτός πραγματικότητας. Η ΕΕ αποτελεί ένα ιδιαίτερο είδος κοινότητας ασφάλειας και ευημερίας που δεν αποτελεί ένα νέο κράτος, μα είναι και πολλά παραπάνω από μια τυπική μορφή διακρατικής συνεργασίας.⁴⁵

Συμπερασματικά επομένως και σύμφωνα με τα παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι, μέσα στο άναρχο διεθνές σύστημα, τα μικρότερα κράτη προσπαθούν να συμμαχήσουν με ισχυρότερα με σκοπό την επιβίωσή τους, που είναι και η βασική τους επιδίωξη, προσπαθώντας όμως να διατηρήσουν την αυτονομία τους, ενώ θα επιδιώκουν πάντοτε και την ισχυροποίησή τους, με βάση τα εθνικά τους συμφέροντα. Η ΕΕ ως διεθνής θεσμός διευκολύνει την διακρατική συνεργασία, με την αναγκαιότητα μεταφοράς μέρους της εθνικής κυριαρχίας, όμως εκτιμάται ότι, τα ισχυρά κράτη δεν θα δεχτούν εύκολα περιορισμούς στις στρατηγικές τους. Ουσιαστικά το φαινόμενο της ΕΕ είναι δύσκολο να ερμηνευθεί από τις σχολές σκέψης καθόσον, η ίδια η ΕΕ ακόμα δεν έχει καταλήξει στο αν θα πρέπει να αποτελέσει μελλοντικά ανεξάρτητο δρώντα στο διεθνές περιβάλλον.

⁴⁵ Robert Jackson – Georg Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, σελ. 412

Κεφάλαιο Δεύτερο

Το Στρατηγικό Περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύγχρονες Απειλές

Γενικά

Η βασισμένη σε κανόνες διεθνής έννομη τάξη και οι αξίες τις οποίες υπερασπίζονται οι δυτικές δημοκρατίες, καθώς και η ειρήνη, η ευημερία και οι ελευθερίες που εγγυάται η μετά τον Β' ΠΠ τάξη και που αντιστοιχούν στα θεμέλια επί των οποίων στηρίζεται η ΕΕ, αντιμετωπίζουν πρωτοφανή αριθμό *συμβατικών και υβριδικών προκλήσεων*, καθώς ορισμένες κοινωνικές, οικονομικές, τεχνολογικές και γεωπολιτικές τάσεις, φανερώνουν την αυξανόμενη ευπάθεια του παγκόσμιου πληθυσμού σε κρίσεις και εντάσεις, όπως οι διαμάχες μεταξύ κρατών, οι φυσικές καταστροφές, τα ακραία καιρικά φαινόμενα, οι κρίσεις λειψυδρίας, η κατάρρευση κρατών και οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο, στις οποίες είναι αναγκαίο να δοθεί μια ενιαία και συντονισμένη απάντηση. Πλέον, η ασφάλεια αποτελεί τη βασικότερη πηγή ανησυχίας των ευρωπαίων πολιτών. Κανένα κ-μ δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μεμονωμένα οποιαδήποτε από τις σύνθετες προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας που εγείρονται σήμερα, γι' αυτό για να μπορέσει η ΕΕ να ανταποκριθεί σε αυτές τις εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις χρειάζεται να εντείνει τις προσπάθειές της προς μια συγκεκριμένη ισχυρή συνεργασία στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ, να καταστεί αποτελεσματικός παράγοντας σε παγκόσμιο επίπεδο και να δρα συλλογικά, καθώς και να εστιάσει τους πόρους της στις στρατηγικές προτεραιότητες. Το περιβάλλον ασφάλειας γύρω από την ΕΕ θα παραμείνει πολύ ασταθές για τα προσεχή έτη, επομένως, για να πάψει η ΕΕ να είναι ευάλωτη, είναι αναγκαία μια στενότερη ενοποίηση και μεγαλύτερος συντονισμός.⁴⁶ Ιδιαίτερος, δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι, παρόλο που η ειρήνη ακόμα καθορίζει την ανάπτυξη των Βαλκανίων, η κατάσταση είναι εύθραυστη και η ασφάλεια στην περιοχή δεν είναι καθόλου αυταπόδεικτη.⁴⁷

Τα προβλήματα της ασφάλειας έχουν γίνει πολύ πιο σημαντικά και σύνθετα τα τελευταία χρόνια. Ο διπολικός, προβλέψιμος κόσμος του ΨΠ έδωσε τη θέση του σε έναν πολυπολικό κόσμο, όπου πλέον πρωταγωνιστές δεν είναι αποκλειστικά τα

⁴⁶ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ετήσια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας*, P8_TA(2017)0492, Οκτ 18

⁴⁷ Μαριλένα Κοππά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 18

κράτη αλλά και σειρά μη κρατικών δρώντων. Τα όρια μεταξύ της εσωτερικής και της εξωτερικής ασφάλειας είναι πολύ πιο ασαφή από ότι τα προηγούμενα χρόνια. Μια σειρά απειλών που απομακρύνονται από τον συμβατικό ορισμό της απειλής καθιστούν έναν θεσμό όπως η ΕΕ πιο κατάλληλο στην αντιμετώπισή τους.⁴⁸

Μέρος όμως της ευθύνης αποδίδεται και στην ΕΕ. Με τα ολέθρια σφάλματα και την έλλειψη διορατικότητας και σχεδίου για την επόμενη ημέρα, ακολούθησε αλλοπρόσαλλη, ανομοιογενής, αντιφατική και εν τέλει λάθος πολιτική στη Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική κατά τη διάρκεια της λεγόμενης «Αραβικής Άνοιξης». Οι επεμβάσεις έφεραν το χάος. Οι επιπτώσεις του χάους, μεταξύ άλλων και μέσω του προσφυγικού, κλονίζουν σήμερα την ίδια την Ευρώπη. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τη μετωπική, πολιτική και ιδεολογική, σύγκρουση μεταξύ της ηγεσίας και του πολιτικού συστήματος της Τουρκίας και τους πρωτοφανείς χαρακτηρισμούς που εκτοξεύθηκαν, κατά διαστήματα, από την Άγκυρα εναντίον ηγετών και χωρών κ-μ του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, γίνεται αντιληπτό ότι η ένταξη της γειτονικής μας χώρας στην ΕΕ δεν είναι ορατή ούτε δε εφικτή.⁴⁹

Αυτό που είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι, υφίστανται διαφορετικές αντιλήψεις για το τι καθίσταται απειλή για τα κ-μ της ΕΕ. Ένα τμήμα της ΕΕ δεν θεωρεί τη Ρωσία ως πρωταρχική απειλή για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Η προτεραιότητα είναι η προσφυγική κρίση, οι μεταναστευτικές ροές και η τρομοκρατία. Συναφώς, η σταθεροποίηση των κρατών της περιφέρειας (Λιβύη, Συρία) από την οποία πηγάζουν αυτές οι απειλές αποτελεί πρώτη προτεραιότητα. Επομένως, η Ρωσία αποτελεί κρίσιμο στρατηγικό εταίρο λόγω της επιρροής που μπορεί να ασκήσει σε αυτές τις χώρες. Αντίθετα, άλλα κ-μ αισθάνονται την αύξηση της ρωσικής επιρροής ως απειλή για τα συμφέροντά τους και προσβλέπουν στο ΝΑΤΟ.⁵⁰ Πλέον, ο στρατηγικός ρόλος της Ρωσίας στη Συρία και τη Λιβύη δημιουργεί ένα τόξο ανάσχεσης στα συμφέροντα της ΕΕ στην ευαίσθητη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.⁵¹

Τρομοκρατία

Τα τρομοκρατικά κτυπήματα στην καρδιά πλέον των ευρωπαϊκών χωρών προκαλούν φόβο και ανασφάλεια στους πολίτες καθώς είναι υποχρεωμένοι να ζουν την

⁴⁸ Μαριλένα Κοπά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 39

⁴⁹ Αλέξανδρος Μαλιάς, *Εθνική Ασφάλεια της Ελλάδος*, Α&Α, τ. 304, σελ. 18

⁵⁰ Θεόδωρος Μπαζίνης, *Η απαρχή μιας Ευρώπης πολλών ταχυτήτων*, *Προβληματισμοί*, 94^ο τεύχος

⁵¹ Βασίλης Κοψαχείλης, *Η Ρωσία επιστρέφει δυναμικά στην Ανατολική Μεσόγειο και «κυκλώνει» την ΕΕ*, *Προβληματισμοί*, Ι.Σ.ΜΕ, 96^ο Τεύχος, σελ. 25

καθημερινότητά τους με πολύ διαφορετικό τρόπο από ότι ελάχιστα χρόνια πριν. Η εικόνα των στρατιωτικών περιπολιών στις πρωτεύουσες των χωρών ήταν κάτι το αδιανόητο στο μυαλό τους. Τώρα όμως με την προσμονή της ασφαλούς διαβίωσης έχουν προθύμως παραχωρήσει μέρος της προσωπικής τους ελευθερίας στις αρχές ασφαλείας των κυβερνήσεων τους. Εντός του 2018 και μέχρι σήμερα υπήρξαν πολλά περιστατικά αποτροπών τρομοκρατικών επιθέσεων σε ευρωπαϊκές χώρες, όπως Γερμανία, Γαλλία, Βέλγιο, Σουηδία και Ολλανδία.

Η εμπειρία του φαινομένου της τρομοκρατίας αποτέλεσε για πολλά χρόνια ζήτημα εσωτερικής ασφάλειας και περιλήφθηκε στον τομέα του τρίτου πυλώνα που δημιούργησε η συνθήκη του Μάαστριχτ, όπου ενισχύθηκε η πολιτική κατά της τρομοκρατίας. Διαπιστώθηκε δε, ότι τα κράτη έπαιζαν μικρό ρόλο στο σύστημα ασφάλειας καθόσον, οι τρομοκράτες, ως μη κρατικοί δρώντες, δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με τα παραδοσιακά μέσα του κράτους. Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις των τελευταίων ετών, τα κ-μ συμφώνησαν σε μια κοινή ευρωπαϊκή αντιμετώπιση αυτής της απειλής, καθώς υπάρχει η εκτίμηση ότι, η εξασφάλιση της εξάλειψής της μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο στο επίπεδο της διακυβέρνησης της ΕΕ.⁵² Έγινε πλέον αντιληπτό ότι, μόνο μέσα από στενότερη συνεργασία, ιδίως στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών, θα αυξηθεί η ασφάλεια εναντίον τρομοκρατικών απειλών.

Στην ετήσια έκθεσή τους, για το 2018, οι ιταλικές Υπηρεσίες Πληροφοριών, αναφέρουν ότι, η απειλή της τζιχαντιστικής τρομοκρατίας είναι ουσιαστική και παρούσα, με τη χώρα να έχει γίνει αντικείμενο της εχθρικής προπαγάνδας του Ισλαμικού Κράτους. Οι ιταλικές υπηρεσίες τονίζουν ότι ο ισλαμιστικός εξτρεμισμός καταφέρνει να προωθεί την προπαγάνδα του τόσο στις φυλακές, όσο και μέσα σε απομονωμένες, κλειστές οικογένειες.⁵³ Επιπλέον, για τον κίνδυνο ενός νέου κύματος τρομοκρατικών ενεργειών, οι οποίες συνδέονται με το Ισλαμικό Κράτος, προειδοποίησε ο γενικός γραμματέας της INTERPOL, Γιούργκεν Στοκ. Κατά τον ίδιο, σε πολλούς από τους καταδικασμένους για στήριξη τρομοκρατικών οργανώσεων ή για διασυνδέσεις μ' αυτές, επιβλήθησαν μικρές ποινές φυλάκισης, μέχρι 5 ετών, ελλείψει απτών στοιχείων. Ως εκ τούτου, συμπέρανε, οι αποφυλακίσεις αυτών μπορεί να επιφέρουν μια δεύτερη εκδοχή του Ισλαμικού Κράτους, κάνοντας λόγο για

⁵² Αθανασία Βασιλοπούλου, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας*, σελ. 40, 41, 66

⁵³ <https://www.naftemporiki.gr/story/1322480/italia-oi-upiresies-pliroforion-anisuxoun-gia-tzixantistes-akrodeksia>

«ISIS 2». Με τον ISIS ηττημένο γεωγραφικά, αυτά τα άτομα είτε θα αποπειραθούν να μετακινηθούν σε άλλες περιοχές στη νοτιοανατολική Ασία ή την Αφρική, είτε θα περιμένουν στην Ευρώπη για να εξαπολύσουν επιθέσεις.⁵⁴

Η βρετανίδα πρωθυπουργός Τερέζα Μέι, προειδοποίησε τους ευρωπαίους ηγέτες ότι, μετά την έξοδο του ΗΒ από την ΕΕ (Brexit), η χώρα γίνεται αυτομάτως «τρίτη χώρα», το οποίο σημαίνει μεταξύ άλλων ότι δεν θα έχει πλέον την ίδια πρόσβαση σε πρωτοβουλίες αστυνόμευσης. Πρακτικά, ένας αποκλεισμός από τη συμφωνία για την παρακολούθηση των τρομοκρατών και την ανταλλαγή πληροφοριών αφαιρεί από τη Βρετανία ένα σημαντικό πλεονέκτημα στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, καθώς δεν θα υπάρχουν ειδοποιήσεις σε πραγματικό χρόνο για άτομα που αναζητούνται.⁵⁵

Η τρομοκρατία αποτελεί σήμερα μία από τις βασικές προκλήσεις για την ασφάλεια των πολιτών της ΕΕ, η οποία απαιτεί ταχεία, σταθερή και συντονισμένη δράση, τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό επίπεδο, προκειμένου να προληφθούν περαιτέρω τρομοκρατικές επιθέσεις και να καταπολεμηθούν οι βαθύτερες αιτίες της. Τονίζεται η ανάγκη πρόληψης της ριζοσπαστικοποίησης, αποκλεισμού οποιασδήποτε πηγής χρηματοδότησης προς τρομοκρατικές οργανώσεις, αντιμετώπισης της τρομοκρατικής προπαγάνδας και αποτροπής της χρήσης του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τον σκοπό αυτόν, μεταξύ άλλων μέσω αυτοματοποιημένης υπηρεσίας αφαίρεσης περιεχομένου, καθώς και βελτίωσης της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κ-μ και με τρίτες χώρες, το NATO και άλλους συναφείς οργανισμούς. Επομένως, η εντολή των αποστολών ΚΠΑΑ θα πρέπει να περιλαμβάνει τα προγράμματα αποριζοσπαστικοποίησης, ιδίως στην αποστολή της ΕΕ για την επιβολή του κράτους δικαίου στο Κοσσυφοπέδιο (EULEX) και στη στρατιωτική επιχείρηση της ΕΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (EUFOR ALTHEA), χώρες που αντιμετωπίζουν σημαντικό αριθμό επιστροφών μαχητών από το εξωτερικό.⁵⁶

Μεταναστευτική Κρίση

Σε αυτό το σημείο εκτιμήθηκε ότι, μεταξύ των υπολοίπων μορφών απειλών, αξίζει να αναφερθεί το φαινόμενο της μεταναστευτικής κρίσης, για δύο βασικούς λόγους. Αφενός, αποτελεί ένα σοβαρότατο πρόβλημα το οποίο ανέδειξε την αδυναμία της ΕΕ

⁵⁴ <https://www.naftemporiki.gr/story/1426428/interpol-kindunos-emfanisis-enos-isis-20>

⁵⁵ <https://www.naftemporiki.gr/story/1366058/mei-i-ee-bazei-se-kinduno-tous-polites-mas-meta-to-brexit>

⁵⁶ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ετήσια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας*, P8_TA(2017)0492, Οκτ 18

να το αντιμετωπίσει γρήγορα και αποτελεσματικά και συνδέεται άμεσα με την τρομοκρατία, αφετέρου, έχει χωρίσει την ΕΕ σε δύο στρατόπεδα με τους Μέρκελ-Μακρόν από τη μια και τους Σαλβίνι-Ορμπάν από την άλλη μεριά και έχει προκαλέσει προβλήματα στο εσωτερικό αρκετών χωρών. Η διαχείριση του μεταναστευτικού προβλήματος έχει διχάσει την ΕΕ ως προς τον τρόπο αντιμετώπισεώς του και έθεσε σε αμφισβήτηση τη Συνθήκη Σένγκεν (Schengen). Παρ' όλες τις δυσχέρειες όμως, το Συμβούλιο παρέτεινε την εντολή της επιχείρησης «SOPHIA» της EUNAVFOR MED, η οποία εντάσσεται στην ολοκληρωμένη προσέγγιση της ΕΕ σε θέματα μετανάστευσης.⁵⁷ Η επιχείρηση συμβάλλει επίσης στις προσπάθειες της ΕΕ για την επιστροφή της σταθερότητας και ασφάλειας στη Λιβύη και για τη ναυτική ασφάλεια στην περιοχή της κεντρικής Μεσογείου. Όμως, το μέλλον της επιχείρησης εξακολουθεί να παραμένει αβέβαιο.

Ο απερχόμενος Πρόεδρος της Κομισιόν, κ. Γιούνκερ, επέκρινε την διάδοχό του κα. Φον Ντερ Λάιεν, για τον τίτλο περί «προστασίας του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής», που επιφυλάσσει για τον αρμόδιο για θέματα μεταναστεύσεως Επίτροπο, υπονοώντας ότι ο τίτλος στρέφεται κατά των μεταναστών. Εκτιμάται όμως ότι, με αυτόν τον τρόπο προσδιορίζεται το διακύβευμα της μαζικής και ανεξέλεγκτης μεταναστεύσεως και προκαλεί ανακούφιση στην ανήσυχη πλειοψηφία της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης.⁵⁸ Πράγματι, σε έρευνα του Ευρωπαϊκού Ιστοτόπου για την Ένταξη (European Web site on Integration-EWSI) που δημοσιεύτηκε πρόσφατα, καταδεικνύεται καθαρά ότι το μεταναστευτικό και η ένταξη παραμένουν ψηλά στην ατζέντα της πολιτικής. Και αυτό, γιατί αρχίζει πλέον να γίνεται αντιληπτό από πολλούς, ότι έχει έρθει η ώρα να ενισχυθούν οι προσπάθειες για την καλύτερη και πιο αποτελεσματική ενσωμάτωση των ανθρώπων αυτών στις ευρωπαϊκές κοινωνίες με την εξασφάλιση μιας αξιοπρεπούς ζωής και αρμονικής συνύπαρξης.⁵⁹

Αντιμετώπιση Σύγχρονων Προκλήσεων

Για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων απαιτείται η εφαρμογή από την ΕΕ μιας ευρείας και ρεαλιστικής προσέγγισης, που να προσαρμόζεται γρήγορα στην

⁵⁷ www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/12/21/eunavfor-med-operation-sophia-mandate-extended-until-31-march-2019

⁵⁸ Βασίλειος Μαρτζούκος, Αντιναύαρχος ε.α., Ο Ευρωπαϊκός Τρόπος Ζωής, Προβληματισμοί, τ.97, οπισθόφυλλο

⁵⁹ Κώστας Βλαχόπουλος, https://www.huffingtonpost.gr/entry/poia-tha-einai-e-stase-toe-neoe-eerokoinovoelioe-anaforika-me-ten-entaxe-ton-metanaston_gr

πραγματικότητα, συνεκτιμώντας κινδύνους και απειλές κάθε είδους (από το οργανωμένο έγκλημα και την κυβερνοασφάλεια, μέχρι την ασφάλεια του διαστήματος), που θα μπορούσαν να έχουν αντίκτυπο στους πολίτες, που να δίνει επίσης ιδιαίτερη προσοχή στον εντοπισμό κάθε ανάγκης προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες καταστάσεις και συμπεριφορές διαφόρων δρώντων και που να εξασφαλίζει τα υψηλότερα δυνατά επίπεδα ασφαλείας για τους πολίτες της. Επιπλέον, εκτιμάται ότι, μια ελλιπής αντίδραση στο στρατιωτικό επίπεδο θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε διαρκώς αυξανόμενες απειλές για την εσωτερική ασφάλεια.

Κεφάλαιο Τρίτο

Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας

«Ο σκοπός, ακόμη και η ύπαρξη της Ένωσής μας τίθεται υπό αμφισβήτηση. Ωστόσο, οι πολίτες μας και ο κόσμος χρειάζονται περισσότερο από ποτέ μια ισχυρή Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ευρύτερη περιοχή μας δοκιμάζεται πλέον από μεγαλύτερη αστάθεια και ανασφάλεια. Οι κρίσεις εντός και πέραν των συνόρων μας επηρεάζουν άμεσα τις ζωές των πολιτών μας. Σε χαλεπούς καιρούς, μια ισχυρή Ένωση σκέφτεται στρατηγικά, έχει κοινό όραμα και ενεργεί συλλογικά. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο μετά το βρετανικό δημοψήφισμα. Πράγματι, θα πρέπει να ξανασκεφτούμε τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η Ένωσή μας, γνωρίζουμε όμως πολύ καλά τι επιδιώκουμε. Γνωρίζουμε ποιες είναι οι αρχές, τα συμφέροντα και οι προτεραιότητές μας. Δεν είναι καιρός για αβεβαιότητα: η Ένωσή μας χρειάζεται μία Στρατηγική. Χρειαζόμαστε κοινό όραμα και κοινή δράση».

κα. Federica Mogherini⁶⁰

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΣΑ / European Security Strategy - ESS) αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την κατανόηση των αποστολών των στρατιωτικών δυνάμεων της ΕΕ και γενικότερα της ΚΠΑΑ. Περιγράφει ένα σαφές στρατηγικό πλαίσιο επί του οποίου βασίστηκε η διαμόρφωση της ΚΕΠΑΑ. Κατά συνέπεια, συγκεκριμένες στρατιωτικές και μη στρατιωτικές επιχειρήσεις, οι οποίες αναλαμβάνονται πάντοτε σύμφωνα με την ΚΕΠΑΑ, βασίζονται στη γενική άποψη του παγκόσμιου ρόλου της ΕΕ που περιλαμβάνεται στην ΕΣΑ. Η ΕΕ αποτελεί κύριο παράγοντα σε παγκόσμιο επίπεδο, που πρέπει να είναι σε θέση να μοιρασθεί την ευθύνη για την παγκόσμια ασφάλεια, τη στιγμή μάλιστα που ήδη κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών ευρωπαϊκές δυνάμεις αναπτύσσονται εκτός Ευρώπης με συχνότητα μεγαλύτερη από ότι στο παρελθόν.⁶¹ Η Στρατηγική τροφοδοτεί τη φιλοδοξία της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ.

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας⁶² της ΕΕ, που έχει σχεδιαστεί για την επίλυση των συγκρούσεων και την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, βασίζεται στη διπλωματία και στο σεβασμό των διεθνών κανόνων. Το

⁶⁰ Υπατη Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας – Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από Νοε 2014

⁶¹ Ιωάννης Παρίσης, Προς νέα Στρατηγική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *A&A*, σελ. 32

⁶² ΕΕ, *Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας*, https://europa.eu/european-union/topics/foreign-security-policy_el

εμπόριο, η ανθρωπιστική βοήθεια και η αναπτυξιακή συνεργασία είναι επίσης σημαντικοί παράγοντες για την άσκηση του διεθνούς ρόλου της ΕΕ. *Αποσκοπεί:*

- α. στη διατήρηση της ειρήνης,
- β. στην ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας,
- γ. στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας,
- δ. στην ανάπτυξη και εδραίωση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου

και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Η ΕΕ διατηρεί εταιρικές σχέσεις με τους κυριότερους παράγοντες της διεθνούς σκηνής, περιλαμβανομένων των αναδυόμενων δυνάμεων και των περιφερειακών ομάδων και μεριμνά ώστε οι σχέσεις αυτές να βασίζονται σε αμοιβαία συμφέροντα και οφέλη. *Δεν διαθέτει μόνιμο στρατό, αλλά βασίζεται σε ad hoc δυνάμεις τις οποίες διαθέτουν τα κ-μ.* Η ΕΕ μπορεί να αποστέλλει αποστολές σε διάφορες περιοχές του κόσμου που αποτελούν εστίες συγκρούσεων, να ελέγχει και να διατηρεί τη δημόσια τάξη, να συμμετέχει σε ειρηνευτικές προσπάθειες ή να παρέχει ανθρωπιστική βοήθεια στους πληγέντες πληθυσμούς.

Από τις βασικότερες προτεραιότητες εξωτερικής δράσης αποτελεί η ασφάλεια της Ένωσης. Η παγκόσμια στρατηγική της ΕΕ ξεκινά από το εσωτερικό της. Οι πολιτικές του φόβου αμφισβητούν τις ευρωπαϊκές αξίες και τον ευρωπαϊκό τρόπο ζωής. Η *συλλογική ασφάλεια* θα διασφαλιστεί μέσα από πέντε άξονες δράσης:

Ασφάλεια και Άμυνα

Το κατάλληλο επίπεδο φιλοδοξίας και στρατηγικής αυτονομίας είναι σημαντικά για την ικανότητα της Ευρώπης να προωθεί την ειρήνη και να κατοχυρώνει την ασφάλεια εντός και εκτός των συνόρων της. Οι ευρωπαϊκές προσπάθειες ως προς την ασφάλεια και την άμυνα θα πρέπει να επιτρέψουν στην ΕΕ να δρα αυτόνομα, ενώ παράλληλα θα συμβάλουν στη συνεργασία με το ΝΑΤΟ και στην ανάληψη δράσεων με αυτό. Μια πιο αξιόπιστη ευρωπαϊκή άμυνα είναι ουσιώδους σημασίας και για μια υγιή διατλαντική εταιρική σχέση με τις ΗΠΑ.

Τα κ-μ χρειάζονται τα βιομηχανικά και τεχνολογικά μέσα για να αποκτήσουν και να διατηρήσουν τις ανωτέρω ικανότητες να δρουν αυτόνομα. Αν και η πολιτική άμυνας και οι συναφείς δαπάνες παραμένουν εθνικά προνόμια, κανένα κ-μ δεν είναι σε θέση να το πράξει μεμονωμένα. Μια βαθύτερη αμυντική συνεργασία συνεπάγεται διαλειτουργικότητα, αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και εμπιστοσύνη. Τα κονδύλια της Ένωσης για τη στήριξη της αμυντικής έρευνας και των τεχνολογιών, η

πολυεθνική συνεργασία και η πλήρης αξιοποίηση των δυνατοτήτων του ΕΟΑ, αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για τις προσπάθειες της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας που θα υποστηρίζεται από μια ισχυρή ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία.

Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας

Καθοριστικής σημασίας είναι, η αύξηση των επενδύσεων, η αλληλεγγύη, η ευρύτερη ανταλλαγή πληροφοριών και η συνεργασία στον τομέα των πληροφοριών ασφαλείας μεταξύ των κ-μ και των οργανισμών της ΕΕ, με κοινούς συναγερμούς για τα φαινόμενα βίαιου εξτρεμισμού, τα τρομοκρατικά δίκτυα και τους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές, καθώς επίσης και για την παρακολούθηση και την αφαίρεση παράνομου περιεχομένου από τα μέσα ενημέρωσης. Παράλληλα, η ΕΕ θα υποστηρίξει την ταχεία ανάκαμψη των κ-μ σε περίπτωση επιθέσεων, καταβάλλοντας ενισχυμένες προσπάθειες για την ασφάλεια του εφοδιασμού, την προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας και την ενίσχυση του εθελοντικού πλαισίου διαχείρισης κρίσεων στον κυβερνοχώρο.

Ασφάλεια στον Κυβερνοχώρο

Θα ενισχυθούν οι τεχνολογικές ικανότητες με στόχο τον μετριασμό των απειλών και την ανθεκτικότητα των υποδομών, δικτύων και υπηρεσιών κρίσιμης σημασίας. Η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο συνεπάγεται επίσης την προώθηση καινοτόμων συστημάτων τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ). Η ΕΕ θα υποστηρίξει την πολιτική, επιχειρησιακή και τεχνική συνεργασία μεταξύ των κ-μ στον τομέα του κυβερνοχώρου, ιδίως ως προς την ανάλυση και τη διαχείριση των επιπτώσεων, και θα προωθήσει κοινές αξιολογήσεις μεταξύ δομών της ΕΕ και των σχετικών θεσμικών φορέων στα κ-μ. Επιπλέον, θα ενισχύσει τη συνεργασία της στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο με βασικούς εταίρους όπως οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ.

Ενεργειακή Ασφάλεια

Η ΕΕ θα επιδιώξει τη διαφοροποίηση των πηγών, των οδών εφοδιασμού και των προμηθευτών ενέργειας, ιδίως στον τομέα του φυσικού αερίου, καθώς επίσης και την προώθηση των πλέον αυστηρών προτύπων πυρηνικής ασφάλειας στις τρίτες χώρες. Οι δεσμευτικές συμφωνίες υποδομών με τρίτες χώρες μπορούν να έχουν διάφορες συνέπειες για την ασφάλεια του εφοδιασμού εντός της Ένωσης ή να παρεμποδίσουν τη λειτουργία της εσωτερικής ενεργειακής αγοράς. Σε εσωτερικό

επίπεδο, η ΕΕ θα επιδιώξει τη δημιουργία πλήρως λειτουργικής εσωτερικής ενεργειακής αγοράς, θα εστιάσει στη βιώσιμη ενέργεια και την ενεργειακή απόδοση, και θα αναπτύξει με συνέπεια τις υποδομές αντίστροφης ροής, διασύνδεσης και αποθήκευσης υγροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ).

Στρατηγικές Επικοινωνίες

Η ΕΕ θα ενισχύσει τις στρατηγικές επικοινωνίες της επενδύοντας στη δημόσια διπλωματία και εναρμονίζοντάς την μεταξύ διαφόρων τομέων, με στόχο την καλύτερη σύνδεση της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ με τους πολίτες και την καλύτερη κοινοποίησή της προς τους εταίρους. Επιπλέον, θα αντιμετωπίζεται άμεσα η παραπληροφόρηση με αντικειμενικά αντεπιχειρήματα και την προώθηση ενός περιβάλλοντος με ανοικτό και διερευνητικό πνεύμα για τα μέσα ενημέρωσης εντός και εκτός της ΕΕ, επιδιώκοντας παράλληλα τη συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Ευρωπαϊκή Τάξη Ασφάλειας. Η κυριαρχία, η ανεξαρτησία και η εδαφική ακεραιότητα των κρατών, το απαραβίαστο των συνόρων και η ειρηνική διευθέτηση των διαφορών συνιστούν βασικά στοιχεία της ευρωπαϊκής τάξης ασφάλειας, τόσο εντός όσο και πέραν των συνόρων της ΕΕ. Επιπλέον, η ΕΕ θα ενθαρρύνει τη συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης και με τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΑ), ο οποίος ως πανευρωπαϊκός οργανισμός που εκτείνεται ως την Κεντρική Ασία με διατλαντικό σύνδεσμο, βρίσκεται στο επίκεντρο του ευρωπαϊκού πλέγματος ασφαλείας. Η ΕΕ θα ενισχύσει τη συμβολή της στο πλαίσιο του ΟΑΣΑ και τη συνεργασία μαζί του ως πυλώνα της ευρωπαϊκής ασφάλειας.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Η Σημερινή Πραγματικότητα - Δυνατότητες Ανάλυσης Αποστολών

Η ίδια η ύπαρξη της ΚΠΑΑ αποδεικνύει ότι, έχει αναπτυχθεί μια στρατηγική κουλτούρα ασφάλειας, αλλά και ότι προχωρά ο εξευρωπαϊσμός των εθνικών πολιτικών άμυνας και ασφάλειας. Παρόλα αυτά, η συνεργασία στην άμυνα παραμένει και θα παραμείνει για καιρό διακυβερνητική, λόγω της κεντρικής και αδιαμφισβήτητης θέσης του κράτους στο διεθνές σύστημα. Μελετώντας την εξέλιξη της ευρωπαϊκής άμυνας, αυτό που παρατηρείται είναι μια αντίθεση όσων τάσσονται υπέρ της κοινοτικοποίησης της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας και εκείνων που θεωρούν ότι αυτή ανήκει στη σφαίρα της απόλυτης εξουσίας των κ-μ, καθώς και μια αντίθεση μεταξύ αυτών που βλέπουν το NATO ως τον βασικό πυλώνα ασφάλειας και άμυνας για την ΕΕ και εκείνων που θεωρούν ότι η ένωση πρέπει να αναλάβει τα του οίκου της στο πλαίσιο μιας στρατηγικής αυτονομίας.⁶³

Αποστολές Τύπου Πέτερσπεργκ (Petersberg Tasks)

Ενσωματώθηκαν στο νομικό πλαίσιο της ΕΕ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997. Το σκεπτικό ήταν να χρησιμοποιηθούν οι καλές υπηρεσίες της ΔΕΕ ώστε, σε συνεργασία με το NATO, να δημιουργηθούν οι European Combined Joint Task Forces (CJTF). Προϋπόθεση για να λειτουργήσουν ήταν η Συμφωνία Berlin Plus, με τρία βασικά στοιχεία:

- α. Πρόσβαση στον σχεδιασμό του NATO,
- β. πρόσβαση στις υποδομές και τις δυνατότητες του NATO και
- γ. μια αποκλειστικά ευρωπαϊκή διαδικασία λήψης αποφάσεων και διοίκησης των επιχειρήσεων.⁶⁴

Το πλαίσιο των Αποστολών Πέτερσπεργκ υποστηρίζει την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της ΕΕ, που αποσκοπεί στη διατήρηση της ειρήνης και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, στην ανάπτυξη και σταθεροποίηση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.⁶⁵ Καλύπτουν επομένως ένα μεγάλο εύρος πιθανών αποστολών, από χαμηλής έως υψηλής έντασης επιχειρήσεις, από το Κεφάλαιο VI έως το Κεφάλαιο VII του Χάρτη

⁶³ Μαριλένα Κοππά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 35, 36

⁶⁴ Στο ίδιο, σελ. 57

⁶⁵ Ευρωπαϊκή Ένωση, *Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας*, http://europa.eu/pol/cfsp/index_el.htm

των Ηνωμένων Εθνών.⁶⁶ Όπως, ανθρωπιστικές και επιχειρήσεις διάσωσης, επιχειρήσεις μάχιμων μονάδων σε διαχείριση κρίσεων, συμπεριλαμβανομένων και ειρηνευτικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης. Το περιεχόμενο των αποστολών θα πρέπει να αναθεωρηθεί, προκειμένου να προσαρμοστούν στο σημερινό σύνθετο περιβάλλον ασφαλείας.⁶⁷

Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (ΜΔΣ) - Permanent Structured Cooperation (PESCO)

Η συγκρότησή της προβλέπεται από τα άρθρα 42(6), 46 και το Πρωτόκολλο 10 της Συνθήκης της Ε.Ε. Παρέχει τη δυνατότητα σε όσα κ-μ έχουν τη βούληση και την ικανότητα να αναπτύξουν από κοινού αμυντικές δυνατότητες, να επενδύσουν σε κοινά έργα και να ενισχύσουν την επιχειρησιακή ετοιμότητα και τη συμβολή των ΕΔ τους. Τα έργα καλύπτουν τομείς όπως η εκπαίδευση, η ανάπτυξη δυνατοτήτων και η επιχειρησιακή ετοιμότητα στη ξηρά, στη θάλασσα και στον αέρα, καθώς και η κυβερνοάμυνα. Ενεργοποιήθηκε λόγω αποχώρησης του ΗΒ το οποίο μπλόκαρε την ενεργοποίησή της με άσκηση βέτο. Επιπλέον, εκτιμάται ότι παρουσιάζεται πλέον η δυνατότητα, μέσω της ΜΔΣ, να τεθεί η βάση για την ολοκλήρωση ενός από τους βασικούς πυλώνες της ΕΕ, αυτός της αμυντικής αυτονομίας και ανεξαρτησίας. Ονομάζεται Μόνιμη γιατί δημιουργεί μόνιμο θεσμικό πλαίσιο το οποίο δεν τελειώνει με το πέρας μιας δράσης.

Με το εγχείρημα αυτό, η ΕΕ προχωράει στο επόμενο βήμα προς την ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής άμυνας, η οποία θα πρέπει να διαχωριστεί από την έννοια της άμυνας της Ευρώπης. Η πρώτη αφορά στο όραμα για την αυτόνομη άμυνα της ΕΕ, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στην προστασία της εδαφικής ακεραιότητας της Ευρώπης, κάτι το οποίο παραδοσιακά πλέον υπάγεται στη βασική αποστολή του ΝΑΤΟ. Η ενεργοποίηση της ΜΔΣ ήταν βασική επιδίωξη τόσο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όσο και των κ-μ και επιβεβαιώθηκε τον Μάιο του 2017 ως κύρια προτεραιότητα για τη Γαλλία και τη Γερμανία, αμέσως μετά την εκλογή του Προέδρου της Γαλλίας, Εμμανουέλ Μακρόν. Αμέσως παρουσιάστηκε διαφωνία σχετικά με την προσέγγιση προς μια ανοικτή πρόσβαση με τη μέγιστη συμμετοχή όσων κ-μ το επιθυμούν και μιας πιο φιλόδοξης προσέγγισης δημιουργίας ενός

⁶⁶ Τα Κεφάλαια VI και VII (άρθρα 33-51) του Χάρτη του ΟΗΕ, αναφέρονται στην ειρηνική επίλυση των διαφορών και στη δράση έναντι απειλών κατά της ειρήνης, παραβιάσεων της ειρήνης και επιθετικών ενεργειών

⁶⁷ Μαριλένα Κοππά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 306

συνασπισμού λιγότερων κ-μ αλλά με μεγαλύτερες δυνατότητες συνεργασίας. Η πρώτη προσέγγιση υποστηρίχθηκε από τη Γερμανία, ενώ η δεύτερη από τη Γαλλία. Αυτή η αντίθεση υπογράμμιζε το ζήτημα της δημιουργίας μιας Ένωσης δύο ταχυτήτων.⁶⁸

Συνολικά 25 κ-μ (*Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Κροατία, Κύπρος, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Ισπανία, Ιρλανδία και Σουηδία*), συμφώνησαν να αναλάβουν δεσμευτικότερες κοινές υποχρεώσεις στους 5 τομείς που αναφέρονται στο Πρωτόκολλο 10 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ (Treaty on the Functioning of the European Union – TFEU). Σύμφωνα με τον τέως Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής, Στγο Μιχαήλ Κωσταράκο, οι δεσμεύσεις έχουν διατυπωθεί κατά τρόπο που τις καθιστά αρκούντως φιλόδοξες, επιτρέποντας ταυτοχρόνως την ευέλικτη ανταπόκριση των κ-μ σε αυτές. Αυτή η δημιουργική προσέγγιση διευκόλυνε την καθολική σχεδόν συμμετοχή στη ΜΔΣ. Στις δεσμεύσεις περιλαμβάνεται και η τακτική αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών σε πραγματικούς όρους για την επίτευξη των συμφωνηθέντων στόχων.⁶⁹

Η ΜΔΣ διαθέτει δύο σκέλη: Το *επιχειρησιακό* που αφορά στη λήψη των αποφάσεων και στην ανάπτυξη δυνάμεων και δυνατοτήτων και το *αναπτυξιακό* που αφορά σε έρευνα και ανάπτυξη δυνατοτήτων. Το δεύτερο σκέλος αποτελεί αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (EOA / European Defence Agency - EDA), ενώ θα υπάρχει στενή συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Ταμείο για την Άμυνα (European Defence Fund – EDF), για την παροχή οικονομικών κινήτρων, με σκοπό την προώθηση των επενδύσεων στην έρευνα και στην παραγωγή καινοτόμων αμυντικών προϊόντων. Αυτό που πρέπει ιδιαίτερα να επισημανθεί, είναι ότι ο ΕΟΑ θα προβαίνει σε ετήσιο έλεγχο των δαπανών των κ-μ, αναφορικά με την υλοποίηση αμυντικών προγραμμάτων, μέσω ενός μηχανισμού που ονομάζεται Coordinated Annual Review on Defence (CARD). Αυτό φυσικά δημιουργεί σοβαρές υποχρεώσεις για τα κ-μ, τα οποία θα πρέπει:

⁶⁸ Sciences Po Strasbourg – Master 2 Politiques européennes , Working group n°5 – Eurocorps, «The Permanent Structured Cooperation: an opportunity or a brake for a new start of a coherent and united European defence?», Σελ. 5 (μετάφραση δική μας)

⁶⁹ Μιχαήλ Κωσταράκος Στγος, Η Θεμελίωση μιας Πραγματικής Ευρωπαϊκής Άμυνας, *A&A*, Τεύχος 313, σελ 9

α. Να διαθέτουν μέρος των αμυντικών τους δαπανών για επενδύσεις στην αμυντική τους βιομηχανία, αλλά και για την παραγωγή καινοτόμων αμυντικών προϊόντων.

β. Ένα σημαντικό ποσοστό των δυνατοτήτων τους (οπικά συστήματα, μέσα), να προέρχεται από τις ευρωπαϊκές αμυντικές βιομηχανίες.

γ. Να αναπτύσσουν τις δυνάμεις που έχουν δηλώσει στη συνεργασία, εάν τους ζητηθεί και στον τόπο που έχει ζητηθεί. Αυτό σημαίνει ότι, δεν θα δύναται η κυβέρνηση κ-μ, για οποιονδήποτε λόγο, να εμποδίζει τη διάθεση των δυνάμεων που έχουν δηλωθεί.

δ. Η ετήσια απόδοση των κ-μ, όπως θα προκύπτει από το CARD, θα κρίνει τόσο τη συνέχιση της επιχορήγησης από το EDF, όσο και την παραμονή της χώρας στον σκληρό πυρήνα της ΜΔΣ.

ε. Οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία, προκειμένου να μην μπλοκάρονται οι διαδικασίες με την άσκηση του δικαιώματος της αρνησικυρίας (veto).⁷⁰

Το πιο σημαντικό ζήτημα είναι η δέσμευση των κ-μ για αύξηση των αμυντικών δαπανών στο επίπεδο του 2% του ΑΕΠ, (σύμφωνα και με τα κριτήρια του NATO), με το 20% αυτού του ποσού να διατίθεται στις επενδύσεις. Δυστυχώς, μόνο λίγες χώρες έχουν εκπληρώσει αυτό το κριτήριο. Ακόμα, με τη δέσμευση σχετικά με τις δυνατότητες, τα κ-μ θα πρέπει να συμμετέχουν τουλάχιστον σε ένα πρόγραμμα, όπως και στις δράσεις του EOA. Τέλος, η επιχειρησιακή δέσμευση επιβάλλει τη συμμετοχή ενός κ-μ όχι μόνο σε μια Μάχιμη Μονάδα (EUBG), αλλά κυρίως σε μια σημαντική αποστολή και επιχείρηση η οποία θα λαμβάνει χώρα εκτός των συνόρων της ΕΕ, επιταχύνοντας ταυτόχρονα την εθνική διαδικασία λήψης αποφάσεως για συμμετοχή σε στρατιωτική αποστολή.⁷¹

Εντός 2017-18 ενεργοποιήθηκαν 34 προγράμματα⁷² από το σύνολο των 50 τα οποία προτάθηκαν από τα κ-μ. Αξίζει να αναφερθεί ότι, η Ελλάδα έχει αναλάβει

⁷⁰ Λάμπρος Τζούμης, Αντιστράτηγος ε.α., Τα ελληνικά εθνικά συμφέροντα και η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στην Ε.Ε., <https://hellasjournal.com/2017/11/ta-ellinika-ethnika-simferonta-ke-i-monimi-diarthromeni-sinergasia-stin-e-e>

⁷¹ Sciences Po Strasbourg – Master 2 Politiques européennes , Working group n°5 – Eurocorps, « The Permanent Structured Cooperation: an opportunity or a brake for a new start of a coherent and united European defence?», Σελ.11 (μετάφραση δική μας)

⁷² Αφορούν προγράμματα στους εξής τομείς: TRAINING, FACILITIES - LAND, FORMATIONS, SYSTEMS - MARITIME - AIR, SYSTEMS - CYBER, C4ISR - ENABLING, JOINT - SPACE

επικεφαλής σε 5 από αυτά, ενώ ταυτόχρονα συμμετέχει σε ακόμα 9. Στον παρακάτω πίνακα, παρουσιάζονται τα προγράμματα στα οποία είναι επικεφαλής η Ελλάδα:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΧΩΡΕΣ	ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ
Helicopter Hot and High Training (H3 Training)	<i>Greece, Italy, Romania</i>	19 November 2018
Joint EU Intelligence School	<i>Greece, Cyprus</i>	19 November 2018
Upgrade of Maritime Surveillance	<i>Greece, Bulgaria, Ireland, Spain, Croatia, Italy, Cyprus</i>	6 March 2018
Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform	<i>Greece, Spain, Italy, Cyprus, Hungary, Austria, Portugal</i>	6 March 2018
One Deployable Special Operations Forces (SOF) Tactical Command and Control (C2) / Command Post (CP) for Small Joint Operations (SJO) – (SOCC) for SJO	<i>Greece, Cyprus</i>	19 November 2018

Το βασικό ζήτημα που προκύπτει πλέον και θα πρέπει να αντιμετωπιστεί, είναι η εφαρμοσιμότητα μιας ενισχυμένης συνεργασίας που περιλαμβάνει τόσα πολλά κ-μ. Από τη μία μεριά, η μεγάλη συμμετοχή των κ-μ σε ένα τέτοιο πρόγραμμα δείχνει τη βαθιά θέλησή τους για συνεργασία. Από την άλλη μεριά όμως, η επίτευξη συμφωνίας μεταξύ τόσο πολλών ενδιαφερομένων, ενδεχομένως να είναι μια δύσκολη διαδικασία. Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, οι εθνικές στρατηγικές προτεραιότητες είναι διαφορετικές μεταξύ των κ-μ. Επομένως, τίθενται τα επόμενα ερωτήματα: Είναι η ΜΔΣ μια ευκαιρία ή ένα εμπόδιο στην νέα αρχή για μια συνεκτική ευρωπαϊκή αμυντική ένωση; Είναι μια μοναδική χρονική συγκυρία κατά την οποία η ΜΔΣ θα οδηγήσει στην ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής αμυντικής ένωσης ή θα είναι μια χαμένη ευκαιρία;⁷³

Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Παρέμβασης - European Intervention Initiative (EI2)

Στις 25 Ιουνίου 2018, 9 ευρωπαϊκά κράτη (Γαλλία, ΗΒ, Γερμανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Εσθονία, Ισπανία, Πορτογαλία) εντάχθηκαν στην πρωτοβουλία *European Intervention Initiative (EI2)*, του Πρόεδρου της Γαλλίας, Εμ. Μακρόν. Η νέα αυτή ευρωπαϊκή πρωτοβουλία στοχεύει στη δημιουργία ενός μηχανισμού Ταχείας

⁷³ Sciences Po Strasbourg – Master 2 Politiques européennes , Working group n°5 – Eurocorps, «The Permanent Structured Cooperation: an opportunity or a brake for a new start of a coherent and united European defence?», Σελ. 5, 6 (μετάφραση δική μας)

Αντίδρασης έναντι απειλών και προκλήσεων για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια. Σε πρώτη φάση η πρωτοβουλία αναμένεται να εστιασθεί στη:

- α. Στρατηγική πρόβλεψη και ανταλλαγή πληροφοριών.
- β. Σχεδίαση.
- γ. Υποστήριξη επιχειρήσεων.
- δ. Εκπόνηση δογμάτων και lessons learning.

Καθόσον, συμμετέχουν 2 κράτη (ΗΒ και Δανία) που δεν υπέγραψαν την ένταξή τους στη ΜΔΣ και το ΗΒ να βρίσκεται σε διαδικασία εξόδου από την ΕΕ, η πρωτοβουλία αυτή χαρακτηρίζεται ως μια προσπάθεια να ενώσει τον σκληρό πυρήνα της ΕΕ με μη κ-μ αλλά και με κ-μ τα οποία τηρούν αποστάσεις από την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης.⁷⁴ Ουσιαστικά αποτελεί ένα μοντέλο ευρωπαϊκού στρατού.

Μάχιμες Μονάδες (EU BattleGroups - BGs)

Οι Μάχιμες Μονάδες, επιπέδου Σχηματισμού, είναι ένα από τα εργαλεία που διαθέτει η ΕΕ για γρήγορη αντίδραση σε κρίσεις και συγκρούσεις. Πρόκειται για στρατιωτικές δυνάμεις που μπορούν να αναπτύσσονται γρήγορα επιτόπου. Δημιουργήθηκαν το 2005, όμως δεν έχουν ποτέ ακόμη αναπτυχθεί λόγω πολιτικών, τεχνικών και οικονομικών προβλημάτων. Προκειμένου να ενισχυθούν οι δυνατότητες ταχείας αντίδρασης της ΕΕ, οι ηγέτες της ΕΕ συμφώνησαν στις 22 Ιουνίου 2017 να περιλάβουν την ανάπτυξη των μάχιμων μονάδων στις κοινές δαπάνες. Η χρηματοδότηση των μάχιμων μονάδων θα γίνεται σε μόνιμη βάση στο επίπεδο της ΕΕ μέσω του μηχανισμού «ATHENA».⁷⁵

Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ειρήνης - European Peace Facility

Αποτελεί ουσιαστικά την προσπάθεια ενοποίησης του οργανισμού «ATHENA» με το «*African Peace Facility*», με σκοπό τη μεγαλύτερη οικονομική δυνατότητα. Αν και έχει θεσμοθετηθεί από τα τέλη του 2017, μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει εφαρμοστικός κανονισμός.⁷⁶

⁷⁴ Θεόδωρος Μπαζίνης, ΕΙ2, Η απαρχή μιας Ευρώπης πολλών ταχυτήτων, *Προβληματισμοί*, Τ. 94, σελ. 29

⁷⁵ www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security

⁷⁶ Μαριλένα Κοππά, Συνθήκη της Λισαβόνας και Ευρωπαϊκή Άμυνα, *Διάλεξη στη ΣΕΘΑ*, 16 Ιαν 19

Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ΕΤΑ) – European Defence Fund (EDF)

Το *Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας*, η ίδρυση του οποίου προβλέπεται στο Σχέδιο Δράσεων για την Ευρωπαϊκή Άμυνα (European Defence Action Plan – EDP), έχει τεθεί σε πλήρη λειτουργία με τα πρώτα έργα να έχουν ξεκινήσει με στόχο, την προώθηση διασυνοριακών επενδύσεων σε τεχνολογίες αιχμής και πλήρως διαλειτουργικές αμυντικές τεχνολογίες και εξοπλισμό σε τομείς όπως των κρυπτογραφημένων λογισμικών και της τεχνολογίας μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Το Ταμείο συμπληρώνει και άλλα προγράμματα της ΕΕ, ιδίως αυτό της στρατιωτικής κινητικότητας. Λειτουργεί σε δύο άξονες: αυτόν της *έρευνας*, που επιτρέπει τη χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεργατικών προγραμμάτων αμυντικής έρευνας κι αυτόν της *ανάπτυξης και απόκτησης αμυντικών δυνατοτήτων*, ο οποίος καλύπτεται από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Βιομηχανικής Ανάπτυξης στον τομέα της Άμυνας (European Defence Industrial Development Program – EDDP). Για να τονίσει τον ρόλο της ΕΕ ως παγκόσμιου παράγοντα, η Επιτροπή πρότεινε την αύξηση του προϋπολογισμού για την εξωτερική δράση της τάξης του 30 % σε σχέση με της περιόδου 2014-2020.

Στρατιωτικές Αποστολές ΕΕ

Η ΕΕ διεξήγαγε περισσότερες από 30 αποστολές στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ⁷⁷ από το 2003. Επί του παρόντος βρίσκονται σε εξέλιξη 10 μη στρατιωτικές αποστολές και 6 στρατιωτικές αποστολές/επιχειρήσεις ανά την Ευρώπη, την Αφρική και τη Μέση Ανατολή (χάρτης στο Παράρτημα «Α3»), όπως παρακάτω:

α. Μη Στρατιωτικές Επιχειρήσεις: EUAM Iraq - EUAM Ukraine - EUBAM Libya - EUBAM Rafah - EUCAP Somalia - EUCAP Sahel Mali - EUCAP Sahel Niger - EULEX Kosovo - EUMM Georgia - EUPOL COPPS/Palestinian Territories - EUBAM Moldova and Ukraine (This Mission is not managed by CSDP structures).

β. Στρατιωτικές Επιχειρήσεις: ALTHEA/BiH - EU NAVFOR Somalia «ATALANTA» - EUNAVFOR MED Operation «SOPHIA» - EUTM RCA - EUTM Somalia - EUTM-Mali. Συνοπτικά, αναφέρονται τα παρακάτω:

(1) ALTHEA/BiH⁷⁸. Βασικοί στόχοι:

(α) Η υποστήριξη της συλλογικής και συνδυασμένης κατά-

⁷⁷ www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security

⁷⁸ www.euforbih.org/eufor/index.php

ρτισης των ΕΔ της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, υποστηρίζοντας την πορεία τους προς τα πρότυπα του ΝΑΤΟ.

(β) Η αποτροπή και η συνεχής τήρηση της ευθύνης για την εκπλήρωση του ρόλου που καθορίζεται στη συμφωνία Ντίιτον / Παρισιού (Γενική συμφωνία - πλαίσιο για την ειρήνη στη Β-Ε).

(γ) Να συμβάλει σε ένα ασφαλές περιβάλλον στη Β-Ε, και να επιτύχει τη Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (SAP).

(2) EU NAVFOR ATALANTA⁷⁹. Η επιχείρηση επεκτάθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μέχρι τον Δεκέμβριο του 2020 και έχει τους ακόλουθους στόχους:

(α) Προστατεύει τα σκάφη του Παγκόσμιου Επισιτιστικού Προγράμματος (WFP) και άλλων ευάλωτων πλοίων.

(β) Καταστρέφει, αποτρέπει και καταστέλλει την πειρατεία και την ένοπλη ληστεία στη θάλασσα.

(γ) Παρακολουθεί τις αλιευτικές δραστηριότητες στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας.

(δ) Υποστηρίζει άλλες αποστολές της ΕΕ και διεθνείς οργανισμούς που εργάζονται για την ενίσχυση της θαλάσσιας ασφάλειας και ικανότητας στην περιοχή.

(3) EUNAVFOR MED Operation «SOPHIA»⁸⁰. Αποτελεί μια ευρύτερη ολοκληρωμένη απάντηση της ΕΕ στο θέμα της μετανάστευσης, το οποίο επιδιώκει να αντιμετωπίσει όχι μόνο τη φυσική του συνιστώσα, αλλά και τα βασικά αίτια της, συμπεριλαμβανομένων των συγκρούσεων, της φτώχειας, της αλλαγής του κλίματος και των διώξεων. Επιπλέον, έχει ως αποστολή την εκπαίδευση της ακτοφυλακής και του ναυτικού της Λιβύης, συμβάλλοντας στην εφαρμογή του εμπάργκο όπλων του ΟΗΕ στην ανοικτή θάλασσα στα ανοικτά των ακτών της Λιβύης.

(4) EUTM Somalia⁸¹

Στην 6η εντολή της, η EUTM Σομαλία στοχεύει στην ενίσχυση των ομοσπονδιακών αμυντικών οργανισμών της Σομαλίας, συνεχίζοντας την προσέγγιση σε τρεις πυλώνες: εκπαίδευση, καθοδήγηση και παροχή συμβουλών.

⁷⁹ <https://eunavfor.eu>

⁸⁰ www.operationssophia.eu

⁸¹ www.eutm-somalia.eu

(5) EUTM Mali⁸²

Μετά την έγκριση της 4ης εντολής τον Μάιο του 2018, οι στρατηγικοί στόχοι της αποστολής είναι:

(α) Να συμβάλει στη βελτίωση των δυνατοτήτων των ΕΔ του Μάλι υπό τον έλεγχο των πολιτικών αρχών.

(β) Να υποστηρίξει την G5 Sahel, μέσω της ενοποίησης και βελτίωσης των επιχειρησιακών δυνατοτήτων της Κοινής Δύναμης, ενισχύοντας την περιφερειακή συνεργασία για την αντιμετώπιση των κοινών απειλών κατά της ασφάλειας, ιδίως της τρομοκρατίας και της παράνομης διακίνησης ανθρώπων.

(6) EUTM Central African Republic (RCA)⁸³

Η εντολή παρατάθηκε έως τις 19 Σεπτεμβρίου 2020 και τροποποιήθηκε για να της δώσει τη δυνατότητα να παρέχει στρατηγικές συμβουλές όχι μόνο στο Υπουργείο Άμυνας, το στρατιωτικό προσωπικό και στις ΕΔ αλλά και στο υπουργικό συμβούλιο του Προέδρου και να του επιτρέψει να παρέχει συμβουλές για την πολιτική - στρατιωτική συνεργασία, συμπεριλαμβανομένου του Υπουργείου Εσωτερικών και της Χωροφυλακής. Η εντολή επιτρέπει την υποστήριξη των αρχών για την προετοιμασία και εφαρμογή της επικείμενης μεταρρύθμισης του Τομέα Άμυνας και Ασφάλειας (SSR) βοηθώντας την FACA να διαχειριστεί την κατάστασή τους και να οικοδομήσει την ικανότητα και την ποιότητα που απαιτείται για την επίτευξη του στόχου μιας μελλοντικής εκσυγχρονισμένης, αποτελεσματικής, εθνικά ισορροπημένης και δημοκρατικά υπεύθυνης FACA.

Δημιουργία Κοινού Στρατού της ΕΕ (EU Army)

Η ιδέα ενός πανευρωπαϊκού στρατού δείχνει να αποκτά νέα δυναμική καθώς, όλο και περισσότεροι Ευρωπαίοι αξιωματούχοι θεωρούν πως η Ευρώπη μένει μόνη της. Σύμφωνα, με συγκεκριμένο άρθρο⁸⁴, έχει συγκροτηθεί μια Μονάδα Αρμάτων (114 Επιλαρχία), αποτελούμενη από στρατιώτες από τη Γερμανία και την Ολλανδία, με Διοικητή Γερμανό Αντισυνταγματάρχη. (Η Επιλαρχία είναι γερμανική, με έναν στους τέσσερις στρατιώτες να είναι Ολλανδός. Τα άρματα μάχης είναι γερμανικά, το σύστημα ασυρμάτου ολλανδικό και η γλώσσα που χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο η αγγλική. Συχνά Γερμανοί και Ολλανδοί βρίσκονται στο ίδιο άρμα).

⁸² <http://eutmmali.eu>

⁸³ https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca_en

⁸⁴ www.huffingtonpost.gr/entry/o-sporos-enos-paneeropaikoe-stratoe-e-prote-eeropaikoe-monada-tethorakismenon-me-stratiotes-apo-deo-chores_gr

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, οι προκλήσεις για το εγχείρημα της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού στρατού είναι τεράστιες, ειδικά εν μέσω μιας περιόδου όπου, ο ευρωσκεπτικισμός, ο εθνικισμός και ο λαϊκισμός σημειώνουν άνοδο, απειλώντας τη συνοχή της ΕΕ. Πολλοί αναλυτές θεωρούν πως η Γερμανία, η ισχυρότερη οικονομία της Ευρώπης, πρέπει να αναλάβει ενεργητικότερο ρόλο. Προς το παρόν, οι γερμανικές ΕΔ έχουν χαμηλή στελέχωση, λίγο εξοπλισμό και έλλειψη σχεδόν στα πάντα. Υπογραμμίζεται η ανάγκη ευρωπαϊκής συνεργασίας.

Στο παραπάνω πείραμα δημιουργίας κοινών ευρωπαϊκών Μονάδων, δεν πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός ότι, ο επιτελικός και επιχειρησιακός σχεδιασμός, ο εξοπλισμός και η εκπαίδευση των ΕΔ είναι θέματα προσαρμοσμένα στις ανάγκες του εθνικού αμυντικού δόγματος αφ' ενός, αλλά ταυτόχρονα είναι εναρμονισμένα και υπηγμένα στο ευρύτερο πλαίσιο των συμμαχικών νατοϊκών υποχρεώσεων.⁸⁵

⁸⁵ Βύρων Πολύδωρας, *Ποια Ευρώπη;*, σελ.100, 101

Κεφάλαιο Πέμπτο

Το Μέλλον της ΕΕ

«Σε αυτήν την εποχή αλλαγών και έχοντας επίγνωση των ανησυχιών των πολιτών μας, δεσμευόμαστε ως προς το θεματολόγιο της Ρώμης και δηλώνουμε ότι θα καταβάλουμε προσπάθειες για να υλοποιήσουμε:[...]μια Ένωση έτοιμη να αναλάβει περισσότερες ευθύνες και να συνδράμει για τη δημιουργία μιας περισσότερο ανταγωνιστικής και ολοκληρωμένης αμυντικής βιομηχανίας· μια Ένωση που θα δεσμεύεται να ενισχύει την κοινή της ασφάλεια και άμυνα, σε συνεργασία, επίσης και συμπληρωματικά με τον Οργανισμό Βορειοατλαντικού Συμφώνου, λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες και τις νομικές δεσμεύσεις»

Διακήρυξη της Ρώμης της 25ης Μαρτίου 2017

Γενικά

Επί σειρά γενεών η Ευρώπη ήταν πάντοτε το μέλλον. Ξεκίνησε με το όραμα του Altiero Spinelli και του Ernesto Rossi, πολιτικών κρατούμενων τους οποίους ένα φασιστικό καθεστώς είχε φυλακίσει στο νησί Βεντοτένε κατά τη διάρκεια του Β' ΠΠ. Το μανιφέστο τους, «Για μια ελεύθερη και ενωμένη Ευρώπη», περιέγραφε την εικόνα ενός τόπου στον οποίο σύμμαχοι και αντίπαλοι ενώνονταν για να διασφαλίσουν ότι οι «παλιοί παραλογισμοί» της Ευρώπης δεν θα επέστρεφαν ποτέ ξανά.⁸⁶

Στη σημερινή εποχή, όλο και πιο συχνά, η συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης περιορίζεται στο δίλημμα για περισσότερη ή λιγότερη Ευρώπη. Βασικό πεδίο διαφοροποίησης μεταξύ των απόψεων των κ-μ αποτελεί η αντίληψη του ρόλου της ΕΕ. Θα διαδραματίσει ρόλο ως αυτόνομου δρώντα παροχής ασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο ή ως συμπληρωματικού μέρους του ΝΑΤΟ.⁸⁷ Σε αυτό το σημείο τίθεται επιτακτικά το ερώτημα: επέκταση της ΕΕ ή εμβάθυνση της ολοκλήρωσης;

Σύμφωνα με πολλές απόψεις, η ευρεία διεύρυνση του 2004 ήταν λανθασμένη ενέργεια και υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη για εμβάθυνση λόγω της ανέλιξης της Ρωσίας σε αναθεωρητική δύναμη και την αμφισβήτηση του ΝΑΤΟ από τις ΗΠΑ και τον Πρόεδρο Τραμπ. Παρά τις διακηρύξεις για αμυντική ολοκλήρωση της ΕΕ, ο δρόμος είναι μακρύς. Τα κ-μ δεν βλέπουν την ΕΕ ως φορέα συλλογικής ασφάλειας

⁸⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Λευκή Βίβλος για το Μέλλον της Ευρώπης*, COM(2017) 2025 , 1 Μαρ 2017, σελ. 6

⁸⁷ Θεόδωρος Μπαζίνης, *Η απαρχή μιας Ευρώπης πολλών ταχυτήτων, Προβληματισμοί*, 94^ο τεύχος, σελ.29

και άμυνας. Η επικυριαρχία του NATO είναι πολύ ισχυρή (23 από τα 28 κ-μ της ΕΕ ανήκουν στο NATO). Η βασική αντίληψη είναι ότι η άμυνα επαφίεται στο NATO, εξού και η ανάγκη αλλαγής της στρατηγικής κουλτούρας κατά τον Μακρόν.

Από τη σύνοδο κορυφής του NATO της 11 Ιουλίου 2018, οπότε ο Πρόεδρος Τραμπ συνειδητοποίησε ότι, ο στόχος αύξησης των αμυντικών δαπανών των κ-μ της Συμμαχίας στο 4% του ΑΕΠ ήταν ένα μη ρεαλιστικό σενάριο, στράφηκε προς τις αμερικάνικες δυνάμεις και τις δυνατότητες της Ευρώπης. Ο στόχος είναι η μείωση της αμερικάνικης δύναμης στην Ευρώπη (USEUCOM), κάτι το οποίο θα δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα στα κ-μ της Συμμαχίας που ανήκουν στην ΕΕ, στην εκπλήρωση των δεσμεύσεων και υποχρεώσεών τους σχετικά με το άρθρο 5 και τον κοινό σχεδιασμό άμυνας και ασφάλειας (Common Security and Defense Planning – CSDP) του NATO. Παρόλα αυτά, τα κ-μ της ΕΕ προσπάθησαν να αντισταθμίσουν την ασταθή συμπεριφορά του Προέδρου Τραμπ, λαμβάνοντας υπόψη τις διαρκείς δραστηριότητες της Ρωσίας στην Ανατολική Ευρώπη, όπως και την αύξηση της παρουσίας της Κίνας στην περιοχή του Κόλπου. Υπό τη σημαία της *Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης*, τα κ-μ αποφάσισαν να αλλάξουν το αντικείμενο της *Στρατιωτικής Δυνατότητας Σχεδιασμού και Εκτέλεσης Επιχειρήσεων* της ΕΕ (Military Planning and Conduct Capability - MPCC) ώστε να συμπεριλάβει εκτελεστικές αποστολές και επιχειρήσεις. Τα κ-μ επίσης, θα αυξήσουν αναλογικά το επίπεδο στελέχωσης και τη χρηματοδότηση της MPCC σε σχέση με τις ενισχυμένες ευθύνες τους. Επιπλέον, αρκετά κ-μ είχαν την πρόνοια να διαπραγματευθούν ένα σχέδιο για τα EUBGs και την τροποποίηση του άρθρου 42. Τέλος, επειδή θα χρειαστούν αρκετά χρόνια για την ανάπτυξη των αναγκαίων δυνατοτήτων, ξεκίνησαν φιλόδοξα προγράμματα το 2018 – 2019. Συγκεκριμένα, το αρνητικό μήνυμα του Προέδρου Τραμπ οδήγησε ορισμένα κ-μ της ΕΕ να ξεκινήσουν το πρόγραμμα για την κατασκευή του μελλοντικού Ευρωπαϊκού πολεμικού αεροσκάφους μέσω της ΜΔΣ (PESCO) και την Ευρωπαϊκή Αμυντική Χρηματοδότηση του 2020. Επίσης, συμφωνήθηκε και η κοινή ανάπτυξη επόμενης γενιάς άρματος μάχης και φρεγάτας. Παρόλα αυτά, η Ευρώπη θα πρέπει να αντιμετωπίσει και αντισταθμίσει τη μείωση της παρουσίας των αμερικανικών δυνάμεων στο έδαφός της.⁸⁸

⁸⁸ Daniel Fiott, Security and Defence Editor, EUISS, «WHAT IF...THE UNITED STATES PULL OUT OF EUROPE?», ISS, *CHAILLOT PAPER* /150, January 2019 (μετάφραση δική μας)

Λευκή Βίβλος Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στην εκδοθείσα Λευκή Βίβλο, η οποία αναφέρεται στο μέλλον της Ευρώπης,⁸⁹ αναφέρονται προβληματισμοί και σενάρια για την ΕΕ των 27, έως το 2025. Σύμφωνα με το κείμενο, η ΕΕ είναι πλέον ο τόπος όπου οι Ευρωπαίοι μπορούν να απολαμβάνουν μια μοναδική πολυμορφία πολιτισμών, ιδεών και παραδόσεων, σε μια Ένωση που καλύπτει τέσσερα εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα. Είναι ο τόπος όπου έρχονται σε επαφή με άλλους Ευρωπαίους χωρίς να περιορίζονται από εθνικά σύνορα και αναπτύσσουν στενούς δεσμούς. Παρ' όλα αυτά, πολλοί Ευρωπαίοι αμφισβητούν την προστιθέμενη αξία της, ιδίως στην βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου καθώς, αντιμετωπίζει τη χειρότερη οικονομική και κοινωνική κρίση της μεταπολεμικής ιστορίας της.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη στη σημερινή εποχή είναι συνεχόμενες και διαρκώς αυξάνονται. Πρωτεύουσες κρατών έχουν πληγεί από τρομοκρατικές επιθέσεις, ο φοβερός αντίκτυπος των οποίων έχει κλονίσει το αίσθημα ασφαλείας στις κοινωνίες. Τα ολοένα πιο ασαφή όρια μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών κινδύνων αλλάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες σκέφτονται την προσωπική ασφάλεια και τα σύνορα. Παραδόξως, αυτό συμβαίνει σε μια εποχή στην οποία οι μετακινήσεις παγκοσμίου επιπέδου τόσο για επαγγελματικούς λόγους όσο και για σκοπούς αναψυχής είναι ευκολότερες και συνηθέστερες απ' ό,τι στο παρελθόν. Νέες παγκόσμιες δυνάμεις αναδύονται, την ώρα που οι παλιές δυνάμεις έχουν να αντιμετωπίσουν νέες πραγματικότητες. Πολλές γειτονικές της ΕΕ περιοχές έχουν αποσταθεροποιηθεί, με αποτέλεσμα οι πιέσεις που προκαλούν τη μετανάστευση να πολλαπλασιαστούν και οι μεταναστευτικές ροές πλέον να προέρχονται από διάφορα μέρη του κόσμου, λόγω της αύξησης του πληθυσμού, των εκτεταμένων εντάσεων και οπωσδήποτε της αλλαγής του κλίματος. Για αυτόν το λόγο εξάλλου, οι μεταναστευτικές ροές δεν πρόκειται να κοπούν, ούτε να περιοριστούν στο μέλλον. Η Ευρώπη αποτελεί μια όαση ελπίδας και αισιοδοξίας για εκατομμύρια ανθρώπων ανά τον πλανήτη, λόγω των οικονομικών και κοινωνικών παροχών που παρέχει σε όλους ανεξαιρέτως του ανθρώπους που διαβιούν στο έδαφός της. Δίχως να έχουμε την πρόθεση να μιλήσουμε συνομοσιολογικά για την εν εξελίξει προσπάθεια αλλοίωσης της δημογραφικής συνεκτικότητας του πληθυσμού, έχει δημιουργηθεί μια σοβαρότατη ανθρωπιστική κρίση, η οποία όπως είναι φυσικό,

⁸⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Λευκή Βίβλος για το Μέλλον της Ευρώπης*, COM(2017) 2025, 01 Μαρτίου 2017

επηρεάζει την καθημερινότητα και τον τρόπο ζωής των ευρωπαίων πολιτών. Η προσφυγική κρίση, λόγω της οποίας ήρθαν το 2015 στην Ευρώπη 1,2 εκατομμύρια άτομα, είναι όπως προαναφέρθηκε πρωτόγνωρης κλίμακας και δυστυχώς οδήγησε σε μια διαμάχη σχετικά με την αλληλεγγύη και την ευθύνη μεταξύ των κ-μ, προκαλώντας έναν ευρύτερο προβληματισμό για το μέλλον της διαχείρισης των συνόρων και της ελεύθερης κυκλοφορίας μέσα στην Ευρώπη.

Επιπλέον, η συσσώρευση στρατιωτικών δυνάμεων στα ανατολικά σύνορα, ο πόλεμος και η τρομοκρατία στη Μέση Ανατολή και την Αφρική, και η αυξανόμενη στρατιωτικοποίηση σε ολόκληρο τον κόσμο αποτελούν απτά παραδείγματα ενός παγκόσμιου περιβάλλοντος όπου οι εντάσεις διαρκώς κλιμακώνονται. Η ανάγκη για αποτροπή και προστασία από απειλές, η μορφή των οποίων μπορεί να κυμαίνεται από μεγάλης κλίμακας κυβερνοεπιθέσεις έως πιο παραδοσιακές μορφές επίθεσης, είναι πιο επιτακτική από ποτέ. Το NATO θα εξακολουθήσει να παρέχει στρατιωτική ασφάλεια για τις περισσότερες χώρες της ΕΕ, πλην όμως η ίδια η Ευρώπη θα πρέπει να μεριμνήσει για την ασφάλειά της. Η «ήπια δύναμη» δεν είναι πλέον αρκετά δυνατή, όταν η ισχύς μπορεί να υπερκεράσει τους κανόνες. Επίσης, ως μεγάλη πρόκληση αναφέρεται και η αποχώρηση του ΗΒ από την Ένωση.

Ωστόσο, δεν θα πρέπει να επηρεαστεί το μέλλον της Ευρώπης από τη σημερινή πραγματικότητα. Η Ένωση συχνά αντιμετώπισε σοβαρότατες κρίσεις και λανθασμένες επιλογές. Από την Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα, που κατέρρευσε πριν καν συσταθεί κατά τη δεκαετία του 1950 και τις συναλλαγματικές κρίσεις της δεκαετίας του 1970, έως τις ματαιωθείσες προσχωρήσεις χωρών και τα απορριπτικά για την Ευρώπη αποτελέσματα δημοψηφισμάτων κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η Ευρώπη πάντοτε βρισκόταν σε σταυροδρόμι και πάντοτε κατάφερε να προσαρμοστεί και να εξελιχθεί. Μόνο τα τελευταία 25 χρόνια, οι Συνθήκες του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας μεταρρύθμισαν και μετασχημάτισαν ριζικά μια Ένωση η οποία υπερδιπλασιάστηκε σε μέγεθος. Η Συνθήκη της Λισαβόνας, άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, το οποίο ακόμη διαθέτει αναξιοποίητο δυναμικό.

Η Ευρώπη αποτελεί μια μεγάλη εμπορική δύναμη και είναι ο μεγαλύτερος χορηγός αναπτυξιακής και ανθρωπιστικής βοήθειας. Με το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020», το οποίο είναι το μεγαλύτερο πολυεθνικό πρόγραμμα έρευνας παγκοσμίως, η Ευρώπη βρίσκεται στην αιχμή της καινοτομίας. Πέραν όμως της εμπορικής της δύναμης, η Ένωση διαθέτει πραγματική διπλωματική ισχύ και συμβάλλει στην

οικοδόμηση ενός ασφαλέστερου κόσμου, όπως αποδεικνύουν για παράδειγμα, η ιστορική συμφωνία με το Ιράν για το πυρηνικό του πρόγραμμα και ο ηγετικός ρόλος που διαδραμάτισε η ΕΕ στη συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα και στην έγκριση, από τα Ηνωμένα Έθνη, των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης για το 2030. Η επιρροή αυτή βέβαια επαυξάνεται και από τη στενή συνεργασία με το ΝΑΤΟ. Επίσης, η προοπτική διεύρυνσης της ΕΕ αποτελεί ισχυρό μέσο για την προώθηση της σταθερότητας και της ασφάλειας στα σύνορά της, όπως και η συνεργασία με τις γειτονικές της χώρες, τόσο στην Ανατολή όσο και στο Νότο. Από την ενισχυμένη εταιρική σχέση με την Ουκρανία έως την ευρείας κλίμακας συνεργασία με χώρες της Αφρικής, ο ρόλος της ΕΕ ως παγκόσμιας θετικής δύναμης είναι σημαντικότερος από ποτέ.

Παρόλα αυτά όμως, δεν παραβλέπεται το γεγονός ότι, η βαρύτητα της Ευρώπης στον κόσμο συρρικνώνεται, την ώρα που άλλα μέρη στον κόσμο ενισχύονται. Η οικονομική ισχύς της Ευρώπης αναμένεται να μειωθεί σε σχετικές τιμές, καθώς το ΑΕΠ της θα αντιστοιχεί σε πολύ λιγότερο από 20% του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2030, έναντι ποσοστού περίπου 22% σήμερα. Η ταχέως αυξανόμενη επιρροή των αναδυόμενων οικονομιών καθιστά επιτακτικότερη την ανάγκη της Ευρώπης να μιλά με μία φωνή και να δρα με το συλλογικό βάρος των επιμέρους μερών της. Επιπλέον, η Ευρώπη γερνά γρήγορα και με μέσον όρο ηλικίας τα 45 έτη, το 2030 θα είναι η περιοχή με τον γηραιότερο πληθυσμό στον κόσμο. Κάτι το οποίο αναμένεται να επηρεάσει και τον σχεδιασμό για την δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού στρατού. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, για πρώτη φορά μετά τον Β' ΠΠ υπάρχει πραγματικός κίνδυνος για τους νεαρούς ενήλικους της σημερινής γενιάς να βρεθούν σε χειρότερη θέση απ' ό,τι οι γονείς τους.

Η πραγματική αίσθηση ανασφάλειας που διακατέχει πολλούς, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της δυσαρέσκειας για τις παραδοσιακές πολιτικές και τους θεσμούς σε όλα τα επίπεδα. Παρόλα αυτά, διατηρείται ένα ισχυρό ρεύμα υποστήριξης για το ευρωπαϊκό εγχείρημα, με τα δύο τρίτα των Ευρωπαίων να θεωρούν την ΕΕ μια όαση σταθερότητας σε έναν ταραγμένο κόσμο.

Πολλοί από τους σοβαρούς μετασχηματισμούς που υφίσταται σήμερα η Ευρώπη είναι αναπόφευκτοι και μη αναστρέψιμοι και φυσικά πολύ δύσκολο να προβλεφθούν. Η Ευρώπη οφείλει να κατανοήσει τα γεγονότα και να τα ελέγξει. Μέσα σε αυτό το γενικότερο κλίμα αβεβαιότητας και προβληματισμού, αναφέρονται κάποια σενάρια για την επίτευξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, από τα οποία τα βασικότερα που αφορούν στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας αναφέρονται παρακάτω:

Ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας εντείνεται και υποστηρίζεται από την προθυμία των εθνικών αρχών να ανταλλάσσουν πληροφορίες. Η συνεργασία στον τομέα της άμυνας γίνεται ουσιαστικότερη όσον αφορά την έρευνα, τη βιομηχανία και τις κοινές δημόσιες συμβάσεις. Τα κ-μ αποφασίζουν να ενώσουν κάποιες από τις στρατιωτικές τους δυνατότητες και να ενισχύσουν την οικονομική αλληλεγγύη για τις αποστολές της ΕΕ στο εξωτερικό. Στην εξωτερική πολιτική, επιτυγχάνεται πρόοδος χάρη στην ομοφωνία. Η διαχείριση των εξωτερικών συνόρων είναι πρωταρχική ευθύνη κάθε χώρας, αλλά η συνεργασία ενισχύεται χάρη στην επιχειρησιακή υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής. Η διαρκής βελτίωση στον τομέα της διαχείρισης των συνόρων είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων. Χωρίς τη διαρκή αυτή βελτίωση, ορισμένες χώρες είναι πιθανόν να θελήσουν να διατηρήσουν στοχευμένους εσωτερικούς ελέγχους. Σε ένα σενάριο σύμφωνα με το οποίο η ΕΕ των 27 προχωρά όπως σήμερα, αλλά ορισμένα κ-μ επιθυμούν να κάνουν περισσότερα με κοινή δράση, διαμορφώνονται μία ή περισσότερες «συμμαχίες πρόθυμων κρατών» που συνεργάζονται σε συγκεκριμένους τομείς πολιτικής. Οι τομείς αυτοί μπορούν να καλύπτουν πολιτικές όπως η άμυνα και η εσωτερική ασφάλεια.

Αυτό σημαίνει ότι έως το 2025, καλλιεργείται το παρακάτω σενάριο:

Μια ομάδα κ-μ αποφασίζει να αναπτύξει στενότερη συνεργασία σε θέματα άμυνας χρησιμοποιώντας τις υπάρχουσες νομικές δυνατότητες. Αυτό περιλαμβάνει μια ισχυρή κοινή ερευνητική και βιομηχανική βάση, κοινές δημόσιες συμβάσεις, πιο ολοκληρωμένες ικανότητες και ενισχυμένη στρατιωτική ετοιμότητα για κοινές αποστολές στο εξωτερικό. Αρκετές χώρες προχωρούν περισσότερο σε θέματα ασφάλειας και δικαιοσύνης. Αποφασίζουν να ενισχύσουν τη συνεργασία των αστυνομικών δυνάμεων και των υπηρεσιών πληροφοριών. Ανταλλάσσουν κάθε πληροφορία για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και των σχετικών με την τρομοκρατία δραστηριοτήτων. Η άμυνα και η ασφάλεια αποτελούν προτεραιότητες. Σε πλήρη συμπληρωματικότητα με το NATO, δημιουργείται η *Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση*. Η συνεργασία σε θέματα ασφαλείας είναι πλέον συστηματική.

Αξίζει να τονιστεί ένα σημείο της Λευκής Βίβλου το οποίο ενδιαφέρει άμεσα τη χώρα μας και αυτό είναι: «Οι πολίτες μιας χώρας που υφίσταται *παραβιάσεις του εναέριου χώρου* ή διαδικτυακές επιθέσεις στον κυβερνοχώρο από ξένη δύναμη

δυσκολεύονται να κατανοήσουν για ποιον λόγο η ΕΕ των 27 ή ακόμα και γειτονικές χώρες δεν καταλήγουν σε συμφωνία για την επιβολή κυρώσεων».

Είναι γεγονός ότι, τα κ-μ παρουσιάζονται πιο αποφασισμένα για κοινές δράσεις και ειλικρινείς κοινές δεσμεύσεις για περισσότερη ευρωπαϊκή συλλογικότητα κυρίως στον κρίσιμο τομέα της Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας, με στόχο να γίνει κάποτε πραγματικά κοινή, στο πλαίσιο της πορείας πλήρους ενοποίησης της ΕΕ. Η ταχύτητα όμως με την οποία κινείται η ΕΕ, αλλά και ο ευαίσθητος χαρακτήρας του τομέα της ασφάλειας και άμυνας, δημιουργεί παράλληλα ανησυχίες και ασάφειες, καθόσον, ενώ όλες οι πρωτοβουλίες βρίσκονται σε εξέλιξη υλοποίησης, οι κυβερνήσεις των κ-μ δεν έχουν ακόμα συμφωνήσει -πολιτικά- για το τι πρέπει να παραμείνει, αν πρέπει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών αποφάσεων και τι θα πρέπει να διαχειρίζεται / αποφασίζεται σε διακυβερνητικό ή κοινοτικό επίπεδο. Και ενώ, η ΕΕ εργάζεται για τον καθορισμό των απαιτούμενων εργαλείων που θα ενδυναμώσουν τον εν λόγω τομέα, οι αντίστοιχες πολιτικές δεν έχουν ακόμα συμφωνηθεί. Επομένως, κοινές λύσεις μπορούν να γίνουν αποδεκτές μόνο εκεί που αναγνωρίζονται κοινές απειλές. Όσο όμως οι επιμέρους εθνικές ανησυχίες δεν καλύπτονται πλήρως από τις κοινές λύσεις, τα κ-μ θα συνεχίσουν να διατηρούν το δικαίωμα να σχεδιάζουν εθνικές λύσεις για την προστασία της εθνικής ασφάλειας και κυριαρχίας τους.⁹⁰

Είναι γεγονός ότι, είναι δύσκολος ο ρόλος και η διαχρονική μετάλλαξη του συνόλου των εθνοκεντρικών ευρωπαϊκών κρατών σε μια νέα ευρωπαϊκή κρατική οντότητα και προοπτική. Η προοπτική της ομαδικής ισχύος είναι ίσως το ισχυρότερο κίνητρο για την άμβλυνση των εθνικών χαρακτηριστικών των ιστορικών λαών που αποτελούν την ΕΕ. Στο επιχειρησιακό περιβάλλον της «Νέας Τάξης», λαοί με πληθυσμό κάτω των δέκα εκατομμυρίων δεν έχουν κανένα μέλλον και καμιά προοπτική. Λαοί, ακόμα, με πληθυσμό κάτω των δέκα εκατομμυρίων και μοναδικοί στον κόσμο, χωρίς συγγενείς, όπως η Ελλάδα, δεν έχουν κανένα περιθώριο ελιγμών και καμιά εναλλακτική λύση, παρά την ένωσή τους με πολιτιστικά και πολιτικά συγγενείς λαούς. Και αυτές τις σταθερές, μόνο η ΕΕ θα τις εξασφαλίσει.⁹¹

⁹⁰ Βασίλης Τσιάμης, Αξίος ΣΞ, Πόση Ευρώπη για την άμυνα, πόση άμυνα για την Ευρώπη, Α&Δ, Τ. 324, σελ. 29

⁹¹ Γεώργιος Κόκκινος, *Μετά τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο*, σελ. 41

Δηλώσεις Αξιωματούχων Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ομιλία του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας Εμμανουέλ Μακρόν (Emmanuel Macron) στους φοιτητές της Σορβόνης (Παρίσι, 26 Σεπ 2017).⁹²

«Επανήλθε ο χρόνος όπου η Γαλλία προτείνει. Σκέπτομαι αυτή τη στιγμή τον Robert Schuman (Ρομπέρ Σουμάν), στις 9 Μαΐου 1950 στο Παρίσι, όταν τόλμησε να προτείνει την οικοδόμηση της Ευρώπης. Σκέπτομαι τα συγκλονιστικά του λόγια: “Η Ευρώπη δεν έχει οικοδομηθεί, είχαμε πόλεμο”».

Ο Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας στην ομιλία του αναφέρθηκε στην ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλίας για την επανίδρυση μιας Ευρώπης κυρίαρχης, ενωμένης και δημοκρατικής. Έθεσε το ερώτημα κατά πόσο στις μεγάλες προκλήσεις του καιρού μας, όπως είναι η άμυνα και η ασφάλεια, οι μεγάλες μεταναστεύσεις, η ανάπτυξη, η κλιματική αλλαγή, η ψηφιακή επανάσταση, η ρύθμιση μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν βρει τα μέσα για να υπερασπιστούν τα συμφέροντα και τις αξίες τους, να εγγυηθούν και να προσαρμόσουν το μοναδικό στον κόσμο δημοκρατικό και κοινωνικό τους πρότυπο. Μπορεί η κάθε χώρα μόνη της να αντιμετωπίσει την κάθε μία από τις προκλήσεις αυτές;

Συνοπτικά, μιλώντας στο πρώτο πληθυντικό πρόσωπο, αναφέρθηκε στο ότι δεν επιτρέπεται να διατηρηθούν οι ίδιες πολιτικές, οι ίδιες συνήθειες, οι ίδιες διαδικασίες, ο ίδιος προϋπολογισμός. Ούτε μπορεί να επιλεγεί η οδός της εθνικής αναδίπλωσης. Αναφέρθηκε σε έξι κλειδιά τα οποία θα οδηγήσουν σε μια ισχυρότερη και κυρίαρχη Ευρώπη, απαραίτητα στοιχεία της επιτυχίας. Πρώτο από αυτά αφορά στην Ευρώπη που εγγυάται την ασφάλεια σε όλες της τις διαστάσεις καθόσον, αποτελεί το θεμέλιο οποιασδήποτε πολιτικής κοινότητας. Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων θα πρέπει να αναληφθούν απτές ενέργειες. Στην Ευρώπη παρατηρείται μια διπλή πορεία· μια σταδιακή και αναπόφευκτη αποδέσμευση από τις ΗΠΑ και μια μακροπρόθεσμη τρομοκρατική απειλή με στόχο τη διάσπαση των ελεύθερων κοινωνιών των κ-μ. Στους τομείς αυτούς, η Ευρώπη έχει επιτέλους επίγνωση των αδυναμιών της και της ανάγκης να ενεργεί από κοινού.

Στον τομέα της άμυνας, ο στόχος πρέπει να είναι η εξασφάλιση αυτόνομων επιχειρησιακών δυνατοτήτων, συμπληρώνοντας το NATO. Η Ευρώπη πρέπει να

⁹² DISCOURS DU PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE, INITIATIVE POUR L'EUROPE, *Paris La Sorbonne – Mardi 26 septembre 2017*, PRÉSIDENCE DE LA RÉPUBLIQUE, *Service de presse*. <https://gr.ambafrance.org>

αποκτήσει μια κοινή δύναμη επέμβασης, έναν κοινό προϋπολογισμό άμυνας και ένα κοινό δόγμα για να ενεργεί. Πρέπει να ενθαρρυνθεί η όσο το δυνατόν ταχύτερη δημιουργία του *Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας*, για τη χρηματοδότηση των δυνατοτήτων και της έρευνας, μια μόνιμα δομημένη συνεργασία και να συμπληρωθεί με μια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία επέμβασης που να επιτρέπει την καλύτερη ολοκλήρωση των ΕΔ των κ-μ σε όλες τις βαθμίδες. Η βάση για αυτή την αυτονομία έχει τεθεί με τη *Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία* (PESCO) και την ανάληψη συγκεκριμένων ενισχυμένων δεσμεύσεων. Πρέπει όμως να υπάρξουν περαιτέρω βήματα. Αυτό που η Αμυντική Ευρώπη, στερείται περισσότερο σήμερα είναι μια κοινή στρατηγική κουλτούρα. Η αδυναμία των κ-μ να συνεργαστούν μεταξύ τους υπονομεύει την αξιοπιστία της ΕΕ. Τα κ-μ δεν έχουν τους ίδιους πολιτισμούς, είτε πρόκειται για κοινοβουλευτικές, ιστορικές ή πολιτικές, είτε για τις ίδιες ευαισθησίες. Και αυτό δεν μπορεί να αλλάξει σε μια μέρα. Η βασική ιδέα όμως είναι η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας παρέμβασης με στόχο την ανάπτυξη μιας κοινής στρατηγικής κουλτούρας. Για να πραγματοποιηθεί αυτό χρειάζονται βαθιές αλλαγές. Η πρόταση του κ. Μακρόν είναι η αμοιβαία συμμετοχή στελεχών των ΕΔ των κ-μ στις εθνικές ΕΔ άλλων κ-μ, ανοίγοντας την πρωτοβουλία στις γαλλικές ΕΔ. Έθεσε μάλιστα ως χρονικό ορίζοντα υλοποίησης των παραπάνω τις αρχές της επόμενης δεκαετίας.

Στον αγώνα εναντίον της τρομοκρατίας, η Ευρώπη οφείλει να εξασφαλίσει την προσέγγιση των ικανοτήτων σε θέματα πληροφοριών δημιουργώντας μια *Ευρωπαϊκή Ακαδημία Πληροφοριών*. Πρέπει να ενταθούν οι εργασίες που βρίσκονται σε εξέλιξη για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και της τρομοκρατικής προπαγάνδας στο διαδίκτυο. Επιπλέον, πρέπει να ενισχυθεί η ασφάλεια του κυβερνοχώρου και να δημιουργηθεί ένας κοινός χώρος ασφάλειας και δικαιοσύνης. Τέλος, η ασφάλεια πρέπει να εξασφαλισθεί από κοινού, σε όλες τις διαστάσεις. Πρέπει να εξοπλιστεί η Ευρώπη με μια *κοινή δύναμη πολιτικής προστασίας*. Μια Ευρώπη που ενώνεται για να προστατεύει, να παρεμβαίνει και να σώζει ζωές, είναι μια Ευρώπη που έχει ανακαλύψει εκ νέου την έννοια της αδελφότητας που αποτελεί τον πυρήνα της. Είναι μια Ευρώπη που κινείται πέρα από τις λέξεις για να δράσει απτά και να δείξει τη δύναμη της συλλογικής δράσης.

Τα υπόλοιπα πέντε κλειδιά που αναφέρονται στην ομιλία του κ. Μακρόν παρουσιάζονται επιγραμματικά παρακάτω:

α. Μια Ευρώπη που ανταποκρίνεται στην μεταναστευτική πρόκληση. Πρέπει να δημιουργηθεί ένας κοινός χώρος στο θέμα των συνόρων, του ασύλου και του μεταναστευτικού, για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο των συνόρων, με τη δημιουργία ενός *Ευρωπαϊκού Γραφείου Ασύλου*, το οποίο θα επιταχύνει και θα εναρμονίζει τις διαδικασίες των κ-μ. Επιπλέον, να δημιουργηθεί προοδευτικά μια *Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή* που να εγγυάται την αυστηρή διαχείριση των συνόρων και να εξασφαλίζει την επιστροφή όσων δεν μπορούν να παραμείνουν.

β. Μια Ευρώπη στραμμένη προς την Αφρική και τη Μεσόγειο, με την ανάπτυξη νέας συνεταιριστικής σχέσης με την Αφρική, η οποία να στηρίζεται στην παιδεία, την υγεία και την ενεργειακή μετάβαση.

γ. Μια Ευρώπη πρότυπο της βιώσιμης ανάπτυξης. Το βασικότερο ζήτημα είναι η εξασφάλιση της επισιτιστικής κυριαρχίας, μεταρρυθμίζοντας την κοινή αγροτική πολιτική και ιδρύοντας μια κοινή δύναμη ελέγχου που θα εξασφαλίζει την διατροφική ασφάλεια των Ευρωπαίων πολιτών.

δ. Μια Ευρώπη της καινοτομίας και της ρύθμισης προσαρμοσμένης στον ψηφιακό κόσμο. Θα πρέπει να αποκτήσει μια Υπηρεσία για την ανατρεπτική καινοτομία, χρηματοδοτώντας από κοινού νέα ερευνητικά πεδία, όπως η τεχνητή νοημοσύνη ή ανεξερεύνητα πεδία.

ε. Μια Ευρώπη οικονομική και νομισματική δύναμη. Συμπληρωματικά προς τις εθνικές μεταρρυθμίσεις, πρέπει να αποκτήσει εργαλεία που θα την καταστήσουν ζώνη ανάπτυξης και σταθερότητας, ειδικότερα έναν προϋπολογισμό που να επιτρέπει τη χρηματοδότηση κοινών επενδύσεων και την εξασφάλιση της σταθερότητας σε περιπτώσεις οικονομικών κρίσεων.

Απαντώντας στον Πρόεδρο των ΗΠΑ, κατά τη διάρκεια της συναντήσεώς τους με την ευκαιρία των εκδηλώσεων για τη συμπλήρωση 100 ετών από το τέλος του Α' ΠΠ, σχετικά με την επιθυμία των ΗΠΑ για ισχυροποίηση της Ευρώπης και την ανάγκη ύπαρξης δικαιοσύνης στα βάρη της άμυνας αυτής στο πλαίσιο του NATO, δήλωσε ότι, η Ευρώπη πράγματι οφείλει να αναλάβει μεγαλύτερο μερίδιο του κόστους για την άμυνα, παράλληλα με τη φιλοδοξία της ανάπτυξης μεγαλύτερης στρατιωτικής δυνατότητας, δείχνοντας έτσι πως οι προτάσεις του για την ευρωπαϊκή άμυνα είναι απολύτως συνεπείς με αυτό.⁹³

⁹³ www.liberal.gr/arthro/228059/diethni-themata/2018/eurostratos-me-archistratigous-merkel-kai-makron.html

Ομιλία της Καγκελαρίου της Γερμανίας, Άγγελας Μέρκελ, [Angela Dorothea (Kasner) Merkel],⁹⁴ στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (13 Νοεμβρίου 2018)

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας της ομιλίας⁹⁵ στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Καγκελάρια της Γερμανίας μεταξύ άλλων ανέφερε την πρόθεσή της να κάνει βήματα προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, τουλάχιστον όσον αφορά στην ανάγκη δημιουργίας ενός πραγματικού ευρωπαϊκού στρατού.

«Πρέπει να διαμορφώσουμε ένα όραμα που θα μας επιτρέψει μια μέρα να φθάσουμε στη δημιουργία ενός αληθινού ευρωπαϊκού στρατού», δήλωσε χαρακτηριστικά, συμφωνώντας με όσα πρότεινε ο Πρόεδρος της Γαλλίας για τη δημιουργία ενός «αληθινού ευρωπαϊκού στρατού» που θα προστατεύσει τη Γηραιά Ήπειρο, τονίζοντας επιπλέον την αναγκαιότητα προστασίας από την Κίνα, τη Ρωσία και ακόμα και τις ΗΠΑ στον τομέα της κυβερνοασφάλειας.⁹⁶ Ωστόσο, κατά την ομιλία της πρότεινε σταδιακές εξελίξεις, με την αρχική συγκρότηση ενός «Συμβουλίου Ευρωπαϊκής Ασφαλείας» για να ενισχυθεί η εξωτερική πολιτική της ΕΕ. Επιπλέον, τόνισε ιδιαίτερα ότι, ο ευρωπαϊκός στρατός δεν θα είναι ανταγωνιστικός του NATO.⁹⁷

Σύμφωνα πάντως με την ανάλυση του «Carnegie Endowment for Europe», μετά και την ομιλία Μέρκελ, παρουσιάζεται έντονα η θέληση των ευρωπαίων να δείξουν ότι μπορεί να υπάρξει μια κουλτούρα συνεργασίας, ενότητας και αλληλεγγύης, σε μια περίοδο που η ΕΕ την έχει περισσότερη ανάγκη από ποτέ.⁹⁸

Συνθήκη του Άαχεν – (Treaty of Aachen)

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε την υπογραφή της *Συνθήκης του Άαχεν*⁹⁹ από τον Πρόεδρο της Γαλλίας και την Καγκελάρια της Γερμανίας, στις 22 Ιανουαρίου 2019, η οποία δείχνει τον στόχο των δύο κρατών να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα με στενή συνεργασία στην Ευρωπαϊκή πολιτική

⁹⁴ Καγκελάρια της Γερμανίας από τις 22 Νοεμβρίου 2005

⁹⁵ www.liberal.gr/arthro/228059/diethni-themata/2018/eurostratos-me-archistratigous-merkel-kai-makron.html

⁹⁶ www.eirinika.gr/article/184300/angkela-merkel-omilia-sto-eyropaiko-koinovoylio-sto-strasvoyrgo-tahthike-yper-enos

⁹⁷ www.protagon.gr/epikairota/makron-kai-trab-se-anazitisi-koinis-grammis-gia-tin-amyna-para-to-tweet

⁹⁸ www.liberal.gr/arthro/228059/diethni-themata/2018/eurostratos-me-archistratigous-merkel-kai-makron.html

⁹⁹ www.bundesregierung.de/breg-en/chancellor/germany-and-france-conclude-the-treaty-of-aachen. (μετάφραση δική μας)

εξωτερικών και άμυνας και σε κοινούς κανονισμούς και ρυθμίσεις στον οικονομικό τομέα.

Η συνθήκη αυτή στηρίζεται στη Συνθήκη των Ηλυσίων του 1963, η οποία είχε συνεισφέρει στη συμφιλίωση μεταξύ Γερμανίας και Γαλλίας. Η νέα Συνθήκη αφορά στη δέσμευση για μια δυνατότερη, βιώσιμη και κυρίαρχη Ευρώπη. Σύμφωνα με αυτήν, πραγματοποιείται ένα σημαντικό βήμα για τη στρατιωτική συνεργασία. Αυτό αφορά στην ανάπτυξη κοινών στρατηγικών προσεγγίσεων, περιλαμβάνοντας τη *σχεδίαση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης* και τη στενότερη συνεργασία με την Αφρική, σε αποστολές εξασφάλισης της ειρήνης και αστυνόμευσης, καθώς και διαβουλεύσεις και συνεργασία εντός των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) και άλλους διεθνείς οργανισμούς. (Η Γαλλία υποστηρίζει την επιθυμία της Γερμανίας να γίνει μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ). Επίσης, στη βάση των δεσμεύσεων του ΝΑΤΟ, οι δύο χώρες διαβεβαιώνουν την αμοιβαία δυνατή βοήθεια και υποστήριξη σε περίπτωση που μία από τις δύο υποστεί ένοπλη επίθεση.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η κριτική που ασκεί η Judy Dempsey¹⁰⁰ στην προαναφερθείσα Συνθήκη, αναφέροντας ότι, λείπει ένα στρατηγικό βάθος και πως η Ευρώπη χρειάζεται επειγόντως να προσαρμοστεί στις παγκόσμιες, γεωστρατηγικές μετατοπίσεις. Από τις αρχές της δεκαετίας του '60, η ΕΕ προβάλλεται ως ένα μπλοκ που στηρίζεται και προάγει την ειρήνη. Αυτή η φιλοσοφία, η οποία είναι η κατευθυντήρια αρχή της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης και έχει εμπνευστεί από τη Γαλλία και ιδιαιτέρως από τη Γερμανία, σήμερα στερείται στρατηγικής φιλοδοξίας. Οι δύο βασικοί παίκτες, οι οποίοι προσβλέπανε σε μια πιο ολοκληρωμένη Ευρώπη στο παρελθόν, επέλεξαν να υποβαθμίσουν ή ακόμα και να αγνοήσουν τις γεωστρατηγικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα σε όλον τον κόσμο. Η Συνθήκη είναι εκτός τόπου σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη τον 21^ο αιώνα. Όσον αφορά στο ακανθώδες ζήτημα της άμυνας και ασφάλειας, οι γερμανοί ειρηνιστές και αυτοί που πιστεύουν μόνο στην «ήπια ισχύ» και την αναπτυξιακή βοήθεια, δεν χρειάζεται να ανησυχούν. Ακόμα, εκτιμά ότι, η ΕΕ δεν θα λάβει ποτέ την υποστήριξη του Βερολίνου ή του Παρισιού για να γίνει μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ, καθόσον η Γαλλία υποστηρίζει μόνο την επιθυμία της Γερμανίας. Επομένως, περαιτέρω ολοκλήρωση της Ευρωζώνης δεν πρόκειται να

¹⁰⁰ Η Judy Dempsey είναι εξωτερικός ανώτερος συνεργάτης στο «Carnegie Europe» και αρχισυντάκτης του blog της στρατηγικής Ευρώπης. Είναι επίσης συγγραφέας του βιβλίου «The Merkel Fenomenon» (μετάφραση δική μας)

συμβεί, αντίθετα με όσα δήλωσε ο Πρόεδρος Μακρόν κατά την ομιλία του στη Σορβόνη (όπως αναφέρεται παραπάνω) εκφράζοντας την ευχή του για μια προώθηση προς ολοκλήρωση της Ένωσης σε πολλούς τομείς και επίπεδα. Συμπερασματικά αναφέρει ως εξήγηση είτε την απροθυμία της κας Μέρκελ για μεγάλους σχεδιασμούς σύμφωνα με το όραμα του Μακρόν, είτε πιστεύει πως το προτεινόμενο μοντέλο θα καθιέρωνε μια Ευρώπη δύο ταχυτήτων. Ο ευρωπαίος ηγέτης δεν έχουν εκφράσει το δικό τους όραμα για το μέλλον της Ευρώπης, φοβούμενοι την πρόκληση των ευροσκεπτικιστών και των λαϊκιστών. Ενδεχομένως, οι προσδοκίες των δύο κρατών στη διαμόρφωση της Ευρώπης να είναι πολύ υψηλές και να απαιτείται η κινητοποίηση νέων ομάδων κρατών, μικρών ή μεγάλων, στον καθορισμό μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής πορείας.

Συνέντευξη του Προέδρου της Στρατιωτικής Επιτροπής, Στγος Μιχαήλ Κωσταράκου.¹⁰¹

Ο Στρατηγός Μιχαήλ Κωσταράκος, σε συνέντευξη¹⁰² του ανέφερε ότι, η παρουσίαση τον Ιούνιο του 2016 της συνολικής Στρατηγικής για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ (Global Strategy on European Union Foreign and Security Policy – EUGS) από την Υπατη Εκπρόσωπο της ΕΕ κας Μοργκερίνη, έδωσε το έναυσμα σε μία, άνευ ιστορικού προηγούμενου, προσπάθεια θεμελίωσης μιας Ευρωπαϊκής Άμυνας. Μιας Ευρωπαϊκής Άμυνας η οποία θα απαντούσε στις προκλήσεις των καιρών και που θα ανταποκρινόταν στο πιεστικό αίτημα των ευρωπαϊκών λαών για αποκατάσταση του αισθήματος ασφάλειας το οποίο είχε τρωθεί από τα αλληπάλληλα τρομοκρατικά χτυπήματα στο κέντρο της Ευρώπης.

Η Συνολική Στρατηγική έθετε *τρεις προτεραιότητες* για την ΕΕ: Την ανταπόκριση σε εξωτερικές κρίσεις και συγκρούσεις, τη δημιουργία ικανοτήτων των εταίρων και την προστασία της Ένωσης και των πολιτών της. Η αναθεωρητική συμπεριφορά της Ρωσίας, εκπεφραζόμενη τόσο κινητικά, όσο και με «άλυες» επεμβάσεις στα εσωτερικά ζητήματα άλλων χωρών (παράνομη προσάρτηση Κριμαίας, υποστήριξη αυτονομιστών στην Ανατολική Ουκρανία, κυβερνοεπιθέσεις, καταγγελλείσα προσπάθεια επηρεασμού αποτελεσμάτων σε εκλογικές αναμετρήσεις σε ΗΠΑ και Γαλλία), συνέβαλε στην ομόφωνη υποστήριξη στο εσωτερικό της

¹⁰¹ Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής της ΕΕ με τριετή θητεία από τις 06 Νοεμβρίου 2015

¹⁰² Μιχαήλ Κωσταράκος Στγος, Η Θεμελίωση μιας Πραγματικής Ευρωπαϊκής Άμυνας, *A&A*, Τ. 313, σελ 8

Ένωσης της τρίτης προτεραιότητας που έθετε η Στρατηγική. Αντιθέτως και παρά τη σχετική αρθρογραφία, η στάση και η ρητορική της παρούσας αμερικανικής διακυβέρνησης δεν έπαιξαν κάποιο ρόλο στη λήψη αυτής της απόφασης, καθώς η αμερικανική παρότρυνση προς την Ευρώπη να αναλάβει μεγαλύτερο μερίδιο του βάρους της άμυνάς της, αν και υπό διπλωματικότερους όρους, προϋπήρχε.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 15ης Δεκεμβρίου 2016, υιοθέτησε τα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Νοεμβρίου του ίδιου έτους, αναφορικά με το *Επίπεδο Φιλοδοξίας* (Level of Ambition - LoA) που προτεινόταν στο Εφαρμοστικό Σχέδιο της Συνολικής Στρατηγικής στους τομείς της Ασφάλειας και της Άμυνας (Implementation Plan on Security and Defence - SDIP). Για την ικανοποίηση του Επιπέδου Φιλοδοξίας ένας αριθμός δράσεων που εμπεριέχονταν στο Σχέδιο αναλήφθηκαν αμέσως. Οι κυριότερες από τις δράσεις αυτές ήταν:

α. Η Θεσμοθέτηση της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (ΜΔΣ) - (*Permanent Structured Cooperation-PESCO*).

β. Η τακτική διενέργεια Συντονισμένης Ετήσιας Επανεξέτασης στον τομέα της Άμυνας (*Coordinated Annual Review on Defence - CARD*).

γ. Η δημιουργία μίας στρατιωτικής δυνατότητας για το σχεδιασμό και την εκτέλεση επιχειρήσεων της ΕΕ (*Military Planning and Conduct Capability - MPCC*).

Στο ίδιο κείμενο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σημείωνε την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (*European Defence Fund - EDF*) με σκοπό τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης αμυντικών δυνατοτήτων. Μέσα σε ένα χρόνο, η πρόοδος που σημειώθηκε στα ανωτέρω ήταν θεαματική, ενώ και οι προοπτικές διατήρησης της επιτευχθείσας ορμής είναι θετικές.

Κλείνοντας, ο Στγος αναφέρει ότι, οι αναληφθείσες δράσεις αποτελούν τα θεμέλια για την ανέγερση μιας πραγματικής Ευρωπαϊκής Άμυνας η οποία θα συμβάλει στην ενίσχυση και συμπλήρωση των δυνατοτήτων του ΝΑΤΟ. Υπό την προϋπόθεση ότι η διαπιστούμενη σήμερα πολιτική βούληση θα παραμείνει ισχυρή, θα οδηγήσουν στην καταξίωση της ΕΕ ως ενός ισχυρού, ολοκληρωμένου και αξιόπιστου παρόχου ασφαλείας.

Ομιλία του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jean-Claude Juncker (Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ¹⁰³), για την Κατάσταση της Ένωσης το 2018¹⁰⁴

Στην ομιλία του ο Πρόεδρος Γιούνκερ τόνισε τον ρόλο της ΕΕ ως εγγυητή της ειρήνης. Η Ευρώπη μπορεί να εξάγει σταθερότητα, όπως με τις διαδοχικές διευρύνσεις της Ένωσης, οι οποίες είναι και παραμένουν επιτυχίες, γιατί επιτεύχθηκε η συμφιλίωση της ευρωπαϊκής γεωγραφίας και ιστορίας. Όμως, θα πρέπει να καθοριστεί η τηρητέα στάση έναντι των Δυτικών Βαλκανίων. Διαφορετικά, άλλοι θα αναλάβουν να διαμορφώσουν την άμεση γειτονία της ΕΕ.

Η συριακή σύγκρουση δείχνει ανάγλυφα πώς η διεθνής τάξη, την οποία απολαμβάνουν οι Ευρωπαίοι από τον Β' ΠΠ και μετά, τίθεται διαρκώς περισσότερο υπό αμφισβήτηση. Εξάλλου, στον σημερινό κόσμο, η Ευρώπη δεν μπορεί πλέον να είναι σίγουρη ότι οι υποσχέσεις που δόθηκαν χθες θα ισχύουν και αύριο. Οι συμμαχίες του χθες μπορεί να μην είναι πλέον οι συμμαχίες του αύριο. Ο κόσμος σήμερα χρειάζεται μια ισχυρή και ενωμένη Ευρώπη. Μια Ευρώπη η οποία να επιδιώκει ειρήνη, εμπορικές συμφωνίες και σταθερές νομισματικές σχέσεις και ας έχουν οι άλλοι, μερικές φορές, την τάση να επιλέγουν εμπορικούς, ακόμα και νομισματικούς πολέμους. Σε αυτό το σημείο τονίζει ότι θα παραμείνει πάντα υπέρμαχος της *πολυμέρειας*. Εάν η Ευρώπη συνειδητοποιούσε καλύτερα την πολιτική, οικονομική και στρατιωτική ισχύ των εθνών της, θα μπορούσε να πάψει να είναι αποκλειστικά ένας παγκόσμιος χρηματοδότης, αλλά να γίνει ακόμη περισσότερο παγκόσμιος παράγοντας. Από *global payers*, οφείλει να γίνει και *global players*, αναφέρει χαρακτηριστικά.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, ήδη το 2014 και παρά τη σθεναρή αντίσταση που προβλήθηκε τότε, επανεκκίνησε το σχέδιο για μια Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση. Και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, τους προσεχείς μήνες, η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να εργάζεται προκειμένου το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας και η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία για την άμυνα να καταστούν πλήρως λειτουργικά. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να γίνει μια διευκρίνιση: *δεν επιδιώκεται η στρατιωτικοποίηση της ΕΕ, αλλά η ανεξαρτησία της*. Γιατί μόνο μια Ευρώπη που είναι ισχυρή και ενωμένη μπορεί να προστατεύσει τους πολίτες της από τις εσωτερικές και τις εξωτερικές απειλές, από την τρομοκρατία μέχρι την κλιματική αλλαγή. Η

¹⁰³ Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 2014

¹⁰⁴ Ζαν Κλοντ-Γιούνκερ, Ομιλία «Η Κατάσταση της Ένωσης το 2018», http://sec.europa.eu/commission_sites_beta-political_files_soteu2018-speech_el_3.pdf

γεωπολιτική κατάσταση στέλνει το μήνυμα ότι έχει έρθει πράγματι η ώρα της ευρωπαϊκής κυριαρχίας. Η ώρα που η Ευρώπη θα ορίζει η ίδια την τύχη της. Η ώρα που η Ευρώπη θα αναπτύξει αυτό που ο Πρόεδρος ονόμασε «Weltpolitikfähigkeit», δηλαδή την ικανότητά της να διαδραματίζει, ως Ένωση, ρόλο στην πορεία των διεθνών υποθέσεων. Η Ευρώπη πρέπει να καταστεί, ακόμη περισσότερο, κυρίαρχος παίχτης στη σκακιέρα των διεθνών σχέσεων. Η ευρωπαϊκή κυριαρχία αναδύεται μέσα από την εθνική κυριαρχία των κ-μ. Δεν υποκαθιστά αυτό που ανήκει στα έθνη. Η κοινή άσκηση της κυριαρχίας, όποτε είναι αναγκαία, κάνει καθένα από τα εθνικά κράτη πιο ισχυρό. Αυτή η πεποίθηση ότι, «ενωμένοι είμαστε ισχυρότεροι», αποτελεί την πεμπουσία της συμμετοχής στην ΕΕ. Σε ένα ευρύ πεδίο ζητημάτων, απαιτείται πλέον ηγεσία. Αυτό ισχύει σίγουρα για την ολοκλήρωση της Ένωσης Ασφαλείας.

Τέλος, για την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου (Brexit) από την ΕΕ ανέφερε ότι, το ΗΒ δεν πρόκειται να γίνει ποτέ απλώς μια τρίτη χώρα, αλλά θα είναι πάντοτε στενός εταίρος, τόσο στο πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, όσο και από την άποψη της ασφάλειας.

Κοινή Γνώμη Ευρωπαίων Πολιτών

Κατά το χρονικό διάστημα από 15 μέχρι 25 Απριλίου 2017, διεξήχθη έρευνα¹⁰⁵ από το «TNS Political & Social Network» στα 28 κ-μ της ΕΕ¹⁰⁶, με προσωπική συνέντευξη κατ' οίκων, 28.501 πολιτών, εκ μέρους της Γενικής Διεύθυνσης Επικοινωνίας της Ένωσης (Strategic Communication Unit). Η έρευνα αφορούσε στη γνώμη των πολιτών στους παρακάτω τομείς:

- α. Ασφάλεια.
- β. Κοινή Εξωτερική Πολιτική των 28 κ-μ.
- γ. Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας των 28 κ-μ.
- δ. Δημιουργία Κοινού Στρατού της ΕΕ (EU army),

με την εξής ερώτηση: «Θα μπορούσατε να απαντήσετε για το καθένα από τα ακόλουθα αν σημαίνει για εσάς κάτι πολύ θετικό, σχεδόν θετικό, σχεδόν αρνητικό, πολύ αρνητικό;» (Could you please tell me for each of the following, whether the term

¹⁰⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Special Eurobarometer (461) Report, *Designing Europe's future: Security and Defence*, Apr. 2017

¹⁰⁶ Η Κύπρος αποτελεί ένα από τα 28 κ-μ, επειδή όμως ένα τμήμα της επικράτειάς της δεν ελέγχεται από την Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθόσον βρίσκεται υπό κατοχή τουρκικών στρατευμάτων, η έρευνα διεξήχθη στο ελεύθερο τμήμα αυτής (part of the country controlled by the government of the Republic of Cyprus)

brings to mind something very positive, fairly positive, fairly negative or very negative?).

Βασικά Αποτελέσματα.

Άποψη για την Ασφάλεια.

Σχεδόν οκτώ στους δέκα συμμετέχοντες (78%), έχουν για τον όρο «ασφάλεια» θετική άποψη. [Πολύ θετική άποψη έχουν οι τρεις στους δέκα (32%) και σχεδόν θετική άποψη το υπόλοιπο 46%]. Αντίθετα, σχεδόν ένας στους πέντε (19%) έχει αρνητική άποψη, αλλά μόνο το 4% έχει πολύ αρνητική άποψη. (Ελλάδα: 87% υπέρ ~ 12% κατά).

Σε όλα τα κ-μ, η πλειονότητα των ερωτηθέντων θεωρούν την ασφάλεια ως κάτι το θετικό. Το ποσοστό κυμαίνεται από 92% στη Σουηδία (69% με πολύ θετική άποψη) και 90% στη Δανία και στη Φιλανδία, έως 66% στην Τσεχία και 70% στη Σλοβακία και Γαλλία. Ενδιαφέρον είναι ότι, το 54% στη Βουλγαρία έχει πολύ θετική άποψη για την ασφάλεια. Σε σχέση με τα αποτελέσματα του Φθινοπώρου του 2016, τα ποσοστά των ερωτηθέντων που θεωρούν την ασφάλεια ως κάτι το θετικό, έχουν αυξηθεί ελάχιστα σε 15 χώρες, έχουν μειωθεί ελαφρά σε 8 χώρες, ενώ σε 5 παρέμειναν σταθερά.

Άποψη για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική.

Περίπου τα δύο τρίτα των ερωτηθέντων (65%) διάκεινται ευμενώς σε μια Κοινή Εξωτερική Πολιτική των 28 κ-μ. Το ποσοστό αυτό παρέμεινε σχεδόν σταθερό από το Φθινόπωρο του 2016, ενώ παρατηρείται μια ελαφριά αύξηση σε όσους έχουν αρνητική άποψη, με το ποσοστό αυτό να εμφανίζει την υψηλότερη τιμή από το 2012 (28%). (Ελλάδα: 67% υπέρ ~ 30% κατά).

Σε όλα τα κράτη εκτός της Σουηδίας, τουλάχιστον οι μισοί από τους συμμετέχοντες είναι υπέρ μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής των 28 κ-μ της ΕΕ, με τα υψηλότερα ποσοστά να εμφανίζονται στη Λιθουανία (80%), Ισπανία (79%) και Γερμανία (77%), ενώ τα χαμηλότερα παρουσιάζονται στη Σουηδία (40%), στο ΗΒ (50%), στη Τσεχία (52%) και Δανία (52%). Η Σουηδία μάλιστα, είναι η μόνη χώρα όπου περισσότεροι από τους μισούς είναι κατά της πολιτικής αυτής. Τα ποσοστά των συμμετεχόντων που είναι υπέρ της πολιτικής αυξήθηκαν ελάχιστα σε 9 χώρες, μειώθηκαν ελάχιστα σε 17 χώρες και παρέμειναν σταθερά σε Λουξεμβούργο και Μάλτα.

Τα κοινωνικοδημογραφικά αποτελέσματα δείχνουν ότι, οι συμμετέχοντες με το υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο είναι πιο πιθανό να είναι υπέρ αυτής της πολιτικής, όπως, τα διευθυντικά στελέχη, όσοι δεν αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες και όσοι βρίσκονται ψηλά στην κοινωνική κλίμακα. Επίσης, όσοι τοποθετούν τον εαυτό τους στην αριστερή πολιτική θεώρηση είναι πιο πιθανό να έχουν θετική άποψη σε σχέση με όσους βρίσκονται στη δεξιά πτέρυγα. (70% ~ 61%). Ακόμα, όσοι έχουν μια θετική εικόνα για την ΕΕ, είναι επίσης πιο πιθανό να σκέφτονται υπέρ της πολιτικής, από όσους έχουν αρνητική εικόνα (81% ~ 39%), όπως και αυτοί που τείνουν να εμπιστεύονται την ΕΕ, σε σχέση με όσους δεν νιώθουν εμπιστοσύνη (80% ~ 50%).

Άποψη για την Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας.

Τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων (75%) έχουν θετική άποψη για μια Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, μεταξύ των κ-μ και αυτό το ποσοστό έχει παραμείνει σταθερό από την αντίστοιχη έρευνα του 2016. Αξίζει να αναφερθεί ότι, αυτό το ποσοστό παραμένει σχεδόν σταθερό, με μικρές διακυμάνσεις, από το 2004 (από 71% έως 78%). Ομοίως, το ποσοστό αυτών που είναι κατά της πολιτικής έχει παραμείνει σταθερό και μάλιστα τώρα βρίσκεται στη χαμηλότερη τιμή, συγκριτικά με αυτό που παρατηρήθηκε το 2012 και 2015. (Ελλάδα: 72% υπέρ ~ 26% κατά).

Σε όλες τις χώρες, μια ξεκάθαρη πλειοψηφία των ερωτηθέντων τάσσεται υπέρ μιας Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας. Τα ποσοστά κυμαίνονται από 87% στη Λιθουανία και Λουξεμβούργο και 84% στη Γερμανία, μέχρι 57% στην Αυστρία, 59% στη Σουηδία και 64% στην Ιταλία. Το ποσοστό αυτών με θετική άποψη αυξήθηκε ελαφριά σε 9 χώρες, μειώθηκε ελάχιστα σε 15 χώρες και παρέμεινε σταθερό σε 4 χώρες.

Τα κοινωνικοδημογραφικά αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι, οι συμμετέχοντες ανεξαρτήτως ομάδας είναι υπέρ της πολιτικής αυτής, με τις εξής διαφοροποιήσεις: Τα πιο μορφωμένα άτομα (79%) σε σχέση με τα λιγότερα μορφωμένα (68%), όπως τα διευθυντικά στελέχη (81%). Όσο μεγαλύτερες οικονομικές δυσκολίες έχει ένα άτομο, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να σκέφτεται θετικά για αυτήν την πολιτική (66%) σε σύγκριση με όσους αντιμετωπίζουν λιγότερα οικονομικά προβλήματα (77%). Όσο υψηλότερη είναι η κοινωνική τάξη στην οποία ανήκουν οι συμμετέχοντες, τόσο πιο πιθανό είναι να είναι υπέρ της πολιτικής. Επιπλέον, όσοι έχουν μια θετική εικόνα για την ΕΕ, είναι επίσης πιο πιθανό να

σκέφτονται υπέρ της πολιτικής, από όσους έχουν αρνητική εικόνα (87% ~ 53%), όπως και αυτοί που τείνουν να εμπιστεύονται την ΕΕ, σε σχέση με όσους δεν νιώθουν εμπιστοσύνη (87% ~ 63%).

Άποψη για τη Δημιουργία Στρατού της ΕΕ (EU Army).

Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες στην έρευνα (55%) τάσσονται υπέρ της δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού, (16% είναι πολύ θετικοί, ενώ το 39% είναι κάπως θετικοί). Περίπου τέσσερις στους δέκα ερωτηθέντες (39%) είναι αντίθετοι σε αυτήν την ιδέα, με το 17% να είναι εξολοκλήρου αντίθετοι και το 22% κάπως αντίθετοι. Από το 2015 υπήρξε μια μικρή αύξηση (+2 μονάδες) στο θετικό ποσοστό, ενώ το ποσοστό αυτών που είναι αντίθετοι παρέμεινε σταθερό. (Ελλάδα: 48% υπέρ ~ 47% κατά).

Σε 23 κ-μ, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι υπέρ της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού στρατού, με τα μεγαλύτερα ποσοστά, σχεδόν τα τρία τέταρτα, να εμφανίζονται στην Ολλανδία, Βέλγιο (και οι δύο με ποσοστό 74%) και Λιθουανία (71%). Αντίθετα, σε πέντε κ-μ, η μειοψηφία τάσσεται υπέρ αυτού του εγχειρήματος, όπως, στο ΗΒ (39%), στη Σουηδία (40%), στη Φινλανδία (42%), στην Αυστρία (45%) και στην Ιρλανδία (46%).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, από το 2015, το ποσοστό αυτών που διάκεινται ευμενώς προς τη δημιουργία ενός κοινού στρατού της ΕΕ έχει αυξηθεί σε 20 χώρες, με τη μεγαλύτερη αύξηση να παρουσιάζεται στην Κύπρο (63%, +19 μονάδες). Σε έξι χώρες, το ποσοστό έχει ελάχιστα μειωθεί (Εσθονία, Κροατία, Μάλτα, Λετονία, Ρουμανία, Φινλανδία), ενώ έχει παραμείνει σταθερό σε Πολωνία και Ιταλία. Το ποσοστό τώρα όσων είναι αντίθετοι στο εγχείρημα έχει αυξηθεί σε δέκα χώρες, ιδιαίτερα στην Κροατία (41%, +10 μονάδες). Έχει μειωθεί σε 17 χώρες, ιδιαιτέρως στην Κύπρο (33%, -20 μονάδες), ενώ έχει μείνει σταθερό στην Ιταλία.

Από όλες τις κοινωνικοδημογραφικές ομάδες, μόνο όσοι έχουν αρνητική εικόνα για την ΕΕ είναι εξίσου αντίθετοι στη δημιουργία του κοινού στρατού (57% ~ 38% υπέρ), καθώς και αυτοί που δεν εμπιστεύονται την ΕΕ, όπου όμως παρουσιάζεται το ίδιο ποσοστό με αυτούς που τάσσονται υπέρ.

Συνοπτικά Συμπεράσματα της Έρευνας.

Αυτή η ειδική έρευνα του Ευρωβαρόμετρου υπογραμμίζει ότι, οι πολίτες της ΕΕ θεωρούν την ασφάλεια ως μια θετική έννοια. Υποστηρίζουν επίσης, τις κοινές

ευρωπαϊκές πολιτικές στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής, της ασφάλειας και της άμυνας. Από την ανάλυση προκύπτουν ορισμένα μοντέλα χωρών. Κατά μέσον όρο, οι ερωτηθέντες στη Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες, τη Βουλγαρία, τη Γερμανία και την Πολωνία, είναι πιθανότερο να είναι θετικοί για την ασφάλεια, να τάσσονται υπέρ κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, της ασφάλειας και της άμυνας και να είναι θετικοί στο εγχείρημα της δημιουργίας του στρατού της ΕΕ. Αντίθετα, οι συμμετέχοντες στη Σουηδία και το ΗΒ είναι γενικά λιγότερο υποστηρικτικοί.

Επίσης, οι κοινωνικοδημογραφικοί παράγοντες επηρεάζουν τις απόψεις των ερωτηθέντων. Συγκεκριμένα, οι ερωτηθέντες που έχουν μείνει περισσότερο χρονικό διάστημα στην εκπαίδευση πλήρους φοίτησης, έχουν λιγότερες οικονομικές δυσκολίες και τοποθετούνται υψηλότερα στην κοινωνική κλίμακα, έχουν θετικότερη άποψη όσον αφορά στην ασφάλεια και είναι υπέρ των κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και σε αυτόν της άμυνας και της ασφάλειας. Σε αυτά τα ερωτήματα, εκείνοι που εμπιστεύονται και έχουν μια θετική εικόνα της ΕΕ, επίσης έχουν θετική άποψη για αυτά τα μέτρα.

Ο Ρόλος του NATO – Συνεργασία ΕΕ-NATO

Ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ζάν-Κλόντ Γιούνκερ, ήδη από τις 15 Ιουλίου 2014, είχε δηλώσει ότι όσον αφορά στην άμυνα, το ζητούμενο δεν είναι να καθιερωθεί η ΕΕ ως αντίβαρο του NATO. Οι δύο οργανισμοί πρέπει να συνεργάζονται, να συμβιώνουν και όχι να ανταγωνίζονται. Αυτό που είναι απαραίτητο στον τομέα της άμυνας είναι μεγαλύτερη συνεργασία, όπως προβλέπεται και στη Συνθήκη της Λισαβόνας, κυρίως στο θέμα των προμηθειών.

Στις 8 Ιουλίου 2016, οι πρόεδροι κ. Γιούνκερ και κ. Τούσκ (Donald Tusk) και ο Γενικός Γραμματέας του NATO κ. Στόλτενμπεργκ (Jens Stoltenberg) υπέγραψαν κοινή δήλωση για να δώσουν νέα ώθηση και ουσία στη στρατηγική εταιρική σχέση ΕΕ-NATO. Στη δήλωση αυτή σκιαγραφούσαν επτά συγκεκριμένους τομείς για την ενίσχυση της συνεργασίας. Η συνεργασία αποτελεί πλέον τον κανόνα, ως άμεση συνέχεια του νέου επιπέδου φιλοδοξιών που περιγράφονται αδρομερώς στην κοινή δήλωση.¹⁰⁷

¹⁰⁷ EUDefence: *Προς μια Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση*, Φεβ 2018, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/towards-a-european-defence-union_el.pdf

Η σχέση με το NATO έχει φτάσει σε υψηλό επίπεδο, με μια δεύτερη κοινή δήλωση¹⁰⁸ που υπογράφηκε από τους προέδρους κ. Γιούνκερ και κ. Τουσκ και τον ΓΓ του NATO κ. Στόλτενμπεργκ, την 10η Ιουλίου 2018, οδηγώντας την εταιρική σχέση ΕΕ - NATO στο επόμενο επίπεδο επιβεβαιώνοντας τη δέσμευση των δύο οργανισμών για εμβάθυνση και διεύρυνση της συνεργασίας τους για την ασφάλεια των πολιτών.

Ο Πρόεδρος Γιούνκερ συνοπτικά δήλωσε ότι, το NATO και η ΕΕ είναι οι πλέον φυσικοί εταίροι καθόσον, υπάρχουν 22 κοινά κ-μ και σχεδόν το 95 % των πολιτών της ΕΕ να ζουν σήμερα σε χώρα του NATO, με την ασφάλεια των πολιτών να αποτελεί τη βασικότερη κοινή δέσμευση. Υπάρχει κοινή προσήλωση στην ελευθερία και στη δημοκρατία και φυσικά, η αντιμετώπιση των ίδιων προκλήσεων και απειλών. Τονίζει ιδιαίτερα τη λέξη «συμπληρωματικότητα» θέλοντας να δείξει τη σημαντικότητα της συνεργασίας στον ορισμό της εταιρικής σχέσης μεταξύ των δύο οργανισμών. Οπωσδήποτε, πρέπει να υπάρχει αυτονομία αλλά με την ταυτόχρονη διασφάλιση ότι οι ενέργειες του ενός συνάδουν με αυτές του άλλου, στο πνεύμα της αλληλοβοήθειας.¹⁰⁹

Για μια ακόμα φορά, δήλωσε την απόφαση της Ευρώπης να αναλάβει την ευθύνη για την ασφάλειά της. Το NATO αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο σε αυτήν την στρατηγική άμυνας και ασφάλειας και θα πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες για την εφαρμογή των 74 κοινών δράσεων, από την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών, τη ναυτική συνεργασία στην νοτιοανατολική Μεσόγειο, έως την κυβερνοασφάλεια. Όμως, θα πρέπει η ΕΕ να κάνει περισσότερα πράγματα από μόνη της, αναφέροντας την πρόοδο που έχει γίνει στην πρόσφατη ενεργοποίηση της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO). Συνέχισε, τονίζοντας την ανάγκη για μεγαλύτερη επένδυση στην έρευνα και τεχνολογία στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας, κάνοντας λόγο για την σημαντική αύξηση κατά 22 φορές του Π/Υ της Ένωσης της περιόδου 2021 – 2027 (27,5 δισ. €), με σκοπό την απόκτηση των κατάλληλων μέσων και δυνατοτήτων για την αντιμετώπιση των απειλών. Βασικό ζήτημα αποτελεί η στρατιωτική κινητοποίηση, άλλο ένα σημείο συνεργασίας με το NATO. Τελιώνοντας, τόνισε ακόμα μια φορά την υποχρέωση της Ευρώπης για την αυτοπροστασία της αλλά

¹⁰⁸ JOINT DECLARATION ON EU-NATO COOPERATION BY THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COUNCIL, THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COMMISSION, AND THE SECRETARY GENERAL OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf

¹⁰⁹ https://ec.europa.eu/greece/news/20180710/eu_nato_joint_declaration_el

πάντοτε σε στενή συνεργασία με το NATO, καθόσον αυτό προσδίδει μεγαλύτερο αίσθημα ασφαλείας στους πολίτες.¹¹⁰

Ένα αρκετά σημαντικό σημείο της δήλωσης, το οποίο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη χώρα μας, είναι η πρόσκληση για την μεγαλύτερη δυνατή εμπλοκή των κ-μ του NATO που δεν ανήκουν στην ΕΕ στην Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία, όπως και το αντίστροφο, δηλαδή κ-μ της ΕΕ τα οποία δεν ανήκουν στην Βορειοατλαντική Συμμαχία να συμμετέχουν ενεργά σε δράσεις αυτής. Βεβαίως, υπάρχουν ήδη παραδείγματα σοβαρών επιλοκών στη λήψη αποφάσεως και δράσεως με την εμπλοκή της Τουρκίας σε επιχείρηση της ΕΕ (Althea), σύμφωνα με τις προβλέψεις της συμφωνίας Berlin plus και την προσπάθειά της για αποκοπή της Κύπρου από δράσεις της ΕΕ που κάνουν χρήση νατοϊκών υποδομών.

Παρά ταύτα, ένα πεδίο διαφοροποίησης των κ-μ της ΕΕ αποτελεί η αντίληψη του ρόλου αυτής, ως αυτόνομου δρώντα παροχής ασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο ή ως συμπληρωματικού μέρους του NATO.¹¹¹ Η σύνδεση κάθε αμυντικής πολιτικής με το NATO και τις στρατηγικές του θα έχει πάντα μεγάλη σημασία και πρέπει να τυγχάνει σεβασμού, χωρίς όμως να αποτρέπει την αυτόνομη δράση της ΕΕ, αν αυτή κριθεί αναγκαία.¹¹² Γενικά, αντιλαμβανόμαστε ότι, μετά το τέλος του ΨΠ, ο ρόλος του NATO στην ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια είναι ένα ζήτημα που επανέρχεται διαρκώς και ταλανίζει τη σκέψη των ευρωπαίων ιθυνόντων.

Ευρωεκλογές Μαΐου 2019

Με τις πρώτες εκλογές τον Ιούνιο του 1979, τα 9 τότε κ-μ εξέλεξαν 410 ευρωβουλευτές, και πλέον η ευρωπαϊκή ενοποίηση έγινε και δημοκρατικά νομιμοποιημένη. Οι ευρωσκεπτικιστές σ' εκείνο το πρώτο ευρωκοινοβούλιο δεν ήταν πολλοί και ήταν ενδεικτικό ότι Πρόεδρος εξελέγη η Σιμόν Βέιγ, μια γυναίκα που είχε επιζήσει του Άουσβιτς και που η παρουσία της και μόνον υπενθύμιζε τους λόγους που οδήγησαν στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. Στα σαράντα χρόνια που μεσολάβησαν, τα κ-μ αυξήθηκαν σε 28, οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου έπαψαν να είναι μόνον συμβουλευτικές και αυτό που ξεκίνησε ως Κοινή Αγορά έκανε βήματα προς μια πολιτική κοινότητα με δημοκρατικές διαδικασίες διακυβέρνησης. Οι Ευρωεκλογές

¹¹⁰ Press statement by President Jean-Claude Juncker at the signing ceremony of the EU-NATO Joint Declaration with Jens Stoltenberg, Secretary-General of NATO and Donald Tusk, President of the European Council, SPEECH/18/4446, Brussels, 10 July 2018 (μετάφραση δική μας). http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-18-4446_en.htm

¹¹¹ Θεόδωρος Μπαζίνης, *Η απαρχή μιας Ευρώπης πολλών ταχυτήτων, Προβληματισμοί*, 94^ο τεύχος

¹¹² Μαριλένα Κοππά, *Η Κοινή Πολιτική Αμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 21

του Μαΐου 2019¹¹³ θεωρήθηκαν από πολλούς ως οι πιο κρίσιμες στην μέχρι τώρα πορεία της ενωμένης Ευρώπης, καθώς έλαβαν χώρα μέσα σε ένα εξαιρετικά δυσμενές περιβάλλον και οι πολίτες της Ένωσης κλήθηκαν να πάρουν αποφάσεις για το κοινό τους μέλλον, έχοντας στο μυαλό τους πολλά μεγάλα ζητήματα. Από το 2010 και μετά η ΕΕ βίωσε μερικές από τις πιο σημαντικές κρίσεις στην ιστορία της, ξεκινώντας από την οικονομική κρίση του 2009-10 και την προσφυγική κρίση του 2015, έως την αποχώρηση -για πρώτη φορά στην ιστορία της- ενός κ-μ και τέλος την απειλητική άνοδο ακροδεξιών-ευρωσκεπτικιστικών δυνάμεων, οι οποίες ευθέως υπονομεύουν την ύπαρξή της.¹¹⁴

Τα δύο παραδοσιακά μεγάλα κόμματα είδαν την δύναμή τους να μειώνεται και την πλειοψηφία τους να εξανεμίζεται. Όμως, παρ' όλες τις εκτιμήσεις για τη σύνθεση του επόμενου ευρωκοινοβουλίου, που προέβλεπαν άνοδο των ευρωσκεπτικιστικών ομάδων, αυτή τελικά ήταν μικρότερη του αναμενόμενου. Η συμμετοχή των πολιτών στις εκλογές ξεπέρασε τις προσδοκίες και η άνοδος των «Πρασίνων» και των «Φιλελευθέρων» εξισορρόπησε την πτώση «Λαϊκών» και «Σοσιαλιστών» στο εσωτερικό ενός ισχυρού ευρωπαϊκού μπλοκ.¹¹⁵ Παρόλα αυτά, τα φιλοευρωπαϊκά κόμματα και ομάδες θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι διακυβεύεται η συνοχή και το μέλλον της ΕΕ. Η μη έγκαιρη αντιμετώπιση του ευρωσκεπτικισμού θα είναι ένα στρατηγικό λάθος δύσκολα αναστρέψιμο.

Η μάχη των ιδεών στην οποία εμπλέκονται οι Ευρωπαίοι θα συνεχίσει αναμφισβήτητα μετά τις εκλογές του ΕΚ. Βασικό ρόλο θα διαδραματίσουν τα αποτελέσματα στη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, την Πολωνία και την Ισπανία, οι οποίες χώρες αντιπροσωπεύουν συνολικά περισσότερο από το 50% των εδρών του ΕΚ.¹¹⁶ Τα νέα εκλογικά δεδομένα στο ΕΚ θα επηρεάσουν αναπόφευκτα τις πολιτικές εξελίξεις στην ΕΕ. Πρώτον, διότι ο θεσμικός ρόλος της Ευρωβουλής είναι πλέον ισχυρός, αφού είναι κύριος παράγων της νομοθετικής λειτουργίας της ΕΕ και δεύτερον διότι το πρωτότυπο αυτό κοινοβουλευτικό όργανο μπορεί να πάρει

¹¹³ Οι Εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2019 πραγματοποιήθηκαν στις χώρες της ΕΕ την περίοδο από 23 έως 26 Μαΐου 2019 και αποτέλεσαν την ένατη κοινοβουλευτική εκλογική διαδικασία από την καθιέρωση των άμεσων εκλογών το 1979. Η ημέρα των εκλογών για την Ελλάδα ήταν η 26η Μαΐου 2019

¹¹⁴ Κώστας Βλαχόπουλος, άρθρο, www.huffingtonpost.gr/entry/poia-tha-einai-e-stase-toe-neoe-eerokoinovoielioe-anaforika-me-ten-entaxe-ton-metanaston_gr

¹¹⁵ Πάυλος Τσίμας, άρθρο, www.huffingtonpost.gr/entry/ervropi-igesia_gr

¹¹⁶ Susi Dennison and Pawel Zerka, *The 2019 European election: How anti-Europeans plan to wreck Europe and what can be done to stop it*, www.ecfr.eu/specials/scorecard/the_2019_European_election (μετάφραση δική μας)

πολιτικές πρωτοβουλίες, να προτείνει και να ελέγξει την Επιτροπή και το Συμβούλιο. Το κύριο θέμα είναι πλέον ο μετασχηματισμός της ΕΕ. Μέχρι τώρα η πολιτική ακολουθεί ασθμαίνοντας τις οικονομικές εξελίξεις, αλλά η μεγάλη ανατροπή στη διεθνή οικονομία που επέφερε η παγκοσμιοποίηση και η τεχνολογική επανάσταση, χρειάζεται μια συνολική απάντηση και μια πολιτική πλαισίωση. Συνεπώς, τρόπος λειτουργίας, μέσα, εργαλεία, προϋπολογισμός, ρόλος θεσμικών οργάνων, όλα χρειάζονται επανεξέταση με βάση αφενός τη νέα διεθνή και ευρωπαϊκή κατάσταση, αφετέρου με βάση τις προσμονές των ευρωπαϊκών πολιτών. Μεταξύ των βασικών ζητημάτων που χρήζουν απαντήσεων, είναι η κοινή άμυνα και ασφάλεια.¹¹⁷

Κατά την άτυπη διάσκεψη κορυφής στο Σιμπιού (Sibiu) της Ρουμανίας στις 9 Μαΐου 2019, σύμφωνα με τις δηλώσεις του Πρέδρου D. Tusk κατά τη συνέντευξη τύπου, οι ηγέτες απέδειξαν κατηγορηματικά ότι θέλουν να αναλάβουν την πλήρη πολιτική ευθύνη, όχι μόνο για μεμονωμένα συμβάντα ή ζητήματα, αλλά και για την ΕΕ ως σύνολο. Με άλλα λόγια, τα κ-μ και οι δημοκρατικά εκλεγόμενοι ηγέτες τους επιθυμούν να διαμορφώσουν ενεργά τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί και αναπτύσσεται η ΕΕ.¹¹⁸

Επομένως, το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών χαρακτηρίζεται ως καθοριστικό για την περαιτέρω διαδικασία ολοκλήρωσης της ΕΕ σε όλους τους τομείς, με βασικότερο αυτόν της Άμυνας και Ασφάλειας. Οι ευρωπαίοι πολίτες δεν προχώρησαν σε ψήφο «θυμού» ως προς τις πρακτικές της ΕΕ, δείχνοντας με αυτόν τον τρόπο ότι τα αποτελέσματα του «ευρωβαρόμετρου» είχαν σταθερή βάση.

Αλλαγή στην Ηγεσία των Ευρωπαϊκών Θεσμών

Η επιλογή των νέων προσώπων που θα ηγηθούν των ευρωπαϊκών θεσμών, κατέληξε σε μια δύσκολη, χρονοβόρα διαδικασία που απαίτησε πολλούς συμβιβασμούς, δύσκολες διαπραγματεύσεις και υποχωρήσεις από τους ηγέτες των ευρωπαϊκών χωρών, σε 4 συνόδους κορυφής.

Την ολοκλήρωση της Συνόδου Κορυφής και την επίτευξη συμφωνίας για τη μελλοντική ηγεσία των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, ανακοίνωσε ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Ντόναλντ Τουσκ. Οι ηγέτες πρότειναν την Γερμανίδα Υπουργό Άμυνας, Ούρσουλα Φον Ντερ Λάιεν (Ursula Von Der Leyen) για την προεδρία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη θέση του Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ. Γεννήθηκε

¹¹⁷ Αθανάσιος Θεοδωράκης, άρθρο, www.huffingtonpost.gr/entry/meta-tis-eeroekloyes_gr

¹¹⁸ Συμβούλιο της ΕΕ, *Δελτίο Τύπου*, 9 Μαΐου 2019, www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2019/05/09/remarks-by-president-donald-tusk-at-the-press-conference-of-the-informal-summit-in-sibiu

το 1958 στις Βρυξέλλες, το 2005 ανέλαβε το Υπουργείο Οικογένειας, το 2009 το Υπουργείο Εργασίας και το Υπουργείο Άμυνας το 2014 και το 2017. Αξίζει να αναφερθεί ότι υποστηρίζει ένθερμα τη μετεξέλιξη της ΕΕ σε «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης».

Τα καθήκοντα του Ντ. Τουσκ, στην προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, θα αναλάβει ο πρωθυπουργός του Βελγίου Σαρλ Μισέλ (Charles Michel), ενώ η Κριστίν Λαγκάρντ (Christine Lagarde), η έως τώρα γενική διευθύντρια του ΔΝΤ, θα αναλάβει την προεδρία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Επικεφαλής της ευρωπαϊκής διπλωματίας θα είναι ο πρώην υπουργός εξωτερικών της Ισπανίας και πρώην πρόεδρος της Ευρωβουλής, Ζοζέπ Μπόρελ (Josep Borrell).¹¹⁹ Εδώ φαίνεται να έχει παραληφθεί το γεγονός ότι, η Ισπανία είναι ένα από τα 5 κ-μ που δεν αναγνωρίζουν επίσημα το Κόσσοβο. Μια από τις κυριότερες υποθέσεις που θα κληθεί να διαχειριστεί ο Ύπατος Εκπρόσωπος θα είναι φυσικά και οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με τα Δυτικά Βαλκάνια και κατά κύριο λόγο η διαμεσολάβηση μεταξύ Κοσσοβού και Σερβίας.¹²⁰

Η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέλαβε καθήκοντα την **1^η Δεκεμβρίου 2019**. Αξίζει να αναφερθεί ότι, το πρώτο ζήτημα με το οποίο θα ασχοληθεί είναι το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής, καθόσον αναφέρθηκε σε μια «νέα πράσινη συμφωνία» ως μία από τις προτεραιότητες της πενταετούς θητείας της.¹²¹ Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,¹²² οι 6 προτεραιότητές της για την περίοδο 2019 – 2024 είναι οι εξής: *Ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία – Μια οικονομία στην υπηρεσία των ανθρώπων – Η ψηφιακή εποχή – Προώθηση του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής – Ισχυρότερη Ευρώπη στον κόσμο, με την ενίσχυση της υπεύθυνης παγκόσμιας ηγετικής θέσης της στον κόσμο – Νέα προώθηση για την ευρωπαϊκή δημοκρατία.*

Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει την πολυμέρεια και μια βασιζόμενη σε κανόνες παγκόσμια τάξη, εξασφαλίζοντας πιο ενεργό ρόλο και ισχυρότερη φωνή για την ΕΕ στην παγκόσμια σκηνή. Ο ηγετικός ρόλος της Ευρώπης σημαίνει στενή συνεργασία με τους γείτονες και τους εταίρους, μέσω της εισαγωγής μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την Αφρική και της

¹¹⁹ www.huffingtonpost.gr/entry/toesk-olo-kai-pio-konta-se-semfonia-yia-ta-anotata-axiomata-tes-ee_gr

¹²⁰ Γιάννης Αλεξανδρής, άρθρο, www.huffingtonpost.gr/entry/nea-prosopa-idialathe_gr

¹²¹ www.lawandorder.gr/Article/64150/anelabe-kathikonta-i-nea-europaiki-epitropi-poia-tha-einai-i-proti-machi-pou-tha-dosei

¹²² https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_el

επιβεβαίωσης της ευρωπαϊκής προοπτικής των χωρών των δυτικών Βαλκανίων. Η Επιτροπή επιδιώκει μια συντονισμένη προσέγγιση σε όλες τις εξωτερικές δράσεις - από την αναπτυξιακή βοήθεια έως την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας - που θα εξασφαλίζει στην Ευρώπη ισχυρότερη και πιο ενωμένη φωνή στην παγκόσμια σκηνή. Η ΚΕΠΠΑ συνεχίζει να στοχεύει στην ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ να προλαμβάνει και να διαχειρίζεται κρίσεις μέσω της ανάπτυξη στρατιωτικών και μη-στρατιωτικών μέσων.¹²³

Το Δομικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ιδιαιτερότητα της ΕΕ ως πολιτικού συστήματος το οποίο δεν αποτελεί ομοσπονδιακό κράτος της προσδίδει χαρακτηριστικά ενός πολύπλοκου συστήματος διαμόρφωσης πολιτικής. Η πολυεθνική και νέο-ομοσπονδιακή φύση της ΕΕ, η διαμόρφωση της πολιτικής από διάφορα λόμπυ και η επιρροή των πολιτικο-διοικητικών ελίτ καθ' όλη τη διαδικασία διαμόρφωσης των αποφάσεων δημιουργούν ένα μη προβλέψιμο και πολυεπίπεδο περιβάλλον διαμόρφωσης πολιτικής. Αυτή η πολυπλοκότητα της διαμόρφωσης πολιτικής στην ΕΕ λόγω των πολλών δρώντων που συμμετέχουν στη διαδικασία, δυσχεραίνει την ανάπτυξη ορισμένων θεωρητικών μοντέλων, που θα μπορούσαν να την εξηγήσουν ως ολότητα.¹²⁴

Η διευρυμένη Ένωση για να επιβιώσει ως αποτελεσματικό και νομιμοποιημένο σύστημα σταθερότητας, ασφάλειας, δημοκρατίας και ευημερίας θα πρέπει να μετεξελιχθεί σε Πολιτική Ένωση ομοσπονδιακής μορφής και συγκρότησης. Διαφορετικά θα διολισθήσει είτε σε μια μεγάλη ελεύθερη ζώνη εμπορίου ή σε έναν χαλαρό πολιτικό θεσμό του τύπου Οργανισμού για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). Μια τέτοια εξέλιξη θα αποτελούσε επικίνδυνη οπισθοδρόμηση που θα έθετε σε διακύβευση την ασφάλεια και σταθερότητα στη γηραιά ήπειρο. Η οποιαδήποτε ευρωπαϊκή ομοσπονδία θα έχει καινοτόμο χαρακτήρα. Δεν θα καταργεί τα εθνικά κράτη αλλά θα συνυπάρχει με αυτά. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ΕΕ αποτελεί ήδη μια ιδιόμορφη ομοσπονδία, ιδιαίτερα μετά την εγκαθίδρυση του Ευρώ, αφού έχει ήδη διαμορφωθεί μια σαφής κατανομή εξουσιών και αποφάσεων ανάμεσα στο ενωσιακό και το εθνικό /κρατικό επίπεδο.¹²⁵ Το ζήτημα της δημιουργίας μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας τέθηκε ήδη το Σεπτέμβριο του 1994

¹²³ https://ec.europa.eu/info/priorities/stronger-europe-world_el

¹²⁴ Αθανασία Βασιλοπούλου – Αθανασοπούλου, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας*, σελ. 69

¹²⁵ Παναγιώτης Ιωακειμίδης, *Το Μέλλον της Ευρώπης*, σελ. 95, 96

με τη δημοσίευση του «σχεδίου Lamers», του συμβούλου του τότε καγκελάρου Χέλμουτ Κολ και προκάλεσε αίσθηση στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Στη συνέχεια, τον Μάιο του 2000, ο γερμανός Υπουργός Εξωτερικών, Γιόσκα Φίσερ, δήλωσε ότι, μακροπρόθεσμα μια Ευρώπη απαρτιζόμενη από έθνη-κράτη, στην οποία δεν υπάρχει μια συνολική τάξη, θα καταντήσει μια ήπειρος αβεβαιότητας, στην οποία οι παραδοσιακές συγκρούσεις θα μετατοπιστούν πάλι από την ανατολική Ευρώπη στην ίδια την ΕΕ και υποστηρίζει πως ο μόνος τρόπος για να αποτραπεί αυτό είναι η δημιουργία μιας ομοσπονδίας. Για τον γάλλο Πρόεδρο Σιράκ όμως, αυτή η προοπτική δεν είναι καθόλου ρεαλιστική, μιλώντας και για το μέλλον. Η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού υπερ-κράτους στο οποίο θα υπαχθούν τα έθνη-κράτη αποτελεί μια επικίνδυνη ουτοπία.¹²⁶

Η προσέγγιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης προτείνει μια νέα μορφή διαμόρφωσης πολιτικής, λαμβάνοντας υπόψη την επίδραση πολλών διαφορετικών δρώντων. Αυτή η προσέγγιση υποστηρίζει ότι, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν διαθέτει εδραιωμένη πολιτική δομή και αποτελεί μια συνεχή διαπραγμάτευση μεταξύ των δρώντων αλλά και ένα ανταγωνιστικό πεδίο μεταξύ τους. Ταυτόχρονα αναγνωρίζεται ο αυτόνομος ρόλος πολλών δρώντων στα διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης, με αποτέλεσμα οι εθνικές κυβερνήσεις να μην έχουν πλέον το αποκλειστικό προνόμιο διαμόρφωσης αποφάσεων. Αναφέρεται επομένως, μια τριπλή μετατόπιση των αρμοδιοτήτων πέρα από εθνικές κυβερνήσεις: προς τα επάνω ως αποτέλεσμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, προς τα κάτω ως ενδυνάμωση των υπο-ενοτήτων και στα πλάγια στους ιδιωτικούς-δημόσιους εταίρους. Ορισμένοι σύγχρονοι μελετητές της ΕΕ συνδυάζουν τη θεωρητική προσέγγιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης με την ομοσπονδιακή θεωρία και θεωρούν ότι, αν και η ΕΕ δεν είναι ομοσπονδία ορισμένα χαρακτηριστικά της είναι ομοσπονδιακά, επιτρέποντας την περαιτέρω κατανόηση της ΕΕ όσον αφορά στον τρόπο που λειτουργεί.¹²⁷ Η ΕΕ επομένως, ως υπερεθνικός θεσμός θα έχει έναν μεγαλύτερο ρόλο στην διαμόρφωση των πολιτικών των κ-μ.

¹²⁶ Πάνος Τσακαλογιάννης, *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Τόμος Β΄*, σελ. 392, 393

¹²⁷ Αθανασία Βασιλοπούλου – Αθανασοπούλου, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας*, σελ. 78, 80

Συμπεράσματα – Αξιολόγηση

«Η Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί μεμιάς ή βάσει ενός μοναδικού σχεδίου. Θα δημιουργηθεί μέσα από απτά επιτεύγματα που θα διαμορφώσουν πρώτα απ' όλα μια πραγματική αλληλεγγύη»

Robert Schuman, 9 Μαΐου 1950

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την καθηγήτρια κα Κοππά, η ενίσχυση της στρατιωτικής διάστασης της ΕΕ δεν πρέπει να έρχεται σε αντίθεση, αλλά να ενδυναμώνει την αρχική ιδρυτική ιδέα της ΕΕ περί προώθησης της ειρήνης στην ήπειρο.¹²⁸ Κατά τη διάρκεια της χρονικής διαδρομής της δημιουργίας της ΕΕ, τέθηκε αρκετές φορές το ερώτημα της ενοποίησης και στον αμυντικό τομέα, με τη συγκρότηση ενός κοινού αμυντικού στρατού. Υπήρξαν αρκετές προσπάθειες και πλήθος δηλώσεων ευρωπαίων ηγετών προς αυτήν την κατεύθυνση, η οποία τελικά αποδεικνύεται δύσκολη, περίπλοκη και αβέβαια, προσκρούοντας πάντοτε στην έλλειψη πολιτικής βούλησης.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης σηματοδότησαν μία διαδικασία επαναπροσδιορισμού των δομών ασφαλείας στον ευρωπαϊκό χώρο και πρόβαλαν το υπαρξιακό ζήτημα του ΝΑΤΟ καθώς και τον τρόπο αντιμετώπισης των νέων μορφών απειλών. Η δέσμευση των κ-μ για μια ενιαία πολιτική ασφάλειας και άμυνας αποτελούσε από τη δεκαετία του 1970 το ζητούμενο που προσέκρουε στις διαφορετικές αντιλήψεις και προτεραιότητές τους, μια διάσταση απόψεων που συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Οι διαφοροποιημένες απόψεις μεταξύ των κ-μ της ΕΕ στη νατοϊκή επέμβαση στο Κόσσοβο το 1999 χωρίς την εξουσιοδότηση του ΣΑ του ΟΗΕ και στην επέμβαση στο Ιράκ από τη «συμμαχία των προθύμων», επανέφερε επιτακτικά για άλλη μια φορά το θέμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Η εποχή που οι ΗΠΑ διαχώριζαν το ΝΑΤΟ και την ΕΕ με το πρώτο να χρησιμοποιεί τη λεγόμενη σκληρή ισχύ και τη δεύτερη τη διπλωματική φαίνεται να έχει παρέλθει μετά την αναποτελεσματικότητα της στρατιωτικής μηχανής να αντιμετωπίσει τις δυσμενείς εξελίξεις σε διάφορα μέτωπα.¹²⁹

Στο σημερινό πολυπολικό και αβέβαιο από πλευράς σταθερότητας διεθνές περιβάλλον, μια ΕΕ με ανεξάρτητη στρατιωτική ισχύ και αυτονομία στη διαδικασία

¹²⁸ Μαριλένα Κοππά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, σελ. 21

¹²⁹ Ειρήνη Χειλά, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα*, σελ.229, 258-261

λήψης αποφάσεων και ανάληψης στρατιωτικών επιχειρήσεων στο πλαίσιο μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, θα αναδεικνυόταν σε ισχυρή πολιτική δύναμη στο διεθνές σύστημα, κάτι το οποίο θα συνέβαλε στην εξισορρόπησή του. Η ΕΕ πρέπει και οφείλει να αποκτήσει ενιαία φωνή και πρόσωπο στη Διεθνή Κοινότητα. Όμως, η πολυμορφία και πολυποικιλότητα στις εθνικές στρατηγικές και συμφέροντα οδηγούν σε διμερείς σχέσεις και συνεργασίες που μπορεί πολλές φορές να είναι εκτός ευρωπαϊκής κοινής πολιτικής, όπως π.χ. στον τομέα της ενεργειακής ασφάλειας (Γερμανο-ρωσική συνεργασία στον αγωγό Nordstream-2).

Το γεγονός πως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 10 ημέρες μετά τη μονομερή στρατιωτική δράση της Τουρκίας στη Βορειοανατολική Συρία, κατάφερε να λάβει ομόφωνη απόφαση καταδίκης της στρατιωτικής εισβολής, όπου και αποφάσισε την «αναστολή» της άδειας εξαγωγής όπλων στην Τουρκία, αναδεικνύει το βασικό πρόβλημα της Ένωσης. Αφενός έχει τη βούληση να δράσει στο εξωτερικό της περιβάλλον διασφαλίζοντας τον πλήρη σεβασμό του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου, αφετέρου όμως ο διακυβερνητικός χαρακτήρας της εξωτερικής της πολιτικής και η πολυπλοκότητα της λήψης ομόφωνων αποφάσεων, δυναμιτίζει τον έγκαιρο και αποτελεσματικό της χαρακτήρα στη λήψη και εφαρμογή των αποφάσεων της.¹³⁰ Επομένως, τίθεται το κύριο ερώτημα κατά πόσο τα κ-μ της ΕΕ πιστεύουν στην κοινή άσκηση εξωτερικής πολιτικής και στη συλλογικότητα στη λήψη αποφάσεων.

Είναι πλέον κοινά αποδεκτό ότι ο κόσμος μας είναι απρόβλεπτος. Ως εκ τούτου, η ΕΕ πρέπει να είναι σε θέση να αντιδρά γρήγορα και αποφασιστικά στις οποιοσδήποτε μελλοντικές προκλήσεις, σε πλήρη συμμόρφωση με τον Χάρτη των ΗΕ. Αυτό βέβαια οδηγεί στην ανάγκη για αλλαγές στην ΚΠΑΑ με την ενδυνάμωσή της σε όλους τους τομείς. Από την εξωτερική πολιτική και διπλωματία, μέχρι την ανάπτυξη κοινής αμυντικής βιομηχανίας. Η αμυντική πολιτική θα πρέπει να διασυνδεθεί καλύτερα με τις πολιτικές για την εσωτερική αγορά, τη βιομηχανία και το διάστημα. Είναι αλήθεια πως υπάρχει πολυμορφία στα πολεμικά οπλοστάσια των κ-μ, με διαφορετικούς τύπους οπλικών συστημάτων, γεγονός το οποίο δυσκολεύει, αν όχι κάνει αδύνατη, τη διαλειτουργικότητα των δυνάμεών τους. Επομένως, η αναπτυξιμότητα των δυνάμεων των κ-μ στο πλαίσιο κοινής αποστολής ή επιχειρήσεως της ΕΕ, τίθεται εν αμφιβόλω. Επιπλέον, η επιχειρησιακή ανάπτυξη

¹³⁰ Ελευθερία Φτακλάκη, www.huffingtonpost.gr/entry/e-eeropaike-enose-os-paykosmios-paichtes-e-periptose-tes-serias_gr

εθνικών δυνάμεων προσκρούει κυρίως σε διαδικαστικούς, οικονομικούς αλλά και πολιτικούς παράγοντες, οι οποίοι ουσιαστικά εμποδίζουν τη συγκρότηση των δυνάμεων, με αποτέλεσμα τη μείωση της αποτελεσματικότητας της ΚΠΑΑ. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονιστεί και το πρόβλημα της μη ύπαρξης ενός Ανώτατου Στρατηγικού Επιτελείου, για το οποίο κακώς υπάρχει η αντίληψη ότι θα είναι ανταγωνιστικό του αντίστοιχου νατοϊκού (Ανώτατο Συμμαχικό Στρατηγείο Δυνάμεων Ευρώπης – SHAPE), την συγκρότηση του οποίου ουσιαστικά εμπόδιζε το ΗΒ. Καθίσταται απαραίτητη επομένως η ενίσχυση των δομών επιχειρησιακής σχεδίασης και εκτέλεσης. Σε ένα ομοσπονδιακό πολιτικό σύστημα το θέμα της εξωτερικής ασφάλειας του ενοποιημένου χώρου γίνεται αντικείμενο συλλογικής θεσμικής διαχείρισης.¹³¹

Για να εγκαθιδρυθεί όμως ο ρόλος της ΕΕ στη διεθνή σκηνή ως βασικού δρώντα, απαιτείται να εμπνέει αξιοπιστία και να διαθέτει δυνατή και ενιαία φωνή. Και τα δύο απορρέουν από τη συνοχή στις πολιτικές και δράσεις, από τη σταθερή προσήλωση στις αξίες της ειρήνης, της ασφάλειας, της άμυνας και της προόδου, καθώς και από την ύπαρξη των δυνατοτήτων και μέσων εκείνων που θα συμβάλλουν στη διατήρηση των παραπάνω αξιών. Πλέον, όπως έγινε αντιληπτό, ισχυρή ΕΕ σημαίνει ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και πολιτική βούληση για αποτελεσματική χρήση τους όποτε, όπου και όταν χρειασθεί. Στο σημερινό διεθνές περιβάλλον αστάθειας και προκλήσεων, η «ήπια ισχύ», που ως τώρα ήταν το κύριο χαρακτηριστικό της ΕΕ, δεν αρκεί.

Ως εκ τούτου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με δηλώσεις του τέως Προέδρου της, έχει αντιληφθεί αυτήν την αναγκαιότητα και έχει επανεκκινήσει το θέμα της Αμυντικής Ένωσης, έχοντας θέσει μάλιστα και χρονικό όριο για την ολοκλήρωσή της το 2025. Αναμένουμε να δούμε αν και η νέα ηγεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα παραμείνει στην ίδια αντίληψη και θα συνεχίσει τον δρόμο προς την επίτευξη της πολυσυζητημένης Αμυντικής Ένωσης των κ-μ. Από τις δηλώσεις αξιωματούχων, παρατηρούμε ότι, τόσο ο Πρόεδρος της Γαλλίας, ο οποίος τόνισε την ανάγκη δημιουργίας μιας κοινής αμυντικής κουλτούρας και την ανάγκη ύπαρξης αυτόνομων ενόπλων δυνάμεων, όσο και η Καγκελάρια της Γερμανίας, η οποία έθεσε το ζήτημα της δημιουργίας ενός πραγματικού ευρωπαϊκού στρατού, υφίσταται μια αρχική θετική προσέγγιση. Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Στρατηγικής, έδωσε νέα

¹³¹ Παναγιώτης Ιωακειμίδης, *Το Μέλλον της Ευρώπης*, σελ. 97

προοπτική και δυναμική προς αυτήν την κατεύθυνση. Όμως, η έλλειψη συναφών ανακοινώσεων ή δηλώσεων από τους αρχηγούς των υπόλοιπων κ-μ, δείχνει μια τάση αβεβαιότητας αλλά και αναμονής ως προς την πραγματική θέληση για την επίτευξη της ολοκλήρωσης σε αυτόν τον τομέα. Επομένως, δεν είναι ξεκάθαρο το κατά πόσο υπάρχει η πολιτική βούληση για παροχή ενός μέρους της εθνικής κυριαρχίας, αυτός της αμυντικής πολιτικής, σε έναν υπερεθνικό οργανισμό όπως είναι η ΕΕ. Πράγματι, η ΕΕ ως ένας διεθνής θεσμός διευκολύνει τη διακρατική συνεργασία, όμως τα ισχυρά κράτη της Ευρώπης είναι αμφίβολο αν θα δεχθούν τη μείωση της εθνικής τους κυριαρχίας και μεγάλους περιορισμούς στην ελευθερία κινήσεών τους.

Δεν πρέπει όμως να παραβλεφθεί το αποτέλεσμα της δημοσκόπησης που διενεργήθη στα κ-μ της ΕΕ και σύμφωνα με αυτά, η πλειονότητα των ερωτηθέντων θεωρούν την έννοια της Ασφάλειας ως κάτι το θετικό (78%), διάκινεται ευμενώς σε μια Κοινή Εξωτερική Πολιτική (65%), έχουν θετική άποψη για μια Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (75%), ενώ σε ποσοστό 55%, τάσσονται υπέρ της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού στρατού. Η παραπάνω δημοσκόπηση δείχνει μια τάση εμπιστοσύνης των ευρωπαίων πολιτών προς τις δυνατότητες της ΕΕ στην εδραίωση της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, θεωρώντας ότι μόνο μια ενοποιημένη Ευρώπη είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τα σοβαρά προβλήματα ασφάλειας και άμυνας της σημερινής πραγματικότητας. Από την άλλη, το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών θα διαδραματίσει σημαντικότατο ρόλο στην περαιτέρω πορεία προς μια ολοκλήρωση της ΕΕ, καθώς η νέα Ευρωβουλή οφείλει να θέσει νέες προτεραιότητες και να χαράξει πορεία στην ήδη δύσκολη διαδρομή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία αποτελεί τη μεγαλύτερη μελλοντική πρόκληση.

Η ΚΠΑΑ αποτελεί το βασικό στοιχείο της ευρωπαϊκής ενοποίησης, με στόχο την ολοκλήρωση της αυτονομίας της Ένωσης. Σύμφωνα με την κα Κοππά, είναι μια δύσκολη πορεία ενός εγχειρήματος, μια διαδικασία που είναι ακόμα εν εξελίξει και η κατάληξή της δεν είναι σε καμιά περίπτωση προδιαγραμμένη. Η αλήθεια είναι ότι, πρόκειται για ένα ζήτημα αρκετά περίπλοκο και σύνθετο. Τα περισσότερα κ-μ ανήκουν και στη Συμμαχία του ΝΑΤΟ (όπως φαίνεται στο Παράρτημα «Α2»), το οποίο βλέπουν ως τον κυριότερο πάροχο συλλογικής ασφάλειας στην Ευρώπη και σε καμιά περίπτωση δεν θέλουν να περιορίσουν τη σχέση τους εντός της Συμμαχίας. Επιπλέον, τα κ-μ έχουν διαφορετική αντίληψη για το είδος και τη μορφή των απειλών και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν.

Η ΕΕ αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα που δυσχεραίνουν την ομαλή πορεία προς την ολοκλήρωση. Από τα βασικότερα είναι η μείωση του ρυθμού της οικονομικής ανάπτυξης, λόγω της οικονομικής κρίσης που πλήττει κυρίως τις χώρες του νότου. Η οικονομική ισχύς είναι βασικός παράγοντας για την ανάπτυξη της στρατιωτικής ισχύος και των δυνατοτήτων των κ-μ και επομένως της ΕΕ, καθόσον έχει άμεση σχέση με το επίπεδο των αμυντικών δαπανών και τη δυνατότητα ανάπτυξης δράσεως της ΚΠΑΑ. Επιπλέον, η οικονομική ισχύς παρέχει τη δυνατότητα υποστήριξης των επιχειρήσεων τόσο εντός, όσο και εκτός της επικράτειας της ΕΕ. Υπό τις σημερινές συνθήκες και λαμβάνοντας υπόψη την ελληνική πραγματικότητα, δεν υφίσταται η δυνατότητα μόνιμου διαθεσιμότητας στρατιωτικών μονάδων, προσωπικού και μέσων σε μια υπερεθνική διοίκηση. Προτεραιότητα δίνεται ως επί το πλείστον στις εθνικές ανάγκες κάθε κ-μ, αλλά και στις δεσμεύσεις που αυτά έχουν αναλάβει στο πλαίσιο συμμετοχής τους στο ΝΑΤΟ. Επιπλέον, δεν πρέπει να αγνοηθεί το δημογραφικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η ΕΕ (σοβαρότερο είναι το πρόβλημα στην Ελλάδα), το οποίο οπωσδήποτε επηρεάζει και τον τομέα της άμυνας και ασφάλειας. Η μείωση του πληθυσμού θα οδηγήσει σε υποστελέχωση των στρατιωτικών μονάδων και υπηρεσιών.

Κάθε χώρα έχει διαφορετικά εθνικά συμφέροντα για τα οποία θέτει τους αναγκαίους αντικειμενικούς σκοπούς για την εκπλήρωσή τους. Οι αντικειμενικοί αυτοί σκοποί είναι σχεδόν βέβαιο πως θα αντικρούονται μεταξύ τους καθώς οι θεωρήσεις των κ-μ είναι πολύ διαφορετικές τόσο σε επίπεδο απειλών και του τρόπου αντιμετώπισεώς τους, όσο και στα εθνικά συμφέροντα.

Η έξοδος του ΗΒ από την Ένωση αποτελεί σημαντική πρόκληση καθώς συντελεί στην απώλεια ενός σημαντικού μέρους της στρατιωτικής της ικανότητας, αφού θα στερηθεί την εμπειρογνωμοσύνη και τις τεχνολογικές δυνατότητες αυτού. Παρόλα αυτά, το γεγονός αυτό προσφέρει και μια νέα δυναμική σε πρωτοβουλίες που δεν μπορούσαν να προχωρήσουν μέχρι σήμερα λόγω της αντίθεσης του ΗΒ. (Αυτό καταδεικνύεται και από το γεγονός της δημοσιοποίησης της ΕΑΣ αμέσως μετά την κοινοποίηση των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος στο ΗΒ). Φυσικά, η ΕΕ και το ΝΑΤΟ επιδιώκουν να εμβαθύνουν περαιτέρω τη συνεργασία τους, οπότε εκτιμάται πως το ΗΒ εμμέσως, μέσω ΝΑΤΟ, θα συνεχίσει τη στενή αμυντική συνεργασία με την ΕΕ, καθώς θα υπάρχει η δυνατότητα να κληθεί να συμμετάσχει σε αποστολές ΚΠΑΑ. Επίσης, είναι απολύτως αναγκαία η συνέχιση της συνεργασίας στους τομείς της ανταλλαγής πληροφοριών και της καταπολέμησης της τρομοκρατίας.

Αντιλαμβανόμαστε επομένως ότι, η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης αποτελεί μια διαδικασία η οποία έχει ήδη εκκινήσει, κυρίως με τις δηλώσεις και πρωτοβουλίες των αρχηγών των κρατών της Γαλλίας και της Γερμανίας αλλά και του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αποτελεί όμως ένα δύσκολο πολυπαραγοντικό εγχείρημα, μοναδικό στην ιστορία της ΕΕ, το οποίο εκτιμάται ότι για να πετύχει θα πρέπει πρώτα να ολοκληρωθεί η πολιτική ένωση της ΕΕ υπό μορφή ομοσπονδίας. Κάτι το οποίο για το προσεχές χρονικό διάστημα παραμένει μια ουτοπία, ενώ μακροπρόθεσμα ενδεχομένως να αποτελέσει μια πραγματικότητα, καθόσον αποτελεί βασική επιδίωξη του ισχυρού Γερμανογαλλικού άξονα γύρω από τον οποίο τελικά θα συσπειρωθούν και τα υπόλοιπα κ-μ της ΕΕ. Η πορεία έχει ξεκινήσει και σύμφωνα με μια κινέζικη παροιμία: *«Ακόμα κι ένα ταξίδι χιλίων μιλίων αρχίζει με ένα μόνο βήμα»*.

Αξιολόγηση

Η ΕΕ αποτελεί ένα μοναδικό εγχείρημα συνδυασμού μέρους των εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων των κ-μ με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση των εθνικών και των συλλογικών συμφερόντων. Σε αυτό το χρονικό σημείο, η παραχώρηση μέρους εθνικής κυριαρχίας στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας, αποτελεί βασικό παράγοντα για το μέλλον της ΕΕ. Η ιστορική της πορεία έχει δείξει την ικανότητά της να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις και τα προβλήματα στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό της. Ο πλουραλισμός και η πολυμορφία που την χαρακτηρίζουν, της προσφέρουν ταυτόχρονα και μοναδικά πλεονεκτήματα ανάπτυξης και προόδου. Η ανάπτυξη όμως κοινής ευρωπαϊκής κουλτούρας και συνειδήσεως απαιτεί συνεχόμενη προσπάθεια από τις πολιτικές δυνάμεις και μια ολιστική προσέγγιση των προβληματισμών και ανησυχιών των πολιτών της Ένωσης.

Η ΕΕ μπορεί και επιβάλλεται να εντείνει τον ρόλο της ως παρόχου ασφάλειας και άμυνας με την προσπάθεια οικοδόμησης μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα αποκτήσει κοινή θέση και φωνή στο διεθνές στερέωμα και τη δυνατότητα να επιβάλλει την άποψή της, πάντοτε εντός των πλαισίων της συνεργασίας με τα ΗΕ, τον ΟΑΣΕ και το ΝΑΤΟ, στην επίλυση των προβλημάτων ασφαλείας που ταλανίζουν την ευρύτερη περιοχή της. Οι εσωτερικές συγκρούσεις των κρατών αποτελούν πλέον ένα ενδημικό φαινόμενο και επηρεάζουν τη διεθνή ασφάλεια και ειρήνη.

Μέσω των πρωτοβουλιών, όπως της ΜΔΣ, θα αναπτύσσονται διάφορα προγράμματα τα οποία δημιουργούν μια συνεργασία και συμμετοχή των αμυντικών βιομηχανιών των κ-μ με σκοπό την ανάπτυξη των δυνατοτήτων και της επιχειρησιακής ετοιμότητας και εκπαίδευσης. Η Ελλάδα, ήδη με τη συμμετοχή της σε αυτά τα προγράμματα, αποκτά μια μοναδική ευκαιρία αξιοποίησης των βιομηχανικών της υποδομών σε τεχνολογίες αιχμής, η οποία μόνο θετική μπορεί να χαρακτηριστεί, καθόσον θα οδηγήσει σε ανάπτυξη θέσεων εργασίας, απόκτηση τεχνογνωσίας και αύξηση του κύρους της, όχι μόνο εντός ΕΕ αλλά και παγκοσμίως. Ιδιαίτερα θετικά κρίνεται και η ανάληψη της δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Σχολείου Πληροφοριών, το οποίο θα δώσει τη δυνατότητα κοινής εκπαίδευσης και ενιαίας αντίληψης στα θέματα πληροφοριών.

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (EOA) δύναται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο σχέδιο ανάπτυξης αμυντικών δυνατοτήτων της ΕΕ, λειτουργώντας ως σημείο επαφής μεταξύ των κ-μ και της Επιτροπής και παρέχοντας τεχνική βοήθεια σε αυτά. Μια βιώσιμη, καινοτόμος και ανταγωνιστική ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία είναι εκ των ων ουκ άνευ για τη στρατηγική αυτονομία της Ευρώπης και για μια αξιόπιστη ΚΠΑΑ.

Ενδεχομένως, έχει έρθει η στιγμή που πρέπει να γίνει το επόμενο μεγάλο βήμα προς την πολιτική ενοποίηση της ΕΕ, ιδίως στον τομέα της άμυνας, με τη σύσταση ενός Συμβουλίου Άμυνας, στο οποίο θα συμμετέχουν οι ΥΠΑΜ των κ-μ, με επικεφαλής ΥΕ στο ρόλο του υπερεθνικού Υπουργού Άμυνας. Μια πολιτικά ενιαία ΕΕ θα αποτελεί βασικό παράγοντα παγκόσμιας ασφάλειας. Μια Ευρώπη που είναι ενωμένη και διαθέτει τα πολιτικά, μη-στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα και δυνατότητες, μπορεί να προστατεύσει τους πολίτες της από τις εσωτερικές και τις εξωτερικές απειλές, από την τρομοκρατία μέχρι την κλιματική αλλαγή. Για να έχει τη δυνατότητα απόκρισης σε καταστάσεις κρίσεως θα πρέπει να αποκτήσει ισχυρές και αυτόνομες ΕΔ. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Προέδρου της Κομισιόν, Ζάκ Σάντερ, *«η εμπειρία έχει δείξει ότι η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΧΥΣ είναι προϋπόθεση αξιοπιστίας στη διεθνή σκηνή»*.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Α΄ Επίσημα Κείμενα

Ευρωπαϊκή Ένωση

Ευρωπαϊκή Ένωση, *Σχέδιο Στρατηγικής Εσωτερικής Ασφάλειας για την ΕΕ. Προς ένα ευρωπαϊκό πρότυπο ασφαλείας*, Βρυξέλλες, 2010.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ετήσια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας*, P8_TA (2017) 0492, 2018.

Ευρωπαϊκή Ένωση, (χ.χ), *Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας*, https://europa.eu/european-union/topics/foreign-security-policy_el

Ευρωπαϊκή Ένωση, (χ.χ.), *Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας*, http://europa.eu/pol/cfsp/index_el.htm

Συμβούλιο της ΕΕ, *Δελτίο Τύπου*, 9 Μαΐου 2019, www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2019/05/09/remarks-by-president-donald-tusk-at-the-press-conference-of-the-informal-summit-in-sibiu

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Μια συνολική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας*, 2016.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Λευκή Βίβλος για το Μέλλον της Ευρώπης*, COM (2017) 2025, 2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Έγγραφο Προβληματισμού για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Άμυνας*, COM (2017) 315, 2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Special Eurobarometer (461) Report, Designing Europe's future: Security and Defence*, 2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου, *Μια Ευρώπη που αμύνεται: Η Επιτροπή ξεκινά συζήτηση για τη μετάβαση σε μια ένωση ασφαλείας και άμυνας*, Βρυξέλλες, 07 Ιουν 2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *EUDefence: Προς μια Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση*, 2018. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/towards-a-europe-an-defence-union_el.pdf.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EUDefence: *PESCO, Deepening Defence Cooperation Among EU Member States*, 2018.

Eurocorps

Working group n°5 – Eurocorps - Sciences Po Strasbourg – Master 2 Politiques européennes , (χ.χ.), *The Permanent Structured Cooperation: an opportunity or a brake for a new start of a coherent and united European defence?*

Β΄ Επίσημες Ομιλίες – Δηλώσεις ΕΕ και Κ-Μ

Discours du President de la Republique, *Initiative pour l' Europe*, Paris La Sorbonne – Mardi 26 septembre 2017, Présidence de la République, Service de presse. <https://gr.ambafrance.org>

Ζαν Κλοντ-Γιούνκερ, Ομιλία, *Η Κατάσταση της Ένωσης το 2018*, http://sec.europa.eu/commission_sites_beta-political_files_soteu2018-speech_el_3.pdf

Ομιλία της Καγκελαρίου της Γερμανίας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, www.eirinika.gr/article/184300/angkela-merkel-omilia-sto-eyropaiko-koinovoylio-sto-strasvoyrgo

Σύμφωνο του Άαχεν, www.bundesregierung.de

Joint Declaration on EU-NATO Cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf

Press statement by President Jean-Claude Juncker at the signing ceremony of the EU-NATO Joint Declaration with Jens Stoltenberg, Secretary-General of NATO and Donald Tusk, President of the European Council, SPEECH/18/4446, Brussels, 10 July 2018. http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-18-4446_en.htm

Γ΄ Ιστοσελίδες

www.ec.europa.eu

www.consilium.europa.eu

www.eda.europa.eu

<https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp>

<https://eunavfor.eu>

www.operationsophia.eu

www.eutm-somalia.eu

<http://eutmmali.eu>

https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca_en

www.lawandorder.gr

www.liberal.gr

www.naftemporiki.gr

www.huffingtonpost.gr

www.protagon.gr

Δ' Διαλέξεις

Κοπά Μαριλένα, Διάλεξη στη ΣΕΘΑ, «*Συνθήκη της Λισαβόνας και Ευρωπαϊκή Άμυνα*», Αθήνα, 16 Ιαν 2019.

Κοπά Μαριλένα, Διάλεξη στη ΣΕΘΑ, «*Στρατηγικές Ευρωπαϊκής Ασφάλειας*», Αθήνα, 21 Ιαν 2019.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βασιλοπούλου – Αθανασοπούλου Αθανασία, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας*, Πατάκη, Αθήνα, 2017.

Βύρων Πολύδωρας, *Ποια Ευρώπη;*, Λιβάνη, Αθήνα, 2014.

Ιωακειμίδης Παναγιώτης, (χ.χ.), *Το Μέλλον της Ευρώπης, Η Προοπτική της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας και η Ελλάδα*, Σιδέρης, Αθήνα.

Κόκκινος Γεώργιος, *Μετά τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο*, Παπαμιχαήλ, Αθήνα, 1998.

Κοππά Μαριλένα, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας. Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές*, Πατάκη, Αθήνα, 2016.

Παρίσης Ιωάννης, *Η Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ασφάλεια στη Μεταψυχροπολεμική Εποχή*, Τουρίκη, Αθήνα, 1997.

Παρίσης Ιωάννης, *Η Ευρώπη της Άμυνας. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010.

Τσακαλογιάννης Πάνος, *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Τόμος Β' (1890 - 1989)*, Εστία, Αθήνα, 2003.

Χειλά Ειρήνη, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα*, Ποιότητα, Αθήνα, 2013.

Robert Jackson – Georg Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, Gutenberg, Αθήνα, 2006.

Ξενόγλωσση

Fiott Daniel, Jakob Bund, *EUISS Yearbook of European Security*, European Union Institute for Security Studies, 2018.

Missiroli Antonio, *The EU and the world: players and policies post-Lisbon. A handbook*, EU Institute for Security Studies, 2016.

Missiroli Antonio, Jan Joel Andersson, and Daniel Fiott, *After the EU global strategy – Consulting the Experts. Security and Defence*, EU Institute for Security Studies, 2016.

Missiroli Antonio, Daniel Fiott, and Thierry Tardy, *Permanent Structured Cooperation: what's in a name?* EU Institute for Security Studies, 2017.

Άρθρα

Αλεξανδρής Γιάννης, Πολιτικός Επιστήμονας-Διεθνολόγος,
www.huffingtonpost.gr/entry/nea-prosopa-idialathe_gr

Βλαχόπουλος Κώστας, Διδακτορικός ερευνητής Πολιτικών Επιστημών στο Παν/μιο της Γλασκώβης. Συντονιστής του EWSI για Ελλάδα με έδρα το ΕΛΙΑΜΕΠ
www.huffingtonpost.gr/entry/poia-tha-einai-e-stase-toe-neoe-eerokoinovoelioe-anaforika-me-ten-entaxe-ton-metanaston_gr

Ζιώγας Χρήστος, «Τί να περιμένουμε το 2019;» www.huffingtonpost.gr/entry/ti-na-perimenoeme-to-2019_gr

Θεοδωράκης Αθανάσιος, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, www.huffingtonpost.gr/entry/meta-tis-eeroekloyes_gr

Κουσαχίλης Βασίλης, «Η Ρωσία επιστρέφει δυναμικά στην Ανατολική Μεσόγειο και «κυκλώνει» την ΕΕ», *Προβληματισμοί*, Ι.Σ.ΜΕ, Τεύχος 96, Απρ-Μαϊ-Ιουν 2019.

Κωσταράκος Μιχαήλ, Στγος, συνέντευξη, «Η Θεμελίωση μιας Πραγματικής Ευρωπαϊκής Άμυνας», *Άμυνα και Διπλωματία*, Τεύχος 313, Φεβ 2018.

Μαλιάς Αλέξανδρος, «Εθνική Ασφάλεια της Ελλάδος: Τι μπορεί (και επείγει) να γίνει», *Άμυνα & Διπλωματία*, Τεύχος 304, Αθήνα, Απρ 2017.

Μαντζίκος Γιάννης, «Ευρωστρατός με αρχιστράτηγους Μέρκελ και Μακρόν», www.liberal.gr/arthro/228059/diethni-themata/2018/eurostratos-me-archistratigous-merkel-kai-makron.html

Μαρτζούκος Βασίλειος, Αντιναύαρχος ε.α., Πρόεδρος ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ, «Ο Ευρωπαϊκός Τρόπος Ζωής», *Προβληματισμοί*, Τεύχος 97, Αθήνα, Ιουλ - Αυγ - Σεπ 2019.

Μπαζίνης Θεόδωρος, «ΕΙ2, Η απαρχή μιας Ευρώπης πολλών ταχυτήτων», *Προβληματισμοί*, Τεύχος 94, Αθήνα, Οκτ - Νοε - Δεκ 2018.

Παρίσης Ιωάννης, «Προς νέα Στρατηγική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης», *Άμυνα & Διπλωματία*, Τεύχος 292, Αθήνα, Μαρ 2016.

Πρίφτη Κατερίνα, «Πώς οι ευρωσκεπτικιστές μπορούν να παραλύσουν την ΕΕ εκ των έσω μετά τις Ευρωεκλογές», www.huffingtonpost.gr/entry/mporoen-oi-eeroskepikistes-na-paralesoen-ten-ee-ek-ton-eso_gr

Τζούμης Λάμπρος, Αντιστράτηγος ε.α., «Τα Ελληνικά Εθνικά Συμφέροντα και η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία στην Ε.Ε», <https://hellasjournal.com/2017/11/ta-ellinika-ethnika-simferonta-ke-i-monimi-diarthromeni-sinergasia-stin-e-e/>

Τσιάμης Βασίλης, Αξκος ΣΞ, «Πόση Ευρώπη για την άμυνα, πόση άμυνα για την Ευρώπη», *Άμυνα & Διπλωματία*, Τεύχος 324, Αθήνα, Φεβ 2019.

Τσίμας Παύλος, , www.huffingtonpost.gr/entry/ervropi-igesia_gr

Φτακλάκη Ελευθερία, Πολιτικός Επιστήμων/Διεθνολόγος - Πολιτευτής με το Κίνημα Αλλαγής στα Δωδεκάνησα, www.huffingtonpost.gr/entry/e-eeropaike-enose-os-paykosmios-paichtes-e-periptose-tes-serias_gr

Daniel Fiott, Security and Defence Editor, EUISS, «What if...the United States pull out of Europe?», ISS, *CHAILLOT PAPER* /150, January 2019.

Susi Dennison and Pawel Zerka, «The 2019 European election: How anti-Europeans plan to wreck Europe and what can be done to stop it», Feb 2019. www.ecfr.eu/specials/scorecard/the_2019_European_election

Παράρτημα «Α1»

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Διατάξεις σχετικά με την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

Άρθρο 42

1. Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ) αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε μη στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα. Η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση των μέσων αυτών σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η εκτέλεση των καθηκόντων αυτών βασίζεται στα μέσα που παρέχουν τα κράτη μέλη (κ-μ).

2. Η ΚΠΑΑ περιλαμβάνει τον προοδευτικό προσδιορισμό κοινής αμυντικής πολιτικής της Ένωσης. Η κοινή αμυντική πολιτική θα οδηγήσει στην κοινή άμυνα όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λάβει σχετική απόφαση με ομοφωνία. Στην περίπτωση αυτή, συνιστά στα κ-μ την έκδοση της απόφασης αυτής σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες. Η πολιτική της Ένωσης κατά την έννοια του παρόντος τμήματος δεν θίγει την ιδιαιτερότητα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κ-μ και σέβεται τις υποχρεώσεις που απορρέουν για ορισμένα κράτη μέλη τα οποία θεωρούν ότι η κοινή τους άμυνα υλοποιείται στα πλαίσια της οργάνωσης της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού (ΝΑΤΟ), δυνάμει της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού, και συμβιβάζεται με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας που διαμορφώνεται μέσα στο πλαίσιο αυτό.

3. Τα κ-μ θέτουν στη διάθεση της Ένωσης, για την εφαρμογή της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, στρατιωτικές και μη στρατιωτικές δυνατότητες, προκειμένου να συμβάλουν στους στόχους που καθόρισε το Συμβούλιο. Τα κ-μ που συγκροτούν μεταξύ τους πολυεθνικές δυνάμεις μπορούν επίσης να θέτουν τις δυνάμεις αυτές στη διάθεση της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Τα κ-μ δεσμεύονται να βελτιώσουν προοδευτικά τις στρατιωτικές τους δυνατότητες. Ο Οργανισμός στον τομέα της ανάπτυξης αμυντικών δυνατοτήτων, της έρευνας, των προμηθειών και των εξοπλισμών (εφεξής αποκαλούμενος «Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας») προσδιορίζει τις επιχειρησιακές ανάγκες, προωθεί μέτρα για την ικανοποίησή τους, συμβάλλει στον προσδιορισμό και, ενδεχομένως, στην υλοποίηση κάθε μέτρου πρόσφορου για την ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα, συμμετέχει στον προσδιορισμό ευρωπαϊκής πολιτικής δυνατοτήτων και εξοπλισμών και επικουρεί το Συμβούλιο στην αξιολόγηση της βελτίωσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων.

4. Οι αποφάσεις σχετικά με την ΚΠΑΑ, καθώς και οι αποφάσεις που αφορούν την πραγματοποίηση μιας αποστολής βάσει του παρόντος άρθρου, εκδίδονται από το Συμβούλιο ομόφωνα μετά από πρόταση του Υπατού Εκπροσώπου

(ΥΕ) της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας ή πρωτοβουλία κ-μ. Ο ΥΕ μπορεί να προτείνει την προσφυγή σε εθνικά μέσα καθώς και στα μέσα της Ένωσης, ενδεχομένως από κοινού με την Επιτροπή.

5. Το Συμβούλιο μπορεί να αναθέτει την εκτέλεση αποστολής, στο πλαίσιο της Ένωσης, σε ομάδα κ-μ προκειμένου να διατηρηθούν οι αξίες της Ένωσης και να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντά της. Η εκτέλεση μιας τέτοιας αποστολής διέπεται από το άρθρο 44.

6. Τα κ-μ που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει δεσμευτικότερες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό, ενόψει των πλέον απαιτητικών αποστολών, θεσμοθετούν Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (ΜΔΣ) στο πλαίσιο της Ένωσης. Η συνεργασία αυτή διέπεται από το άρθρο 46. Δεν επηρεάζει τις διατάξεις του άρθρου 43.

7. Σε περίπτωση κατά την οποία κ-μ δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κ-μ οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των ΗΕ. Αυτό δεν επηρεάζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κ-μ.

8. Οι δεσμεύσεις και η συνεργασία στον τομέα αυτόν εξακολουθούν να είναι σύμφωνες προς τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ που παραμένει, όσον αφορά τα κράτη που είναι μέλη του, το θεμέλιο της συλλογικής τους άμυνας και το όργανο της εφαρμογής της.

Άρθρο 43

1. Οι αποστολές του άρθρου 42, παράγραφος 1, κατά τις οποίες η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων, περιλαμβάνουν τις κοινές δράσεις αφοπλισμού, τις ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, τις αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, τις αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, τις αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους.

2. Το Συμβούλιο εκδίδει αποφάσεις σχετικά με τις αποστολές της παραγράφου 1, ορίζοντας τον στόχο και το περιεχόμενό τους καθώς και τις γενικές ρυθμίσεις εφαρμογής τους. Ο ΥΕ της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, υπό την εξουσία του Συμβουλίου και σε στενή και διαρκή επαφή με την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, μεριμνά για τον συντονισμό των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών πτυχών των αποστολών αυτών.

Άρθρο 44

1. Στο πλαίσιο των αποφάσεων που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 43, το Συμβούλιο μπορεί να αναθέτει την εκτέλεση αποστολής σε ομάδα κρατών μελών που το επιθυμούν και διαθέτουν τις αναγκαίες ικανότητες για την εν λόγω αποστολή. Τα εν λόγω κ-μ, σε συνεργασία με τον ΥΕ της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, συμφωνούν μεταξύ τους ως προς τη διαχείριση της αποστολής.

2. Τα κ-μ που συμμετέχουν στην πραγματοποίηση της αποστολής ενημερώνουν τακτικά το Συμβούλιο για την πορεία της αποστολής, με δική τους πρωτοβουλία ή κατόπιν αιτήματος άλλου κ-μ. Τα συμμετέχοντα κ-μ απευθύνονται αμέσως στο Συμβούλιο εάν η πραγματοποίηση της αποστολής επιφέρει σημαντικές συνέπειες ή απαιτεί τροποποίηση του στόχου, του περιεχομένου ή των όρων της αποστολής που καθορίζονται στις αποφάσεις της παραγράφου 1. Στις περιπτώσεις αυτές, το Συμβούλιο εκδίδει τις απαιτούμενες αποφάσεις.

Άρθρο 45

1. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ), ο οποίος προβλέπεται στο άρθρο 42, παράγραφος 3, και τίθεται υπό την εξουσία του Συμβουλίου, έχει ως αποστολή:

α) να συμβάλλει στον καθορισμό των στόχων ως προς τις στρατιωτικές δυνατότητες των κ-μ και να αξιολογεί την τήρηση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τις δυνατότητες,

β) να προωθεί την εναρμόνιση των επιχειρησιακών αναγκών και την καθιέρωση αποτελεσματικών και συμβατών μεθόδων προμηθειών,

γ) να υποβάλλει προτάσεις για πολυμερή σχέδια προς εκπλήρωση των στόχων από άποψη στρατιωτικών δυνατοτήτων και να εξασφαλίζει τον συντονισμό των προγραμμάτων που εκτελούν τα κ-μ, καθώς και τη διαχείριση ειδικών προγραμμάτων συνεργασίας,

δ) να στηρίζει την έρευνα στον τομέα της αμυντικής τεχνολογίας, να συντονίζει και να σχεδιάζει κοινές ερευνητικές δραστηριότητες και μελέτες σχετικά με τεχνικές λύσεις ανταποκρινόμενες στις μελλοντικές επιχειρησιακές ανάγκες,

ε) να συμβάλλει στον προσδιορισμό και, ενδεχομένως, να εφαρμόζει κάθε μέτρο που είναι πρόσφορο για την ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα και για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των στρατιωτικών δαπανών.

2. Ο ΕΟΑ είναι ανοιχτός σε κάθε κ-μ που επιθυμεί να συμμετάσχει σε αυτόν. Το Συμβούλιο εκδίδει, με ειδική πλειοψηφία, απόφαση καθορισμού του

καταστατικού, της έδρας και των κανόνων λειτουργίας του Οργανισμού. Στην απόφαση αυτή λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός πραγματικής συμμετοχής στις δραστηριότητες του Οργανισμού. Συγκροτούνται ειδικές ομάδες στο εσωτερικό του Οργανισμού, απαρτιζόμενες από τα κράτη μέλη που εκτελούν κοινά σχέδια. Ο Οργανισμός εκτελεί τα καθήκοντά του σε συνεργασία με την Επιτροπή αναλόγως των αναγκών.

Άρθρο 46

1. Τα κ-μ που επιθυμούν να συμμετάσχουν στη ΜΔΣ που ορίζεται στο άρθρο 42, παράγραφος 6, τα οποία πληρούν τα κριτήρια και αναλαμβάνουν τις δεσμεύσεις στον τομέα των στρατιωτικών δυνατοτήτων που περιέχονται στο Πρωτόκολλο για τη ΜΔΣ, γνωστοποιούν την πρόθεσή τους στο Συμβούλιο και στον ΥΕ της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

2. Εντός τριών μηνών από τη γνωστοποίηση της παραγράφου 1, το Συμβούλιο εκδίδει απόφαση για την καθιέρωση της ΜΔΣ και για την κατάρτιση του καταλόγου των συμμετεχόντων κ-μ. Το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία μετά από διαβούλευση με τον ύπατο εκπρόσωπο.

3. Το κ-μ που θα θελήσει, σε μεταγενέστερο στάδιο, να συμμετάσχει στη ΜΔΣ γνωστοποιεί την πρόθεσή του στο Συμβούλιο και στον ΥΕ. Το Συμβούλιο εκδίδει απόφαση η οποία επιβεβαιώνει τη συμμετοχή του συγκεκριμένου κ-μ, το οποίο πληροί τα κριτήρια και αναλαμβάνει τις δεσμεύσεις των άρθρων 1 και 2 του Πρωτοκόλλου για τη ΜΔΣ. Το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία μετά από διαβούλευση με τον ΥΕ. Στη ψηφοφορία λαμβάνουν μέρος μόνο τα μέλη του Συμβουλίου που αντιπροσωπεύουν τα συμμετέχοντα κ-μ. Η ειδική πλειοψηφία ορίζεται βάσει του άρθρου 238, παράγραφος 3, στοιχείο α), της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. Εάν συμμετέχον κ-μ δεν πληροί πλέον τα κριτήρια ή δεν μπορεί πλέον να τηρήσει τις δεσμεύσεις των άρθρων 1 και 2 του Πρωτοκόλλου για τη ΜΔΣ, το Συμβούλιο μπορεί να εκδώσει απόφαση για την αναστολή της συμμετοχής του κράτους αυτού. Το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία. Μόνο τα μέλη του Συμβουλίου που αντιπροσωπεύουν τα συμμετέχοντα κ-μ, αποκλεισμένου του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, λαμβάνουν μέρος στη ψηφοφορία. Η ειδική πλειοψηφία ορίζεται βάσει του άρθρου 238, παράγραφος 3, στοιχείο α), της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

5. Εάν συμμετέχον κ-μ επιθυμεί να αποχωρήσει από τη ΜΔΣ, γνωστοποιεί την απόφασή του στο Συμβούλιο, το οποίο σημειώνει το γεγονός ότι η συμμετοχή του συγκεκριμένου κ-μ λήγει.

6. Οι αποφάσεις και οι συστάσεις του Συμβουλίου στο πλαίσιο της ΜΔΣ, εκτός από τις προβλεπόμενες στις παραγράφους 2 έως 5, εκδίδονται με ομοφωνία.

Για τους σκοπούς της παρούσας παραγράφου, η ομοφωνία υπολογίζεται μόνο με βάση τις ψήφους των αντιπροσώπων των συμμετεχόντων κ-μ.

Παράρτημα «Α2»

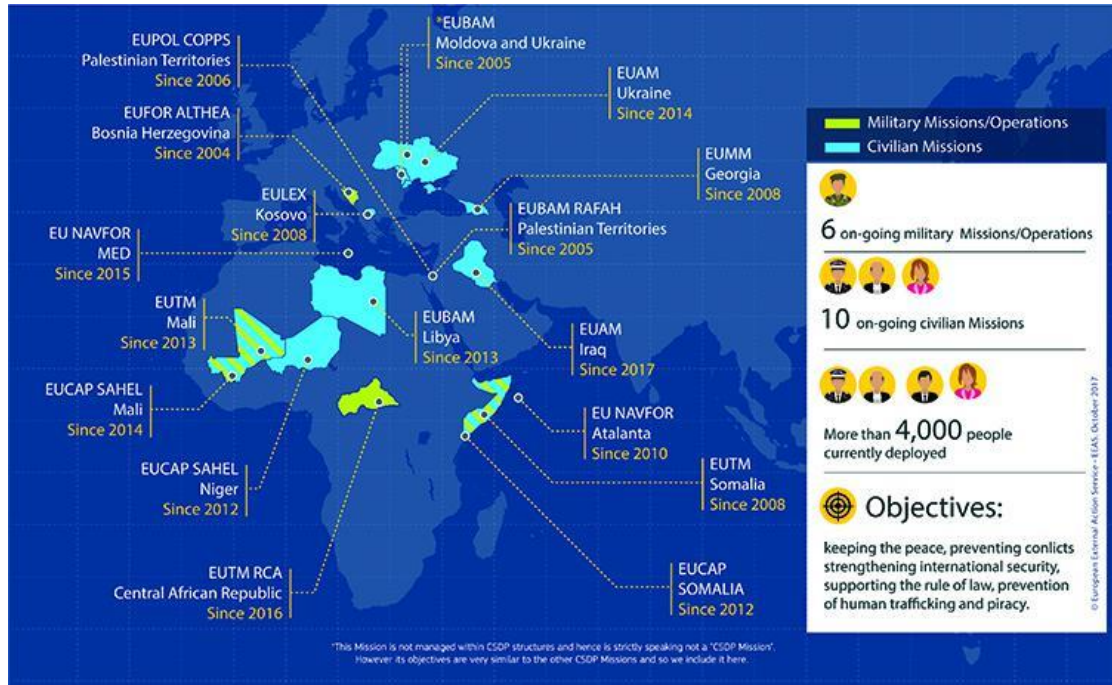
Κράτη - Μέλη ΕΕ που Ανήκουν στο ΝΑΤΟ

Πηγή: Ευρωπαϊκό Κέντρο Πολιτικής Στρατηγικής

Παράρτημα «Α3»

Τρέχουσες Επιχειρήσεις και Αποστολές της ΕΕ

Πηγή: European Union External Action